

Onsdagen den 29 september

Kl. 09.00–15.08
16.00–16.08

§ 1 Justering av protokoll

Protokollet för den 8 september justerades.

§ 2 Avsägelse

Talmannen meddelade att *Ida Karkiainen* (S) avsagt sig uppdraget som suppleant i riksdagens råd för Riksrevisionen.

Kammaren biföll denna avsägelse.

§ 3 Anmälan om kompletteringsval

Talmannen meddelade att följande skrivelse hade kommit in från konstitutionsutskottet:

Till riksdagen

Riksdagen väljer för valperioden riksdagens råd för Riksrevisionen som enligt 13 kap. 8 § riksdagsordningen består av en riksdagsledamot från varje partigupp som avses i 3 kap. 5 § riksdagsordningen samt suppleanter. Val bereds av konstitutionsutskottet och finansutskottet (tilläggsbestämmelse 13.8.1).

Konstitutionsutskottet föreslår enhälligt, under förutsättning att kammaren entledigat *Ida Karkiainen* från hennes uppdrag som suppleant i riksdagens råd för Riksrevisionen, att riksdagen för tiden fr.o.m. dagen för kammarens beslut till dess nya val förrättats under början av nästa valperiod, till ledamot i riksdagens råd för Riksrevisionen väljer *Ida Karkiainen* (S).

Utskottet föreslår vidare, under förutsättning att kammaren valt *Ida Karkiainen* som ledamot i riksdagens råd för Riksrevisionen, att riksdagen bland de valda ledamöterna i rådet, för tiden fr.o.m. dagen för kammarens beslut till dess nya val förrättats under början av nästa valperiod, till ordförande i riksdagens råd för Riksrevisionen väljer *Ida Karkiainen* (S).

Stockholm den 23 september 2021

På konstitutionsutskottets vägnar

Karin Enström

Kammaren biföll konstitutionsutskottets förslag och utsåg därmed *för tiden från och med den 29 september till dess att nytt val förrättats under början av nästa valperiod* till

ledamot i riksdagens råd för Riksrevisionen
Ida Karkiainen (S)

Talmannen meddelade
att Socialdemokraternas partigrupp anmält Jennie Nilsson som ledamot i styrelsen för Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond under återstoden av Ingemar Nilssons mandatperiod och
att Sverigedemokraternas partigrupp anmält Stefan Plath som suppleant i utrikesutskottet under Sara Gilles ledighet.

Talmannen förklarade vald *under tiden den 29 september 2021–23 oktober 2022* till

ledamot i styrelsen för Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond
Jennie Nilsson (S)

Talmannen förklarade vald *under tiden den 29 september–4 november* till

suppleant i utrikesutskottet
Stefan Plath (SD)

§ 4 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:
EU-dokument
COM(2021) 346 till civilutskottet
Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 22 november*.
COM(2021) 420 till finansutskottet
Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 19 november*.
COM(2021) 547 till trafikutskottet
Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 19 november*.

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2021/22: MJU7

Regeringsprövning av kalkstenstäkter i undantagsfall (prop. 2021/22:15) föredrogs.

*Regeringsprövning
av kalkstenstäkter
i undantagsfall*

Kammaren biföll utskottets förslag att ärendet fick avgöras trots att det varit tillgängligt kortare tid än två vardagar före den dag då det skulle behandlas.

Anf. 1 ISAK FROM (S):

Herr talman! *Regeringsprövning av kalkstenstäkter i undantagsfall*, MJU7, bygger på proposition 2021/22:15. Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Herr talman! Är stenbrytning ett grundläggande mänskligt behov? Vi kan konstatera att människan har brutit sten så länge människan har varit människa – tänk på pyramiderna och kinesiska muren, som kan ses från månen. I Sverige har vi byggt broar, som Ölandsbron och Öresundsbron med mera. Detta gäller särskilt i Sverige, och kanske särskilt också på Gotland. Så länge människan har funnits på Gotland har det funnits spår efter att man brutit sten där.

Granit, skiffer och malm av olika slag nyttjas av oss människor. Bergarbete ligger nära mig; jag har i över 15 års tid, innan jag hamnade i det här huset, jobbat med olika former av bergbearbetning.

För att bryta sten och malm eller bedriva vattenverksamhet krävs en rad tillstånd kopplade till miljöbalken, vilket är fullt rimligt om vi ska kunna lämna över ett bra, hållbart land till våra barn och barnbarn. Frågan om rent vatten är kanske särskilt viktig.

Men vi står här i dag för att vi vet att Cementas ansökan om tillstånd att bryta kalksten inte togs upp till prövning i Mark- och miljööverdomstolen eftersom domstolen fann att ansökan var bristfällig och undermålig och att alla handlingar inte fanns med. Detta får naturligtvis allvarliga konsekvenser och berör många fler än bara Cementa.

Därför är jag stolt över att kunna stå här i dag. Jag är stolt över alla de kvinnor och män som varje dag går till arbetet och bygger det här landet starkt. Jag är stolt över alla undersköterskor, läkare, industriarbetare, byggnadsarbetare och gruvarbetare – alla de som bygger det här landet är värda att nämna i dag.

Just nu pågår en grön industriomställning i det här landet, som är väldigt viktig för att möta det klimathot vi alla står inför. Det innebär att vi ska bygga nya arbetsplatser, skapa ny infrastruktur och säkerställa en hållbar energiförsörjning.

Jag vet att jag har stått i denna talarstol och predikat om att vi måste bygga mer i trä, vilket är viktigt. Men för de allra flesta hus, även trähus, krävs en grund i cement. Till och med på det kulturhus i trä som byggts i Skellefteå och nu har invigts, Sara kulturhus, är man tvungen att lägga en platta ovanpå för att öka stabiliteten. Jag hoppas att ni alla får möjlighet att besöka Sara kulturhus.

Vårt moderna samhälle behöver alltså säkra leveranser av cement av hög kvalitet – något som Cementa har levererat och kommer att kunna leverera.

Herr talman! Mark- och miljööverdomstolen avvisade Cementas ansökan om att fortsätta och utöka täktverksamheten i Slite på norra Gotland. Domstolen ansåg att miljökonsekvensbeskrivningen och ansökan om tillstånd för 20 år inte var fullödiga. Bolaget kunde inte visa vad som skulle hända med kringliggande verksamheter under brytningsperioden.

Herr talman! Detta är noterbart, kanske rent av uppseendeväckande, tycker jag och flera med mig. Vi kan konstatera att det går att söka tillstånd. LKAB har sökt och fått tillstånd att flytta en hel stad, vilket berör många tusen människor. Det berör grundvattnet och en hel landsända. Det går att söka och få ett sådant tillstånd, som anses vara godtagbart och uppfylla gällande miljövillkor.

Något som också uppmärksammas väldigt mycket är det som nu byggs i Skellefteå av Northvolt. Man har sökt och fått tillstånd för en ganska omfattande vattenverksamhet, då det behövs kyl- och processvatten som tas från Skellefteälven för att säkerställa Europas största batterifabrik. Detta tillstånd har man sökt och fått på mindre än ett år. Just därför blir det något anmärkningsvärt att ansökan gällande Gotland inte uppfyller det andra klarar att uppfylla.

Det är positivt att riksdagens alla partier ställer sig bakom regeringens proposition. Det kommer dock kritik från oppositionen som handlar om att regeringen skulle vara saktfärdig och så vidare. Det kanske ligger i oppositionens roll att vara lite kritisk.

Vi ska också betänka att Mark- och miljööverdomstolens beslut att inte ta upp ärendet till prövning kom efter att Vänsterpartiet kastat ett hundben till Sverigedemokraterna och vi hamnade i en regeringskris. Trots detta har vi tillsammans, utifrån ett exceptionellt läge, avvärjt en regeringskris. Regeringen har berett frågan och lagt propositionen om regeringsprövning av kalkstenstäkter i undantagsfall på riksdagens bord.

Förslagen i propositionen syftar till att möta en uppkommen allvarlig situation som påverkar hela samhället. Genom regeringens handlande undanröjs riskerna för ett långvarigt driftsstopp i höst för Cementas kalkstensbrott i Slite, som skulle leda till stor brist på cement inom kort, vilket skulle få omfattande samhällskonsekvenser.

Lagrådet har inte fullt ut kunnat tillstyrka förslaget. Regeringen har anpassat lagförslaget för att möta Lagrådets kritik. Detta är naturligtvis inte något som vi och regeringen tar lätt på. Men regeringen har handlat utifrån uppkommet läge och lagt ett lagförslag på vårt bord för att möta en allvarlig situation.

Vi bedömer att beredningskravet och generalitetskraven är uppfyllda. Riksdagsbeslutet i eftermiddag innebär att lagändringarna träder i kraft den 15 oktober och upphör att gälla vid årsskiftet.

Det här beslutet innebär också att vi möjliggör att regeringen gör en prövning av den ansökan som har inkommit till regeringen om att få fortsätta på det befintliga tillståndet, som löper ut den 31 oktober, och fortsätta att bryta kalksten under ett antal år.

Cementa producerar 75 procent av den cement som används i Sverige. När de nu får möjlighet till ett kortare tillstånd för kalkstensbrytning säkerställer vi en hållbar klimatomställning i hela landet. Vi minskar glappet till ett långt tillstånd, som Cementa behöver söka. Vi behöver säkra tillgången till cement för att säkerställa tillgången till byggmaterial i Sverige. Det är en viktig del i den viktiga klimatomställningen.

Det är viktigt att också titta framåt och se att det planeras för en klimatneutral fabrik i Slite till 2030. Det är en investering som bygger på långsiktig hållbarhet och dessutom ska vara klimatneutral. Man måste klara de nödvändiga investeringarna. Enligt Cementa har denna ansökan påbörjats. Samråd med myndighet kommer att hållas i början av 2020, och ansökan kommer att ges in till mark- och miljödomstolen senare under 2022.

Vi socialdemokrater är här för att vi bygger landet. Vi tror på människorna som varje dag går till arbetet och gör sin viktiga insats för att få det här landet att fungera. Det beslut vi tar i dag är helt nödvändigt och säkerställer att landet kan fortsätta att fungera.
(Applåder)

Anf. 2 JESSICA ROSENCRANTZ (M):

Herr talman! Sverige står inför hotet om en akut brist på cement. Mycket står på spel om Cementa inte får tillstånd att fortsätta bryta kalk i Slite på Gotland. Resultatet skulle bli ett omfattande produktionsstopp för nya bostäder och infrastrukturprojekt, för att inte tala om ökad arbetslöshet och inbromsad ekonomi.

För att avvärja den akuta krisen väljer Moderaterna att stödja den proposition som nu ligger på riksdagens bord. Men det måste ändå sägas att regeringens förslag är en otillräcklig panikåtgärd, framtvungad av att regeringen inte har gjort rätt från början eller underlåtit att agera när man borde ha gjort det.

Lagförslaget innebär i bästa fall att den mest akuta krisen avvärjs. Vi ska ha en seriös och gedigen miljöprövning i Sverige, men detta måste bli en väckarklocka för regeringen. Man måste omedelbart sätta igång ett arbete för att förkorta, förenkla och göra tillståndsprövningen mer förutsägbar. Detta är något som Moderaterna och flera andra partier här i riksdagen har lagt fram många förslag om men som regeringen varje gång har valt att avvisa.

När det gäller den akuta krisen står Sverige alltså inför ett läge där tillgången till cement kan komma att kraftigt begränsas. Enligt en rapport från SGU, beställd av regeringen, skulle ett stopp för kalkstensbrytningen i Slite leda till mycket stora samhällsekonomiska, miljömässiga och sociala konsekvenser, i strid med uppsatta hållbarhetsmål och Agenda 2030.

Det finns enligt rapporten ingen annan svensk täkt som på kort sikt kan ersätta den i Slite. Cementleverantörer i Sveriges närhet har dessutom små eller inga möjligheter att öka sin produktion för att möta bortfallet. Den svenska produktionen skulle behöva ersättas med import från exempelvis Turkiet eller Kina, med negativa miljömässiga och sociala konsekvenser som följd. Sveriges globala miljöavtryck skulle alltså öka om vi gör oss beroende av import.

Dessutom skulle det krävas ett omfattande arbete för att förändra, testa och godkänna den nya sammansättning av betong som blir resultatet. Det är en tidskrävande process. Därtill behövs kapacitet i hamnar och silor samt tillgång till fartyg. Det är högst osäkert om detta finns att tillgå i tid.

Därmed skulle vi stå inför ett omfattande produktionsstopp. Enligt branschorganisationer och fackförbund skulle uppemot 280 000 arbeten i bygg- och anläggningssektorn samt närliggande branscher komma att påverkas.

Detta dystra framtidsscenario som slår mot jobb och tillväxt och försämrar vårt globala miljö- och klimatavtryck ska ställas mot de planer för cementproduktionen i Slite som Cementa presenterade i juni 2021, som handlar om att göra om fabriken för världens första koldioxidneutrala cementproduktion. Det är ju helt fantastiskt om vi skulle kunna lyckas med det! I ett slag skulle vi kunna minska Sveriges utsläpp med över 3 procent. Det är något att jobba för, herr talman! Men satsningen riskerar nu att gå om intet, och svensk cement riskerar att ersättas av sämre alternativ från andra länder.

Herr talman! Detta är en tydlig brist i regeringens miljö- och klimatpolitik som ytterst äventyrar omställningen. Om något har regeringen gjort det svårare att producera cement i Sverige. Regeringen borde ju ha sett detta komma.

Regeringen beslutade 2018 om nya Natura 2000-områden, bland annat på Gotland. Redan då framfördes tydliga varningar från flera håll om att beslutet riskerade att bidra till att cementproduktionen i Slite skulle behöva läggas ned när det befintliga miljötillståndet löper ut. Regeringen har under den tid som gått sedan dess inte vidtagit några åtgärder för att minska risken för akut cementbrist.

Eller som SGU skriver i sin konsekvensutredning: "Det som nu sker med svensk cementproduktion är ett exempel på hur man kan inducera kritikalitet för en råvara helt på egen hand." Låt mig säga det på mindre byråkratisk svenska: Detta är en kris som Sverige och regeringen har orsakat på egen hand.

Nu krävs i stället panikåtgärder. I den proposition som utskottet har behandlat lämnas lagförslag som syftar till att undanröja det akuta hotet. Förslaget har kritiserats av Lagrådet vad gäller både utformning och beredning, och det finns en överhängande risk för att beslutet överklagas.

Vi väljer trots allt att ge propositionen vårt stöd, men ansvaret för de brister som Lagrådet pekar på vilar tungt på regeringens senfärdiga hantering. Regeringens bristande proaktivitet vad gäller miljötillståndprocesserna innebär också att Slite står inför en ny och lång tillståndprocess för att eventuellt få fortsätta eller återstarta sin verksamhet.

Det är mycket ont om tid, och därför finns inga möjligheter att justera ett lagförslag som ändå lämnar en del att önska. Moderaterna anser vidare att regeringen och särskilt ansvarigt statsråd har agerat ansvarslost när man tycks ha uppmanat SGU att inte på ett tydligt sätt tillgängliggöra sin konsekvensbeskrivning för allmänheten.

Den fråga vi diskuterar i dag är större än bara Cementa och cementproduktion. Det går att söka och få tillstånd i Sverige, säger Socialdemokraterna. Ja, det får man verkligen hoppas. Sanningen är dock att när jag träffar företag och industrier runt om i landet och frågar dem vad som hindrar dem från att investera eller från att ställa om sin verksamhet till bättre miljö- och klimathänsyn svarar de: Tillstånd. Det tar för lång tid att få tillstånd, och det är för osäkert. Och det känns nästan omöjligt att leva upp till kraven eller att ens förstå kraven och hur man ska nå upp till dem.

Vi har länge drivit på för att tillståndprocessen ska förkortas, förenklas och göras mer förutsägbar. Under sju år har regeringen inte gjort speciellt mycket för att se till att tillståndprocesserna blir bättre. Det är inte bara cementproduktionen som drabbas av detta. I en tid när världen behö-

ver mer metaller och mineraler försvårar regeringen för svensk gruvbrytning och gör oss därmed beroende av import från andra länder.

Vi har sett exempel där ansökningar har legat på regeringens bord i tre år utan att man har vidtagit några som helst åtgärder. Det är respektlöst mot inblandade företag, och det är ett hot mot omställningen.

Moderaterna har föreslagit åtgärder som att sätta tidsgränser för hur långa tillståndprocesserna får vara, inklusive hur länge ärenden får ligga på regeringens bord. Vi har föreslagit att vi i större utsträckning ska ha ändringstillstånd som huvudregel, det vill säga att företag som vill bygga ut sin verksamhet kan söka tillstånd bara för den nya delen och behöver då inte riskera att bli av med hela sitt tillstånd. Vi har föreslagit att vi ska ta bort fall där svenska regelverk överlappar europeiska och där det helt enkelt blir svårt för företag att veta vilka krav de ska prövas mot – med mera.

Regeringen hänvisar ofta i debatten till pågående utredningar. De kommer för sent, när regeringen har haft sju år på sig. Men det är också så att en del av regeringens utredningsdirektiv syftar till att miljötillstånd i större utsträckning än i dag ska vara tidsbegränsade för att sedan omprövas, vilket skapar ännu mer osäkerhet för företag som ska investera och ställa om. Det innebär att den allvarliga situation som nu har uppstått i Slite när det gäller cementproduktionen med regeringens politik i framtiden kan drabba fler verksamheter och varor.

Herr talman! Vi stöder dagens proposition, men det är en panikåtgärd. Det är så att regeringens agerande ytterst hotar jobb och tillväxt i Sverige. Det skapar osäkerhet kring investeringar, och det hotar ytterst omställningen. Ansvaret för den uppkomna situationen ligger i hög grad på regeringen, som inte har agerat. Men nu behöver vi lära av våra misstag. Dagens tillståndprocesser måste förändras, och detta måste bli en väckarklocka för regeringen.

(Applåder)

Anf. 3 ISAK FROM (S) replik:

Herr talman! Jag välkomnar att Moderaterna ställer sig bakom propositionen och betänkandet. Det är viktigt att vi i Sveriges riksdag är eniga i denna fråga. Det är viktigt att vi sänder tydliga signaler.

När man lyssnar på Jessica Rosencrantz i talarstolen kan man lätt få för sig att Moderaterna föreslår någon form av socialisering av cementtillverkningen i Sverige, att vi på något sätt ska skapa ett LKAB för cementtillverkning. Det är kanske någonting som Moderaterna ska prata med Vänsterpartiet om. Jag är inte helt säker på att det är rätt väg att gå.

Herr talman! Vi har den prövning som vi har och som vi har haft ett antal år. Sedan alliansregeringen införde mark- och miljödomstolarna har vi den prövningssituation som vi har i dag. När borde regeringen ha agerat, enligt Moderaterna och Jessica Rosencrantz? Ska vi gå in i pågående rättsprocesser? Det ska vi inte göra. När Jessica Rosencrantz står här och säger att regeringen har agerat saktfärdigt undrar jag: När borde regeringen ha agerat?

Anf. 4 JESSICA ROSENCRANTZ (M) replik:

Herr talman! Tack, Isak From, för frågan! Nej, jag kan lova dig att Moderaterna inte kommer att gå fram med någon socialisering – varken här eller i andra avseenden.

Prot. 2021/22:12
29 september

*Regeringsprövning
av kalkstenstäcker
i undantagsfall*

När borde regeringen ha agerat? Det är uppenbart. Jag var delvis inne på det i mitt anförande. Ett exempel är när man pekade ut Natura 2000-området och det kom varningar om att detta skulle påverka cementproduktionen i Slite. Vad gjorde regeringen då förutom att strunta i varningarna och gå vidare? Inte mycket, vad jag förstår.

Det är klart att man där och då borde ha konsekvensutrett det. Vad innebär detta? Vad gör vi, om ökade krav innebär att cementproduktionen måste läggas ned, för att få fram den cement som Sverige behöver? Det är många som nu har pekat på att vi ur både beredskapssynpunkt och resurshushållningssynpunkt behöver se över hur vi kan säkra cementproduktionen i landet när vi är så pass beroende av en geografisk del av Sverige. Varför utredde regeringen inte konsekvenser när man såg hotet komma? Det är en aspekt.

Den andra aspekten är mycket större. Jag hör också om enstaka exempel där det verkar ha gått väldigt fort för företag att få tillstånd. Men de flesta industrier pekar snarare på att det är undantagsfall. Vi hör om att det kan ta upp till sex år, i vissa fall ännu längre tid, för stora industrier att få sina tillstånd.

Man hade behövt göra en översyn av detta för länge sedan. Man behöver också titta på, som jag sa, exempelvis tidsgränser. Hur lång tid får ärenden ta i domstol, hos myndigheter och hos regeringen? Vi kan inte ha det som i fallet med Kallak, att ärenden ligger på regeringens bord i tre år och att regeringen inte lyfter ett finger.

I det lilla – om man nu kan kalla det för ”det lilla” – handlar det om att man skulle ha tittat på vad Natura 2000 faktiskt skulle innebära för cementproduktionen. Och i det stora handlar det om att se över tillståndprocesserna generellt, för de är just nu ett hot mot jobb och tillväxt och mot omställningen.

Anf. 5 ISAK FROM (S) replik:

Herr talman! Det är viktigt, tänker jag, att säkerställa att den prövning som faktiskt sker är rättssäker och att myndigheterna har rätt resurser och rätt förutsättningar.

Precis som jag lyfte i mitt anförande blir det ganska anmärkningsvärt att man kan söka tillstånd, och få det, för att flytta en hel stad. Man kan också få tillstånd för att tillskapa Europas största batterifabrik med mera. I detta fall var det en pågående rättsprocess som man fann ofullständig. När skulle regeringen då ha agerat?

Regeringen har agerat genom att vi har tillsatt Miljöprövningsutredningen, som vi tror är väldigt viktig. Den har fått nya uppdrag och ett förlängt leveransdatum. Den kommer också att vara viktig för långsiktigheten framåt.

Det som också är viktigt är att vi i det här huset skickar tydliga signaler om att prövningsmyndigheterna ska ha rätt villkor och resurser. Kan Moderaterna och Jessica Rosencrantz lova att man inte i budgeten tänker avlösa prövningsmyndigheterna Naturvårdsverket och länsstyrelserna deras anslag? Gör Moderaterna upp om en högerkonservativ budget vet vi vad som händer. Då avlövar man prövningsmyndigheterna. Då blir det ingen tilltro till att detta rättssystem kommer att fungera.

Det är viktigt att vi är eniga i dessa frågor.

Anf. 6 JESSICA ROSENCRANTZ (M) replik:

Herr talman! Ja, nu behöver vi inte återanvända gamla talepunkter och förolämpa varandra. När vi tittar på den exakta sakfrågan kan jag bara konstatera att de regeringsförslag som Isak From hänvisar till delvis går, som jag sa i mitt anförande, i fel riktning. Man vill snarare ge fler företag tidsbegränsade tillstånd. Fler tillstånd ska överprövas med jämna mellanrum, och det skapar en större osäkerhet.

Jag tycker att det är bra att regeringen tittar på tillståndsprocesserna – sent omsider. Det borde ha gjorts för sju år sedan. Det är bra att det görs nu, men det är problematiskt i de delar där man vill öka osäkerheten för fler företag.

När det gäller myndigheter kan jag bara hålla med och konstatera att myndigheter ska ha de resurser som krävs för att göra gedigna prövningar. Sedan kan vi diskutera hur man ska göra detta på ett bättre sätt. Det finns ju möjligheter att också jobba lite mer tillsammans för att se till att detta blir mer begripligt. Vad är det för krav myndigheter ställer på företag, och hur ska man kunna leva upp till dem?

Självklart ska miljöprövningen göras rigoröst och ordentligt, men vi behöver korta tiden, förenkla och göra det mer förutsägbart. Det kommer att krävas om vi ska få fram jobb och tillväxt. Om industrialiseringen i norra Sverige ska blomstra, som vi alla vill, kommer det att krävas att det blir enklare och lättare att bygga ut elnät och enklare och lättare för företag att investera. Där är tillståndsprocesserna ett hot i dag.

Anf. 7 MARTIN KINNUNEN (SD):

Herr talman! Vi diskuterar i dag en speciallag som ska möjliggöra regeringsprövning av kalkstenstäcker i undantagsfall. Sverigedemokraterna välkomnar utifrån den uppkomna situationen propositionen och kommer att rösta för den. Men, herr talman, låt mig samtidigt vara tydlig med att denna proposition inte borde ha behövts. Vad vi ser här är ett tydligt exempel på vad som händer när Sverige styrs av en oansvarig och dysfunktionell regering som inte är kapabel att ta ansvar för Sverige.

En regering måste klara av svåra avvägningar. Miljö- och naturintressen har hamnat, och kommer att fortsätta att hamna, i konflikt med våra ambitioner att bibehålla välbefinnande och tillväxt i vårt land. I det här fallet handlar det i grunden om huruvida vi ska kunna bygga nya vägar, nya vindkraftverk och nya hus och samtidigt väga detta mot miljö, natur och vattenförsörjning. Det här är inga enkla avvägningar men något som Sverige måste kunna klara av. En regering måste erkänna denna problematik och vara beredd att göra viktiga vägval som sammantaget, men inte vid varje tillfälle, kan tillgodose samtliga intressen.

Vad vi har i dag är i stället en regering som saknar denna insikt. I stället befinner man sig i ständig kris och arbetar för att överleva år för år. Regeringens perspektiv handlar framför allt om att tillse hur man ska kunna behålla makten efter nästa budget och hur man ska kunna förhandla på ett sätt som inte innebär förhandling så att två partier i regering med samarbetsproblem ska kunna bibehålla makten med hjälp av två eller tre andra partier som har ännu värre samarbetsproblem. Vad regeringen därmed inte klarar av är att planera för hur Sverige ska kunna ha stabil cementförsörjning över tid.

Herr talman! Det har sagts av en del partier till vänster och andra tyckare att det är ett hemskt utländskt företag som har monopol på cement i Sverige. Hur kommer det sig då att Cementa är så pass dominant på marknaden? Vi kan gå tillbaka till 2014, då företaget Nordkalk gavs tillstånd att bryta kalk på Gotland – mer kalk än vad de bryter i dag, skulle det ha blivit.

Beslutet överklagades, men i stället för att låta processen ha sin gång agerade regeringen genom att peka ut området som Natura 2000-område. På så sätt, sannolikt i strid med lagar och regler, lade sig regeringen i en påbörjad rättsprocess, vilket resulterade i att det inte blev mer brytning på Gotland och att Cementa därmed blev betydligt mer dominant på marknaden än vad de annars skulle ha varit.

Ett annat exempel är norra Europas största kalkfyndighet i Jokkmokk, Norvijaur. År 2015 ansöktes om tillstånd att ta ut 200 000 ton per år. SGU, länsstyrelsen, Statens fastighetsverk och samebyn såg då inga hinder. Men regeringen agerade, för det är det regeringen gör när företag vill bryta mineral eller framställa cement: Regeringen agerar men inte på ett sätt som skapar mer cement i Sverige utan mindre.

I det här fallet agerade alltså regeringen och skickade tillbaka ärendet till SGU med en tydlig instruktion att undersöka en annan aspekt. Det blev en tydlig signal om att regeringen inte var nöjd med SGU:s utlåtande. Att SGU då skulle ändra sig var ingen överraskning, och fem år senare, för några månader sedan, kom så ett negativt utlåtande från SGU som alltså fått instruktioner om att primärt titta på rennäringsfrågorna.

Herr talman! När Cementa gjorde sin ansökan om förnyat drifttillstånd, ett tillstånd som enligt alla expertinstanser är otroligt viktigt för hela Sverige, agerade regeringen däremot inte. Man hade ingen tanke på att i ett tidigt skede ta över processen, något som miljöbalken möjliggör. Man har aldrig haft någon plan för svensk cementförsörjning, utan regeringen och dess myndigheter har uppenbart instruerats att i varje tillgänglig aspekt motarbeta detta.

Resultatet ser vi i dag. Plötsligt blev problemet verkligt, och vi måste nu hantera en nödvändig men samtidigt mycket olycklig proposition. Vi har alla noterat den mycket skarpa kritik som kommit från Lagrådet mot den här propositionen, och kritiken är inte utan poänger. Men utifrån den kris vi nu befinner oss i på grund av en ansvarslös regering måste vi motvilligt gå emot Lagrådets rekommendationer och bifalla propositionen.

Låt oss dock samtidigt komma ihåg att krisen för svensk cementförsörjning, tiotusentals jobb och svensk infrastruktur inte är löst. Vi vet inte i dag om vi kommer att kunna försörja svensk industri med tillräckliga mängder cement de närmaste åren. Vi kan inte lita på att regeringen verkligen ger Cementa en tillräckligt lång förlängning av tillståndet. Vi vet inte heller om Cementa kommer att få tillstånd att exempelvis frakta kalk på lastbilar i skytteltrafik var femte minut på Gotland, eller hur stora mängder import från andra företag som man kommer att kunna möjliggöra.

Herr talman! Sverige behöver kortare tillstandsprocesser. Processerna måste bli mer förutsägbara. Regeringens myndigheter måste under processerna bli mer serviceinriktade och inte som i dag ofta framstå som jobbens och företagens fiende utan snarare några som är här för att hjälpa till och göra saker och ting enklare. Regeringen måste också ha en plan för svensk mineralförsörjning och vara beredd att agera aktivt när mycket viktiga ansökningar inkommer.

Därför, herr talman, får vi hoppas på det bästa och kanske framför allt på en ny regering efter valet, en regering som kan förbättra situationen vad gäller svensk mineralförsörjning.

Anf. 8 RICKARD NORDIN (C):

Herr talman! ”Till denna besegling är jag nödd och tvungen.” Så stod det enligt legenden på Hans Brasks lilla lapp som han lade under sitt sigill.

När nu Centerpartiet sätter sitt sigill under eftermiddagens votering om lagen kring regeringsprövning av kalkstenstäkter känner jag ungefär samma sak. Den lag som ligger framför oss är ett hastverk. Den är skapad för en situation som hade kunnat undvikas. Jag och Centerpartiet är nödda och tvungna att avvärja den situation som vi befinner oss i.

Konsekvenserna är enorma om 75 procent av Sveriges cementproduktion skulle stoppas permanent i stort sett över en natt. Det skulle få förödande konsekvenser för bostadsbyggandet och byggandet av kritiskt viktiga infrastrukturprojekt, som dessutom är centrala för klimatomställningen. Det skulle ge stora problem för basindustrin i stort och för gruvnäringen i synnerhet.

Cementa är av uppenbara skäl ett av de mest fundamentalt viktiga företagen som tillverkar insatsvaror i samhället. Cement saknar naturliga substitutionsmaterial och kan vid produktionsstopp inte lätt ersättas med import från utlandet. Importerad cement skulle, som vi dessutom har hört från talarstolen tidigare, innebära en omfattande klimatbelastning, eftersom brytningen i andra länder har större miljöpåverkan än den på Gotland. Även klimatutsläppen från transporterna skulle såklart öka kraftigt. Vi sitter dessutom nu i Miljömålsberedningen och diskuterar de konsumtionsbaserade utsläppen. Det här är ett typexempel på hur de skulle öka om vi gör mindre i Sverige.

Det här medför också stora osäkerheter när det gäller den nationella försörjningen av cement, för även om vi antar den här lagen är det inte självklart att man kommer att kunna fortsätta. Det finns inga garantier för att vi i så fall skulle kunna importera tillräckliga mängder cement eller tillgodose ett alltjämt växande behov av cement, för användningen ökar stadigt.

Ett produktionsstopp skulle såklart också vara illavarslande i fråga om de tusentals jobb som skulle gå förlorade i sektorer som är helt beroende av den här insatsvaran, både på Gotland och i övriga landet. Att regeringen låtit Sverige hamna ens i närheten av denna situation är ansvarslost och farligt, och det finns nu två huvudsakliga uppgifter för regeringen att omedelbart ta tag i.

För det första: Behovet av cement som material där det finns fullgoda alternativ, exempelvis vid bostadsbyggande, måste minska. Trots vetskapen om materialets klimatpåverkan har vi sett en kraftig ökning av användningen. Av regeringens ambitioner att öka bostadsbyggandet i trä, som vi också hörde Socialdemokraterna prata om, har det inte blivit någonting. Det kan bero på att ett av regeringspartierna har intagit den omöjliga ståndpunkten att dels vilja fördubbla bostadsbyggandet i trä, dels vilja bevara skogen intakt. Ska vi öka bostadsbyggandet och träanvändningen är det också rimligt att vi kan bruka vår skog i stället för att låta den stå. Vi kan bevara träet och kolsänkan i långlivade produkter som exempelvis hus, där det binds över lång tid.

Prot. 2021/22:12
29 september

*Regeringsprövning
av kalkstenstäkter
i undantagsfall*

För det andra: Vi kan inte ha en statlig byråkrati som bromskloss för omställningen. När Cementa som först i världen deklarerar att man ska ha klimatneutral cement 2030 är det uppenbarligen statens regelverk som sätter stopp för deras planer. Så kan vi inte ha det. När vattenkraften ska miljöprövas för att säkerställa en ökad effekt och förbättrade miljövärden lägger vattenmyndigheterna fram åtgärdsplaner stick i stäv med den politiska viljan. När ny elproduktion ska byggas lägger Försvarsmakten en död hand över stora delar av Sverige utan möjlighet till dialog eller villkorade tillstånd.

Listan kan göras lång över exempel där regeringen inte lyckas och där statens myndigheter sätter käppar i hjulet för omställningen.

För ett par år sedan – jag har haft förmånen att jobba med klimatfrågor ganska länge nu – klagade vi i politiken på näringslivet när de inte såg storheten i omställningen, när de inte såg affärsmöjligheterna och potentialen. Nu är rollerna omvända. Näringslivet vill mer än politiken och hålls tillbaka av statlig byråkrati, undermålig service och krångliga regelverk. Det är helt oacceptabelt att det ska ta ett decennium att bygga en elledning.

Centerpartiet har lagt fram många förslag för att avhjälpa de här problemen. Ett första steg, som går snabbt att ta, är att sätta upp målet att halvera tiderna för miljötillstånd. Nästa steg är att i regleringsbrev som kommer i höst och annan myndighetsstyrning ställa krav på myndigheter att dels öka servicen till företagen, dels samordna sig före rättsprocesser.

För mig och Centerpartiet är det helt oerhört att vi ens har hamnat i en rättsprocess kring de här sakerna. Det här ska lösas innan man kommer till domstolen. Det är ett misslyckande för Myndighetssverige och för regeringen att de inte klarar av att styra företagen och ställa tydliga krav men också ha tydliga vägledningar så att man vet vad som förväntas när man söker tillstånd.

Skillnaden mellan Sverige och andra länder är milsvid. Andra länder såsom grannlandet Finland har likvärdig lagstiftning och lika höga miljökrav. Men där går det snabbare, och där hjälps man åt.

Vi kan inte heller ha en situation där olika myndigheter tar för vana att överklaga varandras beslut. Staten behöver tala med *en* röst. Har man meningsskiljaktigheter och synpunkter mellan myndigheter får man ta det innan man går till domstol. Sådant behöver redas ut redan i ansökningsstadiet. För ett företag med miljardomsättning är det här ett stort problem. För ett litet företag är det inte ens lönt att försöka.

Klimatomställningen behöver göras nu. Företagen är redo. Frågan är om regeringen är redo. Är man redo att prioritera att klimatet integreras i miljöbalken? Är man redo att acceptera kompensatoriska åtgärder för att samhällsviktig verksamhet ska kunna fortsätta och utvecklas? Är man redo att förändra den svenska myndighetskulturen till att bli en fördel i stället för ett hinder i omställningen?

Sverige har potentialen att bli en grön stormakt, att bli landet och ekonomin som levererar gröna, klimatsmarta lösningar runt om hela vår planet. För att nå dit behövs ett beslutsamt arbete och en järnvilja att klara den här utmaningen. Det behövs en politik som hjälper dem som påverkas negativt och som stärker lokalsamhällen.

Centerpartiet har den politiken. Centerpartiet har beslutsamheten, och jag kan garantera att vi kommer att göra allt vi kan för att Sverige ska klara omställningen och gå starkt ur den.

Vi släpper därmed igenom den lagstiftning som debatteras i dag, men vi gör det inte utan krav. Kravet på regeringen nu är att leverera – att leverera den lagstiftning som krävs, den myndighetsstyrning som krävs och de beslut som regeringen själv suttit på alldeles för länge. Klimatet kan inte vänta. Det borde inte företagen heller få göra.
(Applåder)

Anf. 9 BIRGER LAHTI (V):

Herr talman! Jag ska först kommentera något innan jag går in på mitt anförande som jag skrivit ned.

Isak From var smart och kastade in ett hundben till Vänsterpartiet. Jag undrar om de 3 miljonerna hyresgäster, som jag hoppas lyssnade på det, håller med Socialdemokraterna om att det hade varit jättehippt med marknadshyra på plats. Så mycket om regeringens ansvar och försök att skylla på Vänsterpartiet.

Det är en sak till som jag bara måste kommentera. Jessica Rosencrantz berättade om tillståndprocesser. Jag håller med om att där måste man göra någonting. Det är inte rättssäkert, och det tar för lång tid. Men jag hoppas att det här inte blir en murbräcka så att regeringen ska gena i kurvorna för miljöprövning av verksamhet. Det hoppas jag verkligen att det inte leder till.

Herr talman! Nu går jag över till mitt anförande som jag skrivit ned om prövningen av kalkstenstäkter i undantagsfall, som den här propositionen handlar om. Jag går inte in på detaljer som förklarar innehållet i propositionen, för det har mina kollegor klargjort vid det här laget. Men, herr talman, låt mig förklara Vänsterpartiets synpunkter på varför vi hamnat här och vårt ställningstagande att inte föreslå avslag på propositionen, vilket faktiskt var huvudspåret för oss.

Det som däremot inte debatterats så mycket är gången. I januari 2020 beviljades Cementas ansökan om förnyat täktillstånd i mark- och miljödomstolen. Därefter har domen överklagats och prövats i nästa instans. Cementas ansökan har gällt ett förlängt tillstånd till 2041 – lyssna på det, 2041 – eftersom nuvarande tillstånd löper ut i oktober i år. Men där har Mark- och miljööverdomstolen avslagit ansökan. Beslutet innebär sammanfattningsvis att Mark- och miljööverdomstolen anser att man inte har tillräckligt med underlag för att bedöma miljökonsekvenserna av verksamheten och därmed om tillstånd ska lämnas eller inte.

Så här från en lekman: Det lär inte vara superenkelt att förutsäga konsekvenserna av en dagbrottsverksamhet som skulle ha fått 20 års förlängning av tillståndet, så jag förstår Mark- och miljööverdomstolens tveksamhet.

Det har florerat diskussioner på sociala medier om Vänsterpartiets syn på frågan – helt förståeligt eftersom vår talesperson gick ut med att vår linje är att lagar inte ska kunna ändras för att rädda ett bolag. Det är helt i linje med vad som vanligtvis ska vara huvudspåret för oss i Vänsterpartiet. Och för att klargöra något som ingen, tycker jag, nämner i dag: Grundvattnet för Gotland har varit det viktigaste för oss i Vänsterpartiet. Det får inte äventyras.

Cementas tillkortakommanden, då? Att Cementa inte kommit med tillräckliga kompletteringar eller kunnat förklara på ett bra sätt är väl en brist i sig. Men jag tror att ägarna i Tyskland givetvis ville försäkra sig om ett

långt tillstånd så att de inte behöver oroa sig för ytterligare svårigheter under vägen till fossilfrihet, som de uttrycker sig.

Det är faktiskt beundransvärt att de försöker vara en del av lösningen och ha cement som är gjord på ett bra sätt. Men, handen på hjärtat, tror ni att koncerner som är gigantiska när det gäller cementtillverkning bryr sig om svensk inhemsk cementtillverkning? Det enda som jag fått lära mig och erfara under mina år när det gäller stora företag, ägarstrukturer, industrier och så vidare är att ju längre bort ägarna sitter, desto mindre bryr de sig om något annat än kvartalsrapporter och summan som blir över på sista raden.

Det är klart att Slite är ett superbra ställe att tillverka cement på. Tåkten in på knuten och jättelojala medarbetare från orten – bättre ställe finns nog inte. Hoppas bara att man söker lösningar som säkrar grundvattnet i Gotland och att man inser hur viktiga miljö- och klimatfrågorna är för kommande användare av cement, för cement kommer vi att behöva oavsett vad vi tycker om ämnet.

Vänsterpartiet anser att klimatkrisen endast kan mötas genom gemensamma åtgärder och genom att staten intar en mer aktiv roll. Cementkrisen är ett tydligt exempel på att marknadskrafter inte förmår att leverera nödvändiga basfunktioner för samhället och klimatomställningen efter behov och nödvändiga miljökrav.

Vi är kritiska till hur regeringen hanterat situationen och lagförslaget. Den snabba hanteringen av lagförslaget gör det svårt för myndigheter, organisationer, medborgare och inte minst oss i riksdagen att sätta sig in i och bedöma förslagets innehåll och konsekvenser. Vi anser att underlaget och konsekvensanalyserna är bristfälliga och att den korta tiden för remissinstanserna har gjort det svårt att utforma genomarbetade svar. Kritiken från Lagrådet om att förslaget strider mot grundlagen måste tas på allvar.

Herr talman! Vi delar däremot regeringens bedömning att detta är en extraordinär situation. Vi avser därför inte att avslå regeringens förslag trots de brister vi ser föreligger i denna hastiga lagändring.

Vänsterpartiet ser stora risker med de negativa effekter som ett produktionsstopp kan innebära för samhället och de effekter som det kan ge för såväl sysselsättning som bostadsbyggande och klimatomställning.

Situationen belyser på ett önskat sätt att regeringen under lång tid underlåtit att stärka statens ansvar för att samhällsviktiga verksamheter har tillgång till de resurser som krävs och att dessa produceras på ett hållbart sätt. Cementas monopolliknande situation på marknaden är ett tydligt exempel på detta misslyckande.

Sverige behöver ett strategiskt arbete i klimatomställningen för hur statens roll kan stärkas så att vitala resurser och naturtillgångar för dess genomförande kan säkras genom en hållbar produktion. Sverige bör inte vara beroende av en enskild aktör för tillgången på nödvändiga resurser för samhällskritisk verksamhet.

Nå, är denna regering då ensamt ansvarig för den uppkomna situationen? Nej, det har varit känt längre än den här regeringens tid hur tillståndet sett ut och vilka farhågor man kunnat förutspå. Det skulle givetvis ha varit spännande att se hur en annan regering hade hanterat situationen.

Att sedan borgerligheten inte tycker om statlig inblandning över huvud taget i något som någon annan kan tjäna pengar på är väl inget nytt. Men det är något som stör mig med hanteringen från den här regeringen. Vi har

haft fyra miljöpartistiska ministrar ansvariga för miljöfrågorna fördelat på sju års tid, vilket borde vara deras paradgren. Man har en stab i Regeringskansliet och duktiga medarbetare som borde ha kunnat ringa in vad som var på g. Men nej, i stället har man fokuserat på subventioner för elcyklar till välbärgade storstadsbor. Jag ber givetvis om ursäkt till er som har köpt en elcykel med subvention.

Herr talman! Klimat- och miljöarbete innefattar även hur vi kan ha ett fungerande samhälle. Precis nu, när jag står här och försvarar Vänsterpartiets ställningstagande, arbetar tiotusentals människor runt om i landet med arbeten där betong är huvudråvaran. Det kan vara gruvarbetare, ”betongare” på en vindkraftspark, brobyggen – you name it. Det vill säga: utan cement ingen betong. Då skulle många arbetsplatser stå stilla inom kort.

Samtidigt måste vi kunna stå rakryggade även när vi måste ta ett dåligt beslut, när alternativen hade varit än värre. Vi söker lösningar som med alla incitament blir bättre för klimatet och miljön när denna helhetsbild målas upp.

Det finns de som påstår att konsekvenserna inte alls skulle bli så drastiska som det påstås. Men när jag gallrar bort alla lobbyisters argument blir svaret ändå: Det finns inte på hyllan någonstans i världen behövlig mängd cement av rätt kvalitet till försäljning om en dryg månad.

Herr talman! Att ändra på miljölagar till ett enskilt företag bara för att rädda företaget är inte det som Vänsterpartiet går med på. Det vi går med på är att hitta en lösning som blir den bästa för bolaget Sverige och framför allt för klimatet på kort sikt. Men på lång sikt måste alla inblandade tillbaka till ritbordet och bevisa hur framtidens cementtillverkning kan uppfylla alla miljölagar och försäkra grundvattnet, oavsett var brytningen sker.

Sedan hoppas vi givetvis att regeringen inser sårbarheten när samhällskritiska råvaror kan kidnappas av ett enskilt företag som i praktiken har monopol på cementleveranser.

Anf. 10 CAMILLA BRODIN (KD):

Herr talman! Sverige är en stolt industrination. Men de senaste åren har bilden äventyrats, dels som en följd av politiska beslut, dels på grund av svensk lagstiftning som inte tillräckligt tar in industrins villkor.

Anledningen till att vi debatterar detta snabbbehandlade ärende i dag är att Mark- och miljööverdomstolen beslutat att efter den sista oktober inte förlänga Cementas tillstånd att bryta kalk i Slite på norra Gotland, vilket gör regeringen nödgad att gå fram med denna proposition. Annars riskerar vårt land att stå inför en mycket allvarlig situation där bristen på cement skulle orsaka omfattande byggstopp som skulle kunna vara förödande för Sveriges tillväxt, jobb och välfärd.

Förslaget har väckt kritik, inte minst från Lagraådet som har påpekat att regeringens hantering av ärendet riskerar att skada tilltron till rättssystemet. Detta är mycket allvarlig kritik som förtjänar att tas på största allvar. Men en sammanvägning av alla ingående delar i den komplexa frågan gör att vi kristdemokrater ändå tillstyrker propositionen. Detta ställningstagande gör vi inte lättvindigt, utan det måste ses i den mycket speciella kontext som ärendet befinner sig i just nu.

Med detta sagt är det ändå värt att notera att det är en djupt graverande situation som har tillåtits uppstå, och regeringens proposition är närmast att betrakta som ett lagstiftningsmässigt nödläge. Men givet konsekvens-

erna för svensk cementproduktion i närtid är det nu nödvändigt att fatta ett beslut som löser det akuta läget.

Herr talman! Det kan komma en dag i framtiden då det mångtusenåriga materialet betong inte längre behövs. Men vi är inte där i dag, och vi kommer inte att vara där de närmaste åren. Därför måste vi säkerställa att vårt land har fortsatt tillgång till cement här och nu.

Jag vill även lägga till att vi borde ta till vara möjligheten att ha ett företag i Sverige som jobbar för att det ska bli en anläggning som ska minska klimatpåverkan i byggandet, vilket skulle vara en fantastisk utveckling för cementindustrin. Sverige skulle då kunna bli först i världen med en klimatneutral cementfabrik.

Herr talman! Vi kristdemokrater anser att det för framtiden är viktigt att miljöbalken ges en helhetsöversyn. Exempelvis kan miljönyttan med tidsbegränsade villkor över huvud taget starkt ifrågasättas. Om en verksamhet har blivit prövad för en viss volym som godkänts tillför inte tidsbegränsningen något värde, men den kan komma att orsaka problem i vissa situationer.

Den akuta situationen med kalkstensbrytningen är inte en isolerad olycka. Det finns många exempel där den nuvarande miljöbalken riskerar att suboptimera samhälls- och klimatnytta av pågående verksamheter och nya investeringar. Det kan röra sig om småskalig vattenkraft, grustäkter och stenbrott, och det kan handla om gruvnäring. Exempelen skulle kunna radas upp där vi ser hur näringslivet, på grund av det regelverk som finns i dag, blir bromsat i sina försök att göra en klimatomställning. Det är därför vi kristdemokrater anser att det också behövs en genomgripande helhetsöversyn av miljöbalken, så att den blir ett verktyg för ett bättre klimat och inte en bromskloss.

Sveriges näringsliv är en nyckelfaktor i arbetet för att ställa om till ett fossilfritt samhälle, och vi behöver en lagstiftning som möjliggör snabbare och mer träffsäkra beslut än i dag.

Därutöver kan vi konstatera att denna proposition inte är en lösning för Sverige på längre sikt när det gäller tillgången till cement. Därför anser vi att förslaget i den aktuella propositionen behöver följas upp med åtgärder som löser den fortsatta utmaningen med att säkra en långsiktig tillgång på cement i Sverige. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till åtgärder för en mer långsiktig lösning för att säkra Sveriges behov av cement.

Herr talman! Till detta kan även sägas att vattenfrågan för Gotland är en angelägen fråga. Oavsett Cementas verksamhet eller inte är vattenfrågan en fråga att jobba vidare med, vilket även bekräftades när jag besökte Gotland i måndags och där träffade en rad olika aktörer som alla är eniga om att vattenfrågan är viktig för såväl företag som länsstyrelsen och regionen. Man måste jobba med den oavsett vad som händer i framtiden.

Innan fallet med Cementas kalkstensbrytning uppdagades i somras hade även ett avtal om en investering i en avsaltningsanläggning träffats med regionen – något som verkligen är välkommet på Gotland. Vad som händer nu är att den riskeras om de inte får bedriva sin verksamhet vidare efter de åtta månader som nu återstår.

Herr talman! I dag kommer det att fattas beslut som kortsiktigt löser den akuta krisen. Men svaren för hur vi långsiktigt kan säkra tillgången till

cement återstår. Lösningen kan inte vara att Sverige ska bli beroende av import från utlandet när vi egentligen kan vara egenförsörjande.

Vi kristdemokrater anser att miljöbalken inte kan vara en sådan bromskloss för svensk industri, utveckling och innovation som den är i dag. Lagstiftningen måste ses över, och vi är redo att diskutera det nu. Vi vill att hela Sverige ska fungera.

Prot. 2021/22:12
29 september

*Regeringsprövning
av kalkstenstäcker
i undantagsfall*

Anf. 11 JAKOB OLOFSGÅRD (L):

Herr talman! Jag är här i dag för att ta mitt ansvar. Men det är regeringen som har det yttersta ansvaret.

Man kan tycka att Cementa, med över två miljarder i omsättning, skulle ha både kapacitet och erfarenhet att klara svåra miljöprocesser. Men de har haft emot sig en mycket kvalificerad motståndare, den svenska staten genom flera myndigheter och en regering som har gjort allt annat än rätt.

Huruvida Cementa fumlade med själva ansökan går det att tycka olika om. Men vi kan konstatera att det finns personer som tar bra betalt för att kunna göra sådana ansökningar.

Herr talman! Sedan vill jag nog säga att Cementa hade otur när det gäller metodval för att analysera vilken påverkan det skulle få på grundvattnet. Även om olika vattenmyndigheter som domstolen lyssnat på säger att det är ett bra sätt, användes det på ett sätt som inte kunde bekräfta att metoden verkligen fungerade i Cementas fall.

Herr talman! Med det sagt anser vi att domstolsutslaget är rimligt. Cementa har inte övertygat domstolen, och då ska heller inte ansökan bifallas. Rättssystemet fungerar på ett sätt som det är avsett.

Men Cementa har haft en formidabel motståndare, vår regering. Cementas ansökan gavs in i december 2017. Efter detta datum har det byggts en gotländsk ringmur av naturreservat och Natura 2000-områden runt Cementas verksamhetsområde.

Herr talman! Jag nämner dem nu i kronologisk ordning: Grodvät, Tiselhagen, Filehajdar, Kallgatburg, Hejnum Kallgate, Bojsvätar, Bälsalvret och Hejnum hållar. Alla dessa beslut har hanterats av vilka då? Jo, regeringen. Den har verkligen inte legat på latsidan. Den har alltså varit fullt medveten om att det scenario som vi står med här i dag skulle kunna inträffa.

Efter domstolsutslaget lät inte heller den politiska kritiken vänta på sig. Några, med Sverigedemokraterna i spetsen, ropade ut att landet bör styras av starka ledare och att regeringen ska kliva in och korrigera ett felaktigt domstolsbeslut, att liksom ta lagen i egna händer.

Centerpartiet å andra sidan ropar ut att det är miljölagen det är fel på och att det är lagen som ska ändras. I valet mellan att förbruka eller skydda ekoresurser valde Centerpartiet här av alla att ställa sig på näringens sida. I anförandet i dag nämndes bara näring, och inte mycket sas om natur- eller miljöskydd.

Herr talman! Jag delar inte deras uppfattningar. Domstolens beslut är korrekt och rimligt. Men Gotland och resten av Sverige klarar sig inte på kort sikt utan cementen från Slite. Därför behövs Slitefabriken.

Domstolsbeslutet ger förstås både positiva och negativa konsekvenser. Positivt är att hotet mot Gotlands vattenförsörjning nu tas på mycket stort allvar och lyfts upp i ljuset på ett väldigt viktigt sätt, och att det är känsligt.

Även hotet mot känsliga naturområden och utrotningen av arter tas på allvar, och det är bra.

De lokala negativa konsekvenserna består i att runt 500 arbetstillfällen hotas i Slite. Det är mycket för en landsbygdsort som Slite. Det är en katastrof. Det handlar om människor vilkas livsdrömmar riskeras att krossas.

De nationella konsekvenserna är även de en katastrof. Det skulle innebära ett tvärstopp i hela bostadsbyggandet som vi så väl behöver i vårt land. Vi har knappt hunnit ur en pandemi, herr talman, förrän det står en cementkris och knackar på dörren.

Även de globala konsekvenserna är en katastrof. Cementa har en slogan: Cement för hållbart samhällsbyggande. Ågarna uttrycker en ambition att Sliteverksamheten ska bli hållbar på riktigt. Sverige om något är en mycket väl lämpad marknad för detta.

Vi, hela samhället, måste bidra till att skapa en hållbar gruvnäring. Offentlig verksamhet behöver driva på. Cementa och Rise bör kroka arm med varandra tillsammans med vattenmyndigheterna och ta fram bra metoder för att undersöka lokalt grundvatten. Länsvatten bör, som på Storsudret på södra Gotland, kunna återföras tillbaka i marken.

Herr talman! Vi står här i dag, fem i tolv, med ett lagråd som viftar med röda flaggor. Regeringen riskerar att skada tilltron till vårt rättssystem. Vi står här i dag med en riksdag och en stressad hantering av ett lagförslag som gör det oerhört svårt att verkligen sätta sig in i de konsekvenser som det vi i dag ska besluta kommer att få. Vi står här i dag med en regering som har agerat ansvarslost på så många sätt. Liberalerna tar därför sitt ansvar i dag. Men vi ska komma ihåg: Det är regeringen och ingen annan som är ytterst ansvarig i detta.

Klimatarbetet måste hålla tempo. Industri bygger på kreativitet, och det ska utnyttjas. Där har vi alla ett ansvar att inte bara gnälla, utan att klokt bidra. Slitefabriken bör få hjälp, för den verkar behöva det, för att kunna fortsätta att bryta kalk på Gotland och samtidigt inte skada ekosystemen.

Herr talman! Därför yrkar jag bifall till utskottets förslag till beslut.

Anf. 12 TALMANNEN:

Innan jag ger ordet vidare vill jag uppmärksamma alla debattörer på att innehållet i domstols domar inte får kritiseras eller debatteras i kammaren.

Anf. 13 RICKARD NORDIN (C) replik:

Herr talman! Jag tror att ledamoten Olofsgård lyssnade lite dåligt på mitt anförande. Jag talade mycket tydligt om klimatet och miljöpåverkan. Hela avslutningen handlade om hur vi kan gå före som en grön stormakt. Det jag inte gjorde var, precis som herr talmannen nu talade om, att recensera företagets miljökonsekvensbeskrivningar och domstolsutslag, vilket ledamoten däremot gjorde.

Centerpartiet och jag vill mycket riktigt ändra lagstiftningen. Vi vill inkludera klimatet i miljöbalken. För mig är inte det att försämrare och ta ställning för företaget. Det är att prioritera hela miljöfrågan och inte bara enskilda delar.

Frågan till ledamoten Olofsgård är egentligen: Vad vill Liberalerna göra för att vi inte ska hamna i den här situationen igen? Vilka lagar är man beredd att se över för att förändra och förbättra svensk miljölagstiftning så att vi inte hamnar i en sådan situation som vi nu är i? Det var många

fina ord, men få konkreta förslag. Däremot var det gott om slag mot andra partier.

Prot. 2021/22:12
29 september

Anf. 14 JAKOB OLOFSGÅRD (L) replik:

Herr talman! Jag tar till mig kritiken som framfördes angående det jag sa om domen.

Jag drar mig till minnes att ledamoten inte nämnde grundvattnet i sitt tal. Det får man. Jag hörde inte heller något om de naturområden som omger Slite. Men givetvis nämndes klimatet, som är så viktigt.

Vi anser att det inte ska behöva gå så långt som till domstol utan att vi ska hjälpa näringen att lösa det här med ansökningarna. Som jag nämnde ska både Cementa och Rise kroka arm med vattenmyndigheterna för att vi inte åter ska hamna i den situation vi har i dag.

Anf. 15 RICKARD NORDIN (C) replik:

Herr talman! Låt mig påminna ledamoten om att debatten gäller lagstiftningen generellt och inte specifikt Slite, naturområdena runt Slite eller grundvattennivåerna i Slite. Jag tog alltså inte upp dem i mitt anförande just för att inte gå in på den aktuella domstolsprocessen.

Det är spännande att ledamoten lyfter vattenmyndigheterna. Vi vet att vattenmyndigheterna har lagt fram åtgärdsprogram som skiljer sig milsvitt från den lagstiftning som Liberalerna varit med och skrivit under, och det är ett stort problem.

Jag hörde inte om en enda lagstiftningsförändring som Liberalerna kan tänka sig för att förbättra för företagen när det gäller tillståndprocesser. Man pratar om att Rise och vattenmyndigheterna ska kroka arm, men kan ledamoten ge ett enda förslag på en lagstiftningsförändring som han önskar se för att korta tiderna för miljötillståndprocesser?

Anf. 16 JAKOB OLOFSGÅRD (L) replik:

Herr talman! Låt mig förtydliga att vi är för att se över dessa tillståndprocesser. De behöver kortas. Exakt vilka åtgärder som krävs behöver vi se över, och det är jag absolut för.

Anf. 17 MARTIN KINNUNEN (SD) replik:

Herr talman! Jakob Olofsgård attackerade av någon anledning mitt parti i sitt anförande. Jag har lite svårt att förstå det, för Sverigedemokraterna har varken haft påverkan på lagstiftning eller prövning.

Sverigedemokraterna sa dock tidigt efter att cementkrisen aktualiserats att regeringen måste agera för att möjliggöra ett fortsatt driftstillstånd. Efter många om och men agerade regeringen, och flera riksdagspartier, bland annat Liberalerna, har också lyssnat på Sverigedemokraternas begäran om att möjliggöra ett fortsatt driftstillstånd.

Vi ville alltså inte införa diktatur, utan vi ville möjliggöra ett fortsatt driftstillstånd.

Sverigedemokraterna har inte haft något organiserat samarbete med regeringen under denna mandatperiod och inte heller haft tjänstemän på Regeringskansliet. Vi har haft svårt att påverka den uppkomna situationen.

Men hur har Liberalerna agerat i sitt samarbete med regeringen för att undanröja denna kris? Hur har Liberalernas tjänstemän på Regeringskans-

*Regeringsprövning
av kalkstenstäcker
i undantagsfall*

liet arbetat för att Sverige inte skulle hamna i denna cementkris? Hur har Liberalerna sett på detta problem de senaste åren, och hur har de agerat?

Anf. 18 JAKOB OLOFSGÅRD (L) replik:

Herr talman! I mitt anförande lyfte jag fram de olika politiska utspelen efter domstolens beslut och att Sverigedemokraternas lösning var att gå in och ändra detta beslut. Det var det jag kritiserade.

Återigen: Regeringen har vetat om detta sedan 2018 och är ytterst ansvarig för att inte ha agerat i tid trots att man såg det komma. Liberalerna sitter inte i regeringen. Jag vill poängtera att vi tar vårt ansvar för den uppkomna situationen men att regeringen hade kunnat göra mycket långt tidigare.

Anf. 19 MARTIN KINNUNEN (SD) replik:

Herr talman! Sverigedemokraterna har som sagt inte velat ändra något domstolsbeslut men krävt att regeringen ska agera för att möjliggöra ett fortsatt driftstillstånd. Regeringen har som tur är lyssnat på detta, och Liberalerna stöder det, vilket vi tackar för.

Jag konstaterar dock att Liberalerna tycker att lagstiftningen är bra som den är. Konkreta förslag saknas, och de kan inte heller tänka sig att se över lagstiftningen.

Så brukar det också låta i miljö- och jordbruksutskottet när vi diskuterar naturtillgångar. Liberalerna är lite som en spegling av Miljöpartiet. Skogen ska stå, mineralutvinning ska inte förenklas och svåra konflikter vågar de inte ta i. Liberalernas gröna strategi de senaste mandatperioderna har varit att bli ett liberalt miljöparti som inte klarar av konflikter och inte heller agerat i sitt samarbete med regeringen för att möjliggöra Sveriges fortsatta cementförsörjning.

Anf. 20 JAKOB OLOFSGÅRD (L) replik:

Herr talman! Låt mig poängtera att Miljöpartiet är en del av regeringen, vilket vi kritiserar.

I vår miljöpolitik vill vi balansera mellan två ytterkanter. Vi bör och ska placera oss i mitten, inte på någon ytterkant. Då finns det inga enkla svar, och därför blir vår miljöpolitik mer komplex. Det står vi för.

Anf. 21 ISAK FROM (S) replik:

Herr talman! Jag hälsar Jakob Olofsgård välkommen till miljö- och jordbruksutskottet. Det ska bli roligt att samarbeta med Jakob, och vi har ett gott samarbete med Liberalerna.

Jag begärde ordet för att det här inte riktigt knöts ihop. Det blev kanske till och med lite väl liberalt. Först försvarar Jakob kraftigt miljön och vatten, vilket jag välkomnar. Sedan försvarar han lika kraftigt rättsväsendet, vilket jag också välkomnar. Därefter försvarar han kraftigt marknaden och vill också hjälpa den. Men hur konkurrensneutralt blir det?

Vad ska Liberalerna hjälpa marknaden med?

Jakob Olofsgård avslutar med att kritisera regeringen. Då blir min fråga densamma som till Jessica Rosencrantz: När skulle regeringen ha agerat? Mark- och miljööverdomstolens beslut att avvisa ansökan kom ju mitt i

Anf. 22 JAKOB OLOFSGÅRD (L) replik:

Herr talman! Som ny ledamot i riksdagen tackar jag för välkomnandet till miljö- och jordbruksutskottet. Det här är mina första replikskiften, och det är verkligen lärorikt.

Jag noterar att det i Socialdemokraternas anförande inte fanns tillstymmelse till självkritik. Hur har vi hamnat här? Vad har vi gjort för fel? Vad borde vi ha gjort annorlunda? Som politiker måste man kunna erkänna att något inte är bra.

Jag vill återigen trycka på vad man borde ha gjort, då man har känt till dessa saker ända sedan 2018, och dessutom att alla naturområden runt om sedan skulle ha en konsekvens av tillståndsprövning. Man skulle ha tänkt till där och då om vad som händer om ett nytt tillstånd inte beviljas och vilka vägar vi då har när det gäller kalkbrytning i Sverige.

Anf. 23 ISAK FROM (S) replik:

Herr talman! Jag pratade tidigare om Miljöprövningsutredningen. Jag tror att det är viktigt att man också får in climateffekterna. Vi ska komma ihåg att det finns möjligheter till kalkbrytning på fler ställen i Sverige, men det är kanske så att vi just utifrån Gotlands centrala position och Slite minimerar andelen lastbilstransporter och säkerställer hållbara sjötransporter av den viktiga cementen. Detta är viktiga delar när man ser på helheten.

Jag saknar fortfarande Liberalernas svar på vad det är som vi ska hjälpa marknaden med så att det fortsatt råder konkurrensneutralitet, för det måste ändå vara Liberalernas grundinställning att lagstiftningen, oavsett vad det handlar om för företag, måste vara konkurrensneutral. Då kan vi inte gå in och säga att vi ska hjälpa här men inte där och att vi ska styra här men inte där. Då klingar ju kritiken mot regeringen i det här fallet ganska tomt.

Anf. 24 JAKOB OLOFSGÅRD (L) replik:

Herr talman! När det gäller att hjälpa marknaden handlar det om politikens ansvar för att skapa generella möjligheter för att näringarna ska kunna fungera på ett bra sätt. Att specifikt hjälpa enskilda har jag inte anförut, utan i det här fallet handlar det om gruvnäringen och hur vi ska hjälpa den och skapa en politik som underlättar vid tillståndsprövning, vilka är väldigt svåra, som vi har här i dag.

Det behöver även finnas resurser för forskning och annat som kan hitta möjligheter som näringen kan ta del av för att hitta lösningar. Det finns saker som politiken verkligen kan stötta och hjälpa våra näringar med generellt.

Anf. 25 MARIA GARDFJELL (MP):

Herr talman! Jag får efter att ha lyssnat på de andra ledamöterna lust att citera en gammal kuplett: Människan är av klagan böjd, aldrig blir hon riktigt nöjd.

Det ligger väl i oppositionspolitikens dna att om hela oppositionen håller med regeringen till hundra procent vill man gärna kritisera regeringen

*Regeringsprövning
av kalkstenstäcker
i undantagsfall*

i bitskare ordalag än vad som är normalt. Det är exakt vad vi hör i dag. Enighet kommer sällan med rosor och glada tillrop.

Men faktum är att inte heller jag är helt nöjd, och jag kommer inte att vara det förrän det är klarlagt att näringslivet kan säkra byggmaterial till samhällsviktiga bygg- och anläggningsåtgärder samtidigt som man klarar hårt ställda miljökrav och säkrar grundvattnet och att vi i Sverige har en mer effektiv och fungerande marknad med sund konkurrens. Då kommer jag att vara nöjd.

Jag vill inleda denna debatt med den fråga som är störst: grundvattnet på Gotland. På Gotland finns en rad överhängande problem kopplade till vatten. Det är sedan länge vattenbrist, som kan förvärras med klimatförändringarna. Det finns en stor risk att saltvatten tränger in i berggrunden och förstör grundvattenresursen. Gruvning och mineralbrytning, som kalktäkter, påverkar vattenresursen mycket. Det kan till exempel påverka förutsättningarna att bruka marken i omgivningarna eller möjligheten att få dricksvatten i brunnar eller vattentäkter. Detta är mycket allvarligt. Det är omistliga vattenresurser som står på spel. Det är själva utgångspunkten för att många gotlänningar och miljövänner har skäl att vara oroliga.

Här i Sveriges riksdag satsar vi miljarder på att skydda Gotland militärt. Vi måste ha större beredskap för att också skydda Gotland, dess medborgare och företagare miljömässigt. Jag tycker därför att det är glädjande att det i budgetpropositionen för 2022 nu finns friska pengar för att utöka arbetet med att säkra vattenresurserna på Gotland. Jag hoppas att alla kommer att stödja detta.

Heidelberg Cement har helt på egen hand försatt Sverige och byggindustrin, byggmaterialindustrin och gruvindustrin i ett potentiellt krisläge. Det kan nu bli akut brist på cement. Orsaken är att företaget har en extrem dominans på den svenska marknaden och att företaget i sin ansökan om utökad drift av sin verksamhet inte gjorde sin hemläxa. Mark- och miljööverdomstolen konstaterade att Cementas ansökan var behäftad med så väsentliga brister att den inte kunde utgöra en grund för ett ställningstagande. Då avvisades ansökan.

Hur kan bygg- och anläggningsföretagen göra sig så beroende av ett enda företag som leverantör, för en så viktig produkt? Och vad gör företagen nu för att minska beroendet av cement, öka efterfrågan på grön cement och säkerställa att man har fler leverantörer eller åtminstone en plan för affärskritiska risker? Aktörer som ägnar sig åt samhällsviktig verksamhet kan inte acceptera att försätta sig i en situation där man är beroende av ett enda bolag. Därför krävs ökad diversifiering.

En nestor både i vår bransch politiken och i branschen hållbarhet är Anders Wijkman, som under väldigt många år nu har försökt få oss alla att förstå att just brist på råvaror kommer att vara en av de stora frågor som vi kommer att behöva hantera. Jag tror att det finns anledning att lyssna mer på Anders Wijkman framöver.

Hela cementkrisen är en alarmerande väckarklocka för byggföretagen. Det är den för fler, men nu finns verkligen en möjlighet att skala upp möjligheterna för träbyggnation, grön betong och ökat återbruk. I Fossilfritt Sveriges och betongbranschens färdplan för fossilfri konkurrenskraft, som kom för några år sedan, står det faktiskt att betongbranschen på kort sikt har satt upp målsättningen att betongens klimatpåverkan ska ha nått en

halverad nivå inom fem år. Det främsta medlet för detta är bland annat användning av alternativa bindemedel.

I vissa andra länder i Europa blandar man redan i dag in en större andel slagg i betong jämfört med Sverige. I Tyskland, Belgien och Holland bedöms det vara relativt normalt med 50 procent inblandning, men upp till 90 procent förekommer. Cementkrisen kommer verkligen att kunna skyn- da på att vi får en utveckling inom grön betong.

Tiden är verkligen tiden inne för ökat byggande i trä. Träbyggnadsin- dustrin kan skala upp arbetet med hus med trästommar och serietillverkade hus. Här krävs ökad kompetens, vilket regeringen satsar på i BP 2022.

När jag lyssnar på oppositionspartierna blir jag orolig över ”miljötill- ståndet” hos dessa partier. Cementaffären har tagit svensk miljöpolitik in i den rikspolitiska hetluften. De högerkonservativa partierna krävde redan i somras att svensk miljölagstiftning skulle upphävas. Och det har vi också hört här i dag.

Centerpartiet klagar i sitt yttrande och i sitt anförande på att vi i Sverige följer EU-lagstiftningen och miljölagarna. Centern vill uppenbart inte att man ska uppfylla samtliga krav i miljöbalken.

Jag skulle vilja uppmana ledamöterna att för ett ögonblick byta ut ordet miljöbalken mot till exempel jordabalken eller brottsbalken och för ett ögonblick av klarhet se de absurda klagomålen i yttrandet om att myndig- heterna följer de regler som vi har beslutat om här i riksdagen och i EU- parlamentet. Om Centerpartiet vill någonting annat får man nog ta bladet från munnen nu och motionera om att vi ska lämna EU, eller rent av införa en ny regel i grundlagen om att vi inte ska vara så noga när vi följer de lagar som vi röstar fram här i riksdagen.

Regeringen och kanske framför allt regeringens klimatkollegium har arbetat hårt med frågan om hur tillståndprocesser ska förbättras. Ökad transparens och effektivitet i tillståndprocesser är nödvändiga för att inte sinka den klimatpolitiska utvecklingen. Men samtidigt är regeringen också tydlig med att stärkta miljökrav är mycket viktiga för Sveriges konkur- renskraft.

Herr talman! Det är många oppositionspartier i den här debatten som tror att förbättrade tillståndprocesser ska handla om sänkta miljökrav.

Miljöpartiet har nu drivit fram satsningar för att vi ska få en modern och effektiv tillståndsprövning. Det kommer att komma förslag i tre utred- ningar. För att åstadkomma förändringar vill regeringen att man gör för- ändringar utifrån ett helhetsperspektiv som omfattar både det materiella och det processuella regelverket men också frågor om organisation och finansiering.

Centerpartiet har efterlyst lagstiftningsförändringar just på detta om- råde, och det är som sagt på gång. Men jag är orolig över att Centerpartiet och Moderaterna slår blå dunster i mångas ögon när de påstår att det skulle gå att ändra EU:s ramvattendirektiv, MKB-direktivet. Gotlands sårbara vattensituation verkar inte vara så viktig för dessa partier. Det var trots allt vattendirektivets försämringsförbud och Cementas oförmåga att visa en robust miljökonsekvensbeskrivning som säkrar vattenresurserna som fällde avgörandet i domstolen.

Men orsaken till långa tillståndprocesser handlar inte bara om felaktig byråkrati. Ibland handlar det också om att företag inte lämnar in fullstän- diga eller korrekta underlag i sina ansökningar om miljötillstånd. Det av-

hjälpas faktiskt allra bäst genom att företagen anlitar eller anställer personer med rätt kompetens. Det är ingenting som vi här i riksdagen kan besluta om. Men det vore förmodligen ett av de allra bästa sätten att öka takten i miljöprövningsärenden.

Jag vill också lägga till att det trots allt är ganska få ärenden som tar väldigt lång tid, om man ser till helheten. Det har även statliga utredningar visat.

Kupletten som jag citerade inledningsvis innehåller vidare följande ord: Någonting att äta, någonting att dricka.

Det är faktiskt exakt det som vi behöver ha för ögonen. Vi måste säkerställa att jorden inte föröds och att dricksvattnet skyddas. Vi måste konstatera att business as usual inte är möjligt.

För att hantera tvillingkrisen kring global uppvärmning och förlust av biologisk mångfald behövs ett mycket mer aktivt arbete i näringslivet.

Det beslut som vi ska fatta här i riksdagen i dag innebär att företag kan ansöka om kortfristiga miljötillstånd för att fortsätta bryta kalk inom de tillstånd som redan finns i dag men som löper ut inom kort. Jag vill lägga till att miljöbalkens krav kommer att gälla vid den prövningen.

Anf. 26 RICKARD NORDIN (C) replik:

Herr talman! Jag tror att även Maria Gardfjell behöver lyssna lite bättre. Den förändring som Centerpartiet har föreslagit i just miljöbalken handlar om att lägga till klimat, ingenting annat. Men det var egentligen inte det som jag ville prata om.

Jag sitter här med regeringens skrivelse om förenklingspolitiken framför mig som kom till riksdagen för ungefär två veckor sedan. Den första punkten i den lyder: De samlade regelverken ska vara utformade så att de bidrar till att främja svenska företags tillväxt, konkurrenskraft samt innovations- och omställningsförmåga.

Det är alltså vad Miljöpartiet och Socialdemokraterna är överens om. Därför blir jag väldigt nyfiken på hur Maria Gardfjell ser på detta. Tycker Miljöpartiet att de samlade regelverken kring tillståndprocesser lever upp till den bild som den egna regeringen skriver om? Har Miljöpartiet några konkreta förändringar som man vill se i regelverken, alltså inte satsningar på myndigheter eller organisationsförändringar, och som regeringen själv säger att den vill förenkla för att öka omställningsförmågan? Jag undrar därför helt enkelt: Vilka konkreta förslag har Maria Gardfjell på detta område?

Anf. 27 MARIA GARDFJELL (MP) replik:

Herr talman! Jag tackar för en mycket bra fråga från Rickard Nordin.

När regeringen nu ska se över regelverken har man tillsatt tre utredningar. Det är Miljöprövningsutredningen som har i uppdrag att utreda och föreslå åtgärder för hur en modernare och mer effektiv prövning ska gå till. Syftet är att underlätta för miljö- och klimatförbättringar. Det handlar också om att underlätta för investeringar, att de kommer till snabbare och att det blir enklare prövningsprocesser samtidigt som man bibehåller ett miljöskydd.

Utredningen om innovationskritiska metaller och mineral ska se över prövningsprocesser och regelverk för att bättre ta hänsyn till både lokal

miljöpåverkan och samhällsnytta, däribland klimatpåverkan, i samband med gruvverksamhet.

Slutligen har Klimaträttsutredningen i uppdrag att utreda möjligheten att väga klimatnytta mot negativ påverkan på människors hälsa och miljön genom en särskild avvägningsregel i miljöbalken eller på annat sätt.

Men bibehållet miljöskydd är en viktig aspekt i dessa olika utredningar.

Jag måste också säga att jag blir orolig om Centerpartiet inte håller med om att miljöbalken ska vara stark.

Anf. 28 RICKARD NORDIN (C) replik:

Herr talman! Som jag sa vill vi stärka miljöbalken genom att lägga in klimat också. Jag har inga andra förslag på miljöbalken som sådan.

Men jag noterar att Maria Gardfjell inte har några egna förslag. Hon hänvisar till tre utredningar. Delar av dem är bra. Det är också Centerpartiet som har pressat igenom en del av dem. Men jag undrar vad Miljöpartiet vill, inte vad olika utredare vill.

Jag tänkte lägga till en sak, eftersom jag blev väldigt nyfiken på Maria Gardfjells anförande. Ett av de stora problemen som hon lyfte fram i den nuvarande situationen är stor dominans på marknaden. Hon önskade också mer diversifiering och fler företag på detta område. Då blir jag väldigt nyfiken. Vad är Miljöpartiets förslag där? Vad vill Miljöpartiet göra för att öka diversifieringen? Handlar det om statliga bolag? Exempelvis har vänsterpartister i dag skrivit att man ska förstatliga Cementa. Vill man starta ett nytt statligt bolag på området? Är man beredd att öppna fler täkter, eftersom det behövs om vi ska ha fler företag för att möjliggöra diversifieringen?

Vad tänker alltså Miljöpartiet göra för att öka diversifieringen? Det behövs enligt Miljöpartiet fler företag, och då måste det ju finnas fler kalktäckter. Det går nämligen inte att använda Cementas kalktäckter, för de tillhör ju Cementa. Jag är därför väldigt nyfiken på vad Miljöpartiet tänker sig där om vi nu inte ska importera cementen från andra länder, med ökad miljöpåverkan. Det tycker jag vore väldigt spännande att höra Miljöpartiets svar på.

Anf. 29 MARIA GARDFJELL (MP) replik:

Herr talman! Jag tror att vi har en bred enighet i Sveriges riksdag om att vi vill ha en hållbar produktion av svenskproducerade byggmaterial av olika slag.

Det intressanta på det här området är att diversifieringen inte bara handlar om cement utan även om att använda cementen där den behövs – och om att ersätta vissa beståndsdelar i cementen med till exempel material som kan återbrukas, alltså återanvändas. Här kommer till exempel flygaskorna och det som behövs i den gröna betongen in.

Sedan är cement en beståndsdel som fungerar som ett klister i betongen. Den är nödvändig för framtiden, men det handlar också om att hushålla med den på ett bra sätt. Och när det gäller hushållningen kommer det in andra aspekter, till exempel ökad träbyggnation. Här vill ju Miljöpartiet ha ett aktivt skogsbruk i Sverige som faktiskt främjar möjligheten till en cirkulär bioekonomistrategi. Till skillnad från Centerpartiet vill vi satsa på cirkularitet, och till skillnad från Centerpartiet vill vi även se till

Prot. 2021/22:12
29 september

*Regeringsprövning
av kalkstenstäckter
i undantagsfall*

att vi får fler långlivade produkter i den cirkulära bioekonomistategin. Det är något som Centerpartiet motarbetar – varje dag i veckan, faktiskt.

Herr talman! Jag tycker att en av de absolut viktigaste frågorna när vi pratar om den här krisen, som har kommit med en väckarklocka, är att företagen verkligen måste satsa mer på just miljöinnovation och på att klara grundvattnet.

(Applåder)

Anf. 30 JESSICA ROSENCRANTZ (M) replik:

Herr talman! Det är knappt att man vet var man ska börja efter ett sådant här anförande. Låt mig ändå konstatera att det är lite beklagligt med svepande anklagelser av typen ”alla partier som inte håller med mig tycker att miljölagstiftningen ska upphävas”. Det tycker jag faktiskt är lite tråkigt för debatten. De flesta av oss försöker föra en konstruktiv diskussion om hur vi kan få bättre och mer förutsägbara tillståndsprocesser, självklart med fortsatt beaktande av att vi ska ta väl hand om miljö och natur.

Ännu värre är möjligen den totala bristen på självkritik från regeringspartiet Miljöpartiet: Cementa bär tydligen ansvaret för att vi har hamnat här; det är Cementas fel. Men det är väl inte Cementa som leder landet, utan det är väl ändå regeringen som leder och styr riket?

Jag undrar hur regeringen resonerade till exempel när man utnämnde Natura 2000-området på Gotland 2018. Hur resonerade man då, när det kom varningar från flera håll om att det skulle komma att påverka cementproduktionen? Gjorde man en konsekvensutredning innan eller efter? Har man tittat på vad det skulle finnas för alternativ om detta skulle leda till att cementproduktionen behöver läggas ned för att det inte går att få ett förnyat tillstånd? Varningar kom alltså till regeringen redan 2018 om att detta kunde få påverkan på cementproduktionen. Vad gjorde regeringen med anledning av det, för att avvärja den kris som vi nu faktiskt befinner oss i?

Anf. 31 MARIA GARDFJELL (MP) replik:

Herr talman! Miljöpartiet bär faktiskt ansvaret för att vi i dag kommer att fatta ett enhälligt beslut här i kammaren om den tillfälliga möjligheten att fortsätta brytningen, så att man undviker en akut kris när det gäller cement. Miljöpartiet bär dock även ansvaret för att se till att vi står upp för den miljöbalk som har skärpts under de senaste tio åren. Det är den som gäller i den prövning som ska ske efter detta.

Jag kan bara repetera det min kollega Isak From från Socialdemokraterna sa: Regeringen hade ingen möjlighet att lägga sig i domstolarnas arbete innan beskedet kom från Mark- och miljööverdomstolen.

Jag undrar också om Jessica Rosencrantz har läst avgörandet i domstolen. Moderaterna påstår att nya Natura 2000-områden riskerar att bidra till att cementproduktionen i Slite skulle behöva läggas ned, vilket hördes också i ledamotens anförande. Då kan man ju konstatera att det i Mark- och miljööverdomstolens beslut att avvisa Cementas ansökan inte någonstans hänvisas till Natura 2000-områdena på ön. Orsaken till avvisningsbeslutet var brister i ansökan när det gäller påverkan på vattenförsörjningen på Gotland och riskerna för ytterligare försämring av vattenkvaliteten. Därför undrar jag om Moderaterna ens har läst avgörandet från domstolen.

Anf. 32 JESSICA ROSENCRANTZ (M) replik:

Herr talman! Eftersom jag inte fick något svar kan jag konstatera att svaret måste vara att regeringen inte vidtog några åtgärder när dessa varningar lyftes redan 2018. Jag kan inte uppfatta det på något annat sätt.

Det är alldeles uppenbart att Moderaterna inte tycker att vi ska gå in och överpröva ett domstolsbeslut. Men det sätter ändå ljuset på att någon-ting är problematiskt när Cementa får ett avslag bara några månader innan nuvarande tillstånd löper ut. Där någonstans finns också regeringens ansvar för helheten i systemet. Det handlar inte om att överpröva domstolsbeslut eller gå in i de detaljerna. Men vi kan konstatera att man hade behövt styra upp dessa tillståndprocesser i Sverige långt mycket tidigare än de utredningar som nu har tillsatts – och som, vilket jag var inne på tidigare, dessutom delvis går i fel riktning genom att man snarare vill tidsbegränsa fler tillstånd och skapa mer osäkerhet för företag som är involverade.

Det är uppenbart att det finns delar i Cementas ansökan som inte var tillfyllest för domstolen; det tänker jag inte bestrida. Men vi måste ha en annan ordning där vi mer proaktivt kan se till att myndigheter är inne i processen och pekar ut felet tidigare. Det kan faktiskt inte heller ta så lång tid som det gör nu. Där någonstans ligger problemet.

Jag vill dock även återkomma till att man inte vidtog några andra åtgärder från regeringens sida. Maria Gardfjell lyfter betydelsen av ökad träbyggnation som en lösning för att minska cementberoendet. Förlåt, men det blir ju alldeles absurt när svensk skogsindustri redan konstaterar att man i princip slår i taket. Hur ska vi kunna öka skogsbyggnationen och skogsproduktionen i Sverige när Miljöpartiet snarare vill att vi ska bruka mindre skog jämfört med i dag? Hur ska vi kunna ersätta cement med trä om vi ska bruka mindre skog, vilket är Miljöpartiets politik?

Anf. 33 MARIA GARDFJELL (MP) replik:

Herr talman! Vad har hänt under den här perioden? Ja, Miljöpartiet har agerat på en mängd olika sätt.

Just när det gäller byggmaterial och konkurrenssituationen vad gäller byggmaterial pågår det faktiskt en utredning där regeringen gav Konkurrensverket i uppdrag att se över det här området. Vad jag vet ska den utredningen presenteras inom kort. Det hände 2018.

För övrigt har Miljöpartiet i regeringen jobbat hårt för att öka träbyggnationen och för att se till att arbetet med Fossilfritt Sverige expanderar, med samarbete med olika branscher. Där är ett av de viktigaste områdena att minska klimatpåverkan inom byggsektorn just genom att i större utsträckning hushålla med cement.

Man kommer att behöva vidta fler åtgärder, och jag vet att regeringen just nu sitter och tittar på vad som händer om Cementa inte får det miljötillstånd de kommer att söka nu – om de inte kan leva upp till de miljökrav som ställs. Vad behöver man göra då? Ja, det är naturligtvis en mängd saker. Detta är ingenting vi kan vara helt lugna med förrän vi har alla beslut på plats, både här i kammaren och när det gäller de miljötillståndsprövningar som behöver göras.

Jag är väldigt glad att Moderaterna också uppmärksammar att träbyggnation är en väldigt viktig fråga. Om vi ska klara av en ökad träbyggnation behöver vi ha en cirkulär bioekonomistrategi där vi prioriterar att få mer långlivade produkter inom hela den cirkulära bioekonomistrategin.

Anf. 34 HELENA LINDAHL (C):

Herr talman och alla som lyssnar! Ni har säkert sett en av takmålningarna i Bankhallen. Den föreställer gruvarbetare, förmodligen från norra Sverige, som sliter med sina hackor för att bryta järnmalmshaltig sten. Det är en väldigt vacker målning, men den vittnar också om hur viktig gruvnäringen varit för Sverige och hur viktig den fortsatt är för Sverige och svensk industri.

Cementa har satt fingret på de långa och komplicerade tillståndprocesserna i Sverige. Jag tror att fler i allmänheten också börjar upptäcka detta nu. Men det här har varit väldigt tydligt länge. Det är faktiskt under all kritik och gör att en del investeringar drivs utomlands. Det kan till och med vara så att industrier kommer att välja att flytta utomlands. Det är därför den här frågan är så enormt viktig för Sverige.

Låt mig ta några exempel, bland annat från norra Sverige.

Boliden sa i fjol att tillståndprocesserna är för långa och för krångliga. Man hotade med att flytta sin produktion utomlands.

Samma sak var det med Critical Metals. De avstod från en investering i Boden och valde att investera i Finland i stället. Boliden gjorde en miljardinvestering i Norge.

Vi har till exempel Kallak, som nu har legat och skvalpat på regeringens bord i tre år. Fortfarande, efter sju år, har Beowulf Mining inte fått något besked. Hur kan det komma sig?

Vi har också Kaunis Iron i Pajala, Birger Lahtis hemtrakter. Där har man nu skrivit en kompletterande miljötillståndsansökan på 8 000 sidor som har kostat sammanlagt 50 miljoner. Ändå räcker inte det till.

Då kan man inte bara säga att det handlar om att företagen har gjort för dåliga underlag och skickat in. Det måste handla om andra saker. Eller ta detta med att statliga myndigheter överklagar varandra. Jag skulle vilja säga, mina vänner, att det är ett stort problem och ett misslyckande när ansökning efter ansökning hamnar i domstolsprocesser. Det måste betyda att det varit något fel innan.

Vi ska inte vara rädda att titta över miljöbalken och se om den kan kompletteras. Och vi kan inte ha statliga myndigheter som överklagar varandra.

Förra veckan var vår statsminister Stefan Löfven på resa i Norrbotten. Han var i Arvidsjaur, och där deklarerade han för medierna att vi ska öppna fler gruvor i Sverige, inte minst med tanke på den nya gröna industriboomen i norr. Men om det ska vara möjligt kan ju inte Socialdemokraterna fortsätta på den här inslagna vägen, det vill säga att inte göra något åt tillståndprocesserna. För precis som Stefan Löfven sa: Det är inte okej att bryta kobolt i Kongo eller Kina. Vi behöver göra det här. Vi har resurserna här. Men då behöver statsministern och den socialdemokratiska regeringen tänka ett steg till, för det här duger inte för svensk industri och för svenska jobb.

(Applåder)

Anf. 35 MARIA GARDFJELL (MP) replik:

Herr talman! Miljöpartiet har i regeringen drivit på för en modern och effektiv tillståndsprövning som bidrar till den gröna omställningen. Det är en högt prioriterad fråga för regeringen. För att åstadkomma detta har man

tillsatt tre utredningar. Tidigare här i talarstolen sa en kollega till Helena Lindahl att detta var någonting som Centerpartiet verkligen stödde.

Då undrar jag: Är också Helena Lindahl med Centerpartiet i den åsikten?

Anf. 36 HELENA LINDAHL (C) replik:

Herr talman! Svaret är ja.

Anf. 37 MARIA GARDFJELL (MP) replik:

Herr talman! Jag lyfte i mitt anförande att orsakerna till de långa tillståndsprocesserna inte bara handlar om myndigheternas agerande eller domstolarnas möjligheter. Naturligtvis behövs det mer resurser till domstolsväsendet och myndigheternas arbete och även till det gemensamma förebyggande arbetet. Men det finns också en annan sida av myntet, och det är att företag ibland inte lämnar in fullständiga eller korrekta underlag i sina ansökningar om miljötillstånd.

Jag skulle vilja höra hur Centerpartiet och Helena Lindahl vill arbeta för att också företagen ska förbättra sin del i frågan om att miljötillstånden tar lång tid.

Anf. 38 HELENA LINDAHL (C):

Herr talman! Ska vi vara ärliga tycker jag faktiskt att det också åligger myndigheterna att prata med varandra i stället för att överklaga varandras beslut. I alla fall där jag kommer ifrån lyfter man luren och ringer till varandra om det skulle vara något problem. Jag antar att även statliga myndigheter kan göra samma sak.

Jag tycker att det är absurt att den här typen av överklaganden leder till utdragna processer och till slut till domstol. Det gynnar ju inte utvecklingen i Sverige. Jag pratar inte bara om enskilda företag; jag pratar om jobb och utveckling. Inte minst i norra Sverige, när vi nu äntligen har lyckats vända på kartan och det är här utvecklingen sker, kan vi inte ha det på det här sättet. Det tror jag säkert att även Maria Gardfjell håller med om. Hitintills har dock tyvärr detta inte lyckats.

Jag måste ändå säga att regeringen också har tillsatt de här utredningarna under galgen. Jag kommer ihåg att när Boliden i fjol tog bladet från munnen och sa det som många industrier hade påtalat tidigare blev det fart under galoscherna hos den socialdemokratiskt ledda regeringen. Innan dess hade det tyvärr inte hänt särskilt mycket. Likadant är det på skogsidan. Jag tycker att det är tråkigt och hoppas verkligen på en förändring.

När Stefan Löfven nu var i Arvidsjaur hoppas jag att det gav honom möjligheter att fundera lite grann på hur de här gruvetableringarna ska gå till i praktiken när han reste hem till storstaden.

Anf. 39 ISAK FROM (S) replik:

Herr talman! Tack för inlägget, Helena Lindahl, och välkommen till debatten i miljö- och jordbruksutskottet! Som du ser har vi frejdiga debatter där vi bryter ståndpunkter mot varandra, och det är välkommet att du också gör din röst hörd här.

I sitt anförande sa Helena Lindahl: Ska verkligen alla tillstånd avgöras i domstol? Ja, det är ju så i Sverige. Alla miljötillstånd provas i mark- och

miljödomstolen. Sedan kan de överklagas, precis som Helena Lindahl är inne på, men grunden är precis det som alliansregeringen lade fram och som Lena Ek under sin tid som miljöminister arbetade väldigt starkt för.

Vi har nu ett antal utredningar på gång. Vi kommer också att lägga fram en proposition i närtid som handlar om rennäringens och samernas möjlighet till insyn i processer. Det handlar inte om att rennäringen och samerna ska ha någon form av veto, men det handlar om att man ska ha en rimlig möjlighet att avge sina yrkanden, den så kallade konsultationsordningen. Jag tycker också att man bör ställa den och lägga den här för att säkerställa att alla synpunkter har fått höras. Det är viktigt för Kallak, Kaunisvaara med flera – kanske för samtliga verksamheter i Sápmi där rennäring pågår.

Hur kommer Centerpartiet att agera när frågan om konsultationsordningen läggs på riksdagens bord?

Anf. 40 HELENA LINDAHL (C) replik:

Herr talman! När det gäller konsultationsordningen kommer jag inte att uttala mig för mitt parti än. Den diskussionen pågår i partiet, så det kan jag inte avlämna något svar om nu. Det tror jag att Isak From innerst inne vet.

Precis som Isak From anförde menade jag självklart att många tillstånd överklagas i domstol. Det är ett problem eftersom lagen då inte är tillräckligt tydlig. Olika myndigheter tolkar lagen på olika sätt, och jag kan också säga att olika länsstyrelser runt om i Sverige också fattar olika beslut och gör olika tolkningar. När det gäller exempelvis gruvnäringen finns fyndigheterna bara där de finns – det går inte att flytta på dem till en annan länsstyrelse som kanske skulle passa bättre.

Jag tror att Isak From mycket väl vet vad jag menar med att statliga myndigheter i god tid bör kunna prata med varandra i stället för att överklaga varandras beslut.

Slutligen tycker jag att det är jätteviktigt att alla synpunkter får höras. Jag har ingenting emot det. Men när man får höra att Kaunis Iron har skrivit en miljökonsekvensbeskrivning på 8 000 sidor – sammantaget har processen kostat 50 miljoner – börjar man fundera på om det här är rätt och riktigt. Ska det vara helt omöjligt att öppna gruvor tror jag att det blir svårt för Stefan Löfven att hålla löftet om just fler gruvor när det gäller innovationskritiska metaller och mineral.

Anf. 41 ISAK FROM (S) replik:

Fru talman! Det är väl tveklöst så att klimatomställningen kommer att kräva hållbara mineral brutna i Sverige. Det är också därför som de utredningar som regeringen nu kommer att lägga fram faktiskt är så viktiga.

Jag tycker att det också är viktigt, precis som Helena Lindahl lyfter fram, att vi har en väldigt hög grad av kompetens i ansökningarna som läggs fram från företagen. Vi kan se att vi inte har haft samma kompetens hos myndigheterna.

Jag är orolig över det, och det också därför som regeringen lägger fram ökade anslag både till länsstyrelserna och till Naturvårdsverket. Vi vill inte hamna i den situationen att myndigheterna är så dåligt rustade att de inte har kompetensen att pröva det här utan prövar det genom att överklaga det.

Då är det ännu viktigare att myndigheterna faktiskt sitter på samma kompetens som i dag finns ute hos företagen.

Låt oss vara överens om att vi behöver stärka provningsmyndighetenas kompetens.

Anf. 42 HELENA LINDAHL (C) replik:

Fru talman! Jag kan inte annat än att hålla med om det Isak From säger i sitt senaste inlägg. Jag tror att Isak From är lika intresserad som jag och Centerpartiet av en mer hållbar miljöprovning och en tillståndprocess som inte tar sju till tio år. Det kommer inte att funka att ha det som nu om norra Sverige ska ta del av den gröna omställningen och vara en motor i densamma.

Dessutom ska vi komma ihåg att EU pekar ut Sverige som det land som kan bidra till att Europeiska unionen gör sig mindre beroende av Kina när det gäller vissa kritiska material, till exempel innovationskritiska metaller. Det innebär naturligtvis att vi inte bara kommer att återvinna, utan vi kommer att ha ett större behov av att öppna fler gruvor. Då kan vi inte säga till Northvolt i Skellefteå: Tyvärr, det blir ingen kobolt, utan vi får återkomma om åtta till tio år.

Det funkar inte, och det tror jag också att ledamoten From vet, förstår och håller med om.

Jag ska avslutningsvis tacka så mycket för att jag får vara med i miljö- och jordbruksutskottet. Det är första gången jag är med i en debatt med er, och det är jättetrevligt! Den här frågan tangerade näringsutskottets frågor lite grann, så jag tänkte att jag kanske kunde vara med på ett hörn. Varmt tack!

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 12.)

§ 6 Ändrade regler för kontroll av ekologisk produktion

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2021/22: MJU3

Ändrade regler för kontroll av ekologisk produktion (prop. 2020/21:187) föredrogs.

Anf. 43 JOHN WIDEGREN (M):

Fru talman! Det här ärendet, som handlar om betänkandet *Ändrade regler för kontroll av ekologisk produktion*, är ganska tekniskt.

Till att börja med vill jag yrka bifall till reservationen – det är den enda – under punkt 2.

Regeringens lagförslag som detta innebär är att Livsmedelsverket och Jordbruksverket ska kunna delegera uppgifter inom olika typer av kontroller till olika typer av kontrollorgan. Det är en del i den byråkratiska delen för jordbruket. Kontrollorganen står för mycket administration, kontroller och administrativ börda. Det här är någonting som politiken har talat om ganska länge, alltså att vi måste underlätta för de gröna näringarna när det kommer till administration och byråkrati.

Prot. 2021/22:12
29 september

*Regeringsprovning
av kalkstenstäkter
i undantagsfall*

*Ändrade regler för
kontroll av ekologisk
produktion*

Man kan inte sticka under stol med att vi har misslyckats med det här under lång tid. De sista sju åren har det inte precis blivit bättre, även om vi faktiskt har haft socialdemokratiskt ledda regeringar i sju år nu som har sagt att det ska bli enklare och mindre byråkrati och administration för de gröna näringarna.

När det kommer till den här typen av myndighetsutövning anser vi från Moderaterna att den ska vara konsekvent, rättssäker och effektiv. När man nu ger de här stora myndigheterna, Jordbruksverket och Livsmedelsverket, möjlighet att delegera ut detta på mindre organ i landet – både myndigheter och andra typer av kontrollorgan – finns en stor farhåga att det inte kommer att bli så. Det finns en farhåga att det inte kommer att bli enklare och att det inte kommer att vara en likvärdig kontroll över hela landet.

Därför tycker vi från Moderaternas sida i vår reservation, som vi har tillsammans med Kristdemokraterna, att man borde ge ett uppdrag till Livsmedelsverket och Jordbruksverket att ta fram riktlinjer och någon form av beslutsstöd för att det ska kunna vara en likvärdig kontroll över landet.

Det finns en rapport från SLU, som jag tror kom förra året, alltså 2020, som heter *Byråkratin i lantbruket belastar och kostar*. Resultaten i den rapporten är ganska anmärkningsvärda. De säger bland annat att de sista 20 åren har antalet lagkrav i jordbruket ökat med 120 procent. Antalet krav på journalföring har ökat med 350 procent. Och antalet krav på tillstånd och anmälningsärenden har ökat med 450 procent, fru talman.

Det här har skett i en näring, en bransch, där vi kanske behöver göra precis tvärtom. Vi måste göra det enklare. Magnus Oscarsson brukar stå upp när det gäller detta för fåmansföretagarna, enmansföretagarna, till exempel små mjölkbönder. Den administrativa börda som vi belastar dem med på det här kraftfulla sättet är tung för dem som samtidigt ska ta hand om en djurproduktion och är ensamföretagare. Det här är svårt, och det är allvarligt.

För att koppla tillbaka till att vi ska delegera från de stora verken till de lite mindre organisationerna att kontrollera det här upplever lantbrukarna i samma undersökning som jag nämnde att man träffar kontrollanter som inte känns riktigt pålästa och inte kan det som de faktiskt ska kontrollera. Jordbrukarna upplever också att det här leder till att man inte riktigt vågar expandera. Genom en expansion i sitt jordbruksföretag kan man nå upp till högre steg vad gäller myndighetskontroller och krav. Och vad leder det till? Jo, det leder till att vi inte ökar vår livsmedelsproduktion som vi i vår livsmedelsstrategi har sagt att vi vill öka.

Vad leder det till i nästa steg? Jo, det leder till en ökad import, alltså en försämring av miljö och klimat när det kommer till livsmedelsproduktionen.

Att vi under så lång tid har misslyckats med att minska byråkratin, regelkrånglet och administrationen för jordbruket får alltså otroligt negativa konsekvenser i längden: ökad import, minskad inhemsk produktion, minskad sysselsättning och försämrade miljö- och klimatnytta.

Jag tycker att detta är frågor man ska ha med sig varje gång. Även när vi får ett så tekniskt ärende som detta ska vi ha med oss det här. Regelkrånglet och byråkratin i jordbruket belastar och kostar, fru talman.

Jag tror att det är hög tid att ta tag i det här. Jag vet att det inom livsmedelsstrategins ramar har gjorts ett antal olika försök att minska detta och

att vi hade en borgerlig minister som sa att han hade lyckats minska det. Men så har inte skett, utan det ökar. Det har ökat lavinartat de senaste åren.

Så här kan vi inte fortsätta, fru talman. Den här regeringen eller regeringen som kommer efter måste på allvar ta tag i de här frågorna – underlätta och förenkla för jordbrukarna genom att minska på regler, byråkrati och administration för jordbruket. Annars är det en av de största anledningarna till att vi går mot en sänkt livsmedelsproduktion i stället för en ökad, som vi angett i vår livsmedelsstrategi.

Fru talman! Jag skickar med den här frågan. Den är otroligt viktig. Egentligen är den lite bredare än vad vårt betänkande handlar om, men för jordbruket och de gröna näringarna är den väldigt viktig.

Anf. 44 MAGNUS OSCARSSON (KD):

Fru talman! Jag tackar ledamoten John Widegren för det utomordentligt viktiga tal han höll. Precis som ledamoten Widegren var inne på har vi i denna kammare haft otaliga debatter om att förenkla för jordbrukare att vara just jordbrukare. Det är ju en bärande punkt i livsmedelsstrategin, som vi antog brett och stort här i juni 2017. Det skulle bli enklare, med färre regler och mindre byråkrati i de gröna näringarna. Det skrev vi alla under på.

Det är inte enkelt att göra rätt. Med den byråkrati som finns är det tvärtom väldigt lätt att göra fel – fel som i sin tur kan kosta mängder av pengar för jordbruksföretagaren. Det här är för mig jättemärkligt. Precis som John Widegren var inne på – vi har suttit och talat om det här så länge, men ändå märker ingen jordbrukare av någon skillnad.

Jag har ett exempel som jag har dragit här i kammaren flera gånger om bonden jag träffade på en bondefrukost. Han sa till mig: Varenda morgon, Magnus, när jag vaknar tänker jag: Vilken regel kommer jag att bryta mot i dag?

Vi har en regelbörda som är enorm. Ännu har som sagt inte Sveriges bönder sett skymten av några förenklingar. Faktiskt är det precis tvärtom. Då kan man ställa sig frågan: Varför är det på det här sättet? Jag önskar att nuvarande regering kan berätta hur man tänker och vad som kommer att bli så mycket bättre framöver.

Därför, fru talman, menar vi tillsammans med Moderaterna att myndighetsutövningen ska vara konsekvent, kännas rättssäker och vara effektiv samt ha så lite variation som möjligt över hela landet. Den möjlighet att delegera uppgifter som den föreslagna lagstiftningen innebär riskerar att leda till att kontroller sker på olika sätt beroende på vem som utför dem och att beslut fattas på olika grunder.

Detta är tyvärr en farhåga som många redan i dag ser och upplever. Beroende på var jordbrukaren finns kan myndighetsutövningen variera. Det har vi sett i rapporter från olika delar av landet. Vissa kan säga: Det här fungerar väldigt bra i vår del av landet. Andra kan säga: Nej, det går inte alls – det är en väldigt mycket tuffare bedömning i sådana situationer.

Detta menar vi kristdemokrater är mycket oroande och allvarligt. Så får det inte vara. Därför har vi föreslagit en regelförenklarkommission, vars uppgift ska vara just att förenkla och minska antalet regler för jordbrukaren. Man ska uppleva att det faktiskt går att lita på att det blir på rätt sätt.

Prot. 2021/22:12
29 september

*Ändrade regler för
kontroll av ekologisk
produktion*

Anf. 45 MALIN LARSSON (S):

Fru talman! I dag debatterar vi miljö- och jordbruksutskottets betänkande MJU3, som handlar om ändrade regler för kontroll av ekologisk produktion. Jag vill börja med att yrka bifall till förslaget i betänkandet i dess helhet.

Jag ska nu gå in lite mer på vad själva ärendet handlar om. I maj 2018 antogs en ny EU-förordning om ekologisk produktion och märkning av ekologiska produkter. Denna förordning ersätter den nuvarande EU-förordningen på området. Med denna proposition föreslår nu regeringen ändringar i lagen om kontroll av ekologisk produktion och lagen om EU:s förordningar om strukturstöd och om stöd till utvecklingen av landsbygden för att anpassa den svenska lagstiftningen till förordningen.

De grundläggande principerna för ekologisk produktion har inte ändrats, utan ändringarna innebär bland annat att Livsmedelsverkets och Jordbruksverkets möjlighet att delegera uppgifter till kontrollorgan utvidgas och att ett nytt bemyndigande införs som ger regeringen, eller den myndighet som regeringen utser, rätt att meddela föreskrifter om skyldighet för ett kontrollorgan att lämna de uppgifter som behövs för handläggning av EU-stöd för ekologisk produktion. Utöver det lämnas också förslag om vilka som har rätt att överklaga kontrollorganens beslut.

För att säkerställa att produktreglerna och reglerna om märkning följs kommer de ekologiska aktörerna att kontrolleras. Ursprungligen var det tänkt att de nya reglerna skulle börja gälla från den 1 januari 2021. Men coronapandemin gjorde det svårt för den ekologiska sektorn att hinna ställa om. Därför är det nya datumet för tillämpning den 1 januari 2022.

I den nya EU-förordningen fastställs principer och regler för produktionen, tillhörande certifiering och användning av uppgifter om ekologisk produktion i märkning och marknadsföring samt regler för kontroller utöver det som gäller enligt kontrollförordningen. Förordningen syftar till att garantera rättvis konkurrens för jordbrukare och aktörer, förebygga bedrägeri och illojala metoder, öka konsumenternas förtroende för ekologiska produkter och uppmuntra till hållbar utveckling av ekologisk produktion i EU.

Den nya förordningen om ekologisk produktion ska tillämpas på vissa angivna produkter från jordbruk, inklusive vattenbruk och biodling, och produkter som härrör från dessa produkter. Sammantaget är förordningen tillämplig på ett bredare urval av produkter än vad den nuvarande är.

Fru talman! Att livsmedelskontrollen är likvärdig och kompetent är viktigt och av en grundläggande betydelse. Under de senaste åren har regeringen vidtagit ett flertal åtgärder för att på olika sätt likrikta kontrollen och säkerställa att den är ändamålsenlig och effektiv. En viktig del i livsmedelsstrategins handlingsplan del 3, som presenterades så sent som i januari i år, var just ett uppdrag till Livsmedelsverket att vidta åtgärder för att öka likvärdigheten i livsmedelskontrollen i hela landet. Genom att förenkla och underlätta för företagen ska kontrollerna effektiviseras, företagens avgifter minska och företagens tid och resurser sparas.

Propositionen om ändrade regler för ekologisk produktion innebär nu en utökad möjlighet för Livsmedelsverket och Jordbruksverket att delegera uppgifter till kontrollorganen. Denna utökade delegationsmöjlighet kommer att leda till en effektivare kontrollprocess och en tydligare rollfördelning i tillsynsverksamheten.

Fru talman! Syftet med den nya EU-förordningen och lagändringen är bland annat att garantera rättvis konkurrens för jordbrukare och aktörer samt att öka konsumenternas förtroende för ekologiska produkter. Det pågår ett omfattande arbete med att utveckla och likrikta livsmedelskontrollen, och detta arbete är långsiktigt och anpassat till det nya regelverket.

För att reglerna för ekologisk produktion ska tillämpas lika och bli tydliga har branschen på uppdrag av Jordbruksverket arbetat fram de nationella riktlinjerna för ekologisk produktion. Branschen har genom bland annat Krav, LRF och Ekologiska Lantbrukarna hjälpt till i arbetet med att tolka lagstiftningen och förbättra de nationella riktlinjerna.

Slutligen vill jag lyfta just konsumenternas förtroende för de ekologiska produkterna; det är helt avgörande för marknaden för ekologisk produktion. Förslaget om att en fullständig lista över de ekologiska aktörerna ska offentliggöras på en webbplats kan antas bidra till ökad tydlighet för konsumenterna och därmed också ökat förtroende för de ekologiska produkterna. Även förslaget om att kontrollorganens beslut ska få omedelbar verkställighet är positivt för konsumenterna eftersom detta förväntas öka deras möjlighet att göra både medvetna och trygga val.

(Applåder)

Anf. 46 MARIA GARDFJELL (MP):

Fru talman! I dag ska vi diskutera lagändringar för den ekologiska produktionen. EU:s lagstiftning på detta område är väldigt viktig, men vi ska komma ihåg att vi hade Kravmärkningen redan före EU-inträdet. Det ekologiska jordbruket startade på 80-talet, och många lantbrukare har, fru talman, helt på frivillig väg lagt om till ekologiskt jordbruk.

Syftet med dessa regler är att stärka möjligheterna och marknaden för de ekologiska produkterna. Det är viktigt. EU-förordningen ska garantera rättvis konkurrens för jordbrukarna och livsmedelsföretagen och öka konsumenternas förtroende för ekologiska produkter. Den nya förordningen är också vidare än den tidigare och innefattar fler produkter, bland annat produkter från vattenbruk och biodling.

Det är viktigt att kontrollorganens kompetens är säkrad. Men det är också viktigt att vi har en fungerande kontrollorganisation i Sverige. För vissa företagare och vissa lantbrukare kan det vara en jättestor fördel att ett kontrollorgan som kontrollerar produkters kvalitet också kan kontrollera den ekologiska produktionen. Men självklart behöver kompetensen vara lika god i alla dessa företag, och det är också något som finns med i detta paket.

En sak som vi inte debatterar så ofta, fru talman, och som egentligen inte är en del av detta regelverk är vem som betalar för kontrollen. I Sverige är det faktiskt lantbrukarna som betalar 100 procent av kontrollkostnaderna medan det i andra länder är väldigt vanligt att detta är subventionerat av staten. Det finns ju en ambition från statens sida att driva fram en ökad ekologisk produktion. I Sverige har vi ett ekomål kopplat till livsmedelsstrategin, och EU har inom ramen för Green Deal och Farm to Fork ett mål om 25 procent ekologisk jordbruksmark i EU.

Jag är den första att skriva under på att regelkrånglet och regelbördan måste minska. Samtidigt tycker jag att det är lite speciellt på just detta område eftersom det bygger på frivillighet. Det är faktiskt ingen som tvingar en lantbrukare att bli ekologisk, utan det är något man väljer själv

för att man vill bedriva ett lantbruk med högre miljökrav och även kunna sälja produkterna till ett högre pris på marknaden och på så sätt vara med och finansiera de ökade kostnaderna för att bedriva ett mer miljöanpassat jordbruk.

Ekologiskt jordbruk har sannerligen väldigt många fördelar. Det skapar en hållbar utveckling på landsbygden, och det skapar förutsättningar för ökad biologisk mångfald och ökad artrikedom. I ekologiskt jordbruk används varken bekämpningsmedel eller handelsgödsel, och man har en varierande växtföljd, vilket bygger mer kol i marken och bidrar till att göra jordbruket till en större kolsänka.

Samverkan mellan ekologiska och konventionella lantbrukare i Sverige skulle jag säga är oerhört god. Mellan produktionsformerna ger man varandra tips och råd för att lära av varandra och förbättra produktionsformerna.

Något som det är mycket angeläget att komma till rätta med under kommande år är de rester av bekämpningsmedel som vi hittar i ytvatten, speciellt i intensiva jordbruksbygder. Detta utgör en väldigt stor risk för vårt framtida dricksvatten och grundvatten. Här är det av särskilt stor vikt att ekoproduktionen och ekojordbruket ökar.

Jag vill med detta, fru talman, yrka bifall till förslaget och säga att det är roligt att vi får debattera och diskutera ekologiskt jordbruk, för det är viktigt!
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 12.)

§ 7 Rättelse i lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen

Konstitutionsutskottets betänkande 2021/22:KU2
Rättelse i lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen
föredrogs.

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under § 12.)

§ 8 Pausad BNP-indexering av skatten på bensin och diesel för 2022

Skatteutskottets betänkande 2020/21:SkU37
Pausad BNP-indexering av skatten på bensin och diesel för 2022 (prop. 2020/21:196)
föredrogs.

Anf. 47 NIKLAS WYKMAN (M):

Fru talman! Jag vill yrka bifall till Moderaternas reservation 1, som i korthet går ut på att sänka skatten på bensin och diesel med 1 krona litern vid pumpen. Jag ska motivera detta och återkomma till argumenten för det.

Svensk miljöpolitik har inte helt fallerat, men den har tagit sig mycket märkliga uttryck. I går möttes vi av nyheten om en förfärlig tragedi i Göteborg. Vi kan dagligen läsa om att vi har en arbetslöshet som tillhör de högsta i Europa och tillväxtsiffror som tillhör Europas lägsta och att knappt varannan invandrare försörjer sig själv. Misslyckandena i det svenska samhället staplas tyvärr på varandra, och människor lider av otrygghet, arbetslöshet och en känsla av att inte höra till eller känna tillit.

Det är ingen slump att Sverige har så många problem, fru talman. Det beror på att vi har en illa avvägd politik. Vi har politiker som kvitterar ut sin lön men inte gör jobbet. Man ser inte på samhällsproblemen på ett klart synt sätt. Man genomför inte reformer som åtgärdar problemen, utan i stället är man upptagen på annat håll med en massa konstiga teoretiska diskussioner. Man är djupt inne i sig själv och sina egna politiska partier, men man blundar för landet och de problem som finns. Och miljöområdet är inget undantag.

Samtidigt funderar hushåll runt om i Sverige på om de över huvud taget har råd att tanka. Senast jag tankade kostade dieseln 18,50 litern. Jag såg att bensinen då kostade lite drygt 17 kronor. Man är orolig för om man har råd att hälsa på systemen i grannstaden, att skjutsa barnen till hockeyträningen eller om det ens lönar sig att åka och jobba.

Samtidigt som svenska hushåll plågas av Socialdemokraterna, Centerpartiet, Miljöpartiet och de andra skattehöjarpartierna – vilket drabbar svensk landsbygd och svenska barnfamiljer – har man drivit en politik där man eldar 140 000 liter olja i timmen i Karlshamn. Det är för att det saknas el i de svenska elnäten.

Centerpartiet, Miljöpartiet och Socialdemokraterna har förtidsavvecklat den svenska kärnkraften utan att det finns några fungerande alternativ. Då bränner man 140 000 liter olja i timmen i Karlshamn samtidigt som man lägger rekordhöga skatter och avgifter på familjer som är beroende av bilen. Hur är detta rimligt, Centerpartiet? Hur är detta anständigt, Socialdemokraterna? Hur är detta miljöeffektivt, Miljöpartiet?

Det går helt enkelt inte att på rationell, miljövänlig och ekonomisk grund motivera den förda politiken. Den drivs av en vilja att visa sig själv så god och snäll som möjligt på internationella konferenser, men den tar ingen hänsyn till villkoren för svenska hushåll.

Man eldar alltså olja för att man stänger kärnkraften, men man plågar samtidigt hushållen med ett dieselpriis på 18,50 litern. Det är inte en klimateffektiv politik. Det är heller inte en politik som är bra för svenska jobb och för svensk tillväxt.

Moderaterna har en mycket effektiv miljöpolitik som majoriteten i den här kammaren dock sätter stopp för. Vi skulle kunna sänka koldioxidutsläppen drastiskt genom ny kärnkraft, genom att bygga ut laddstolpar så att man kan ha fler transporter på el runt om i hela landet, genom en modern teknik för koldioxidlagring och genom att i stället för att betala bistånd till korrupta ledare i korrupta stater se till att länder kan ställa om sin produktion till mindre koldioxidutsläpp. Allt detta blockeras av Miljöpartiet, Centerpartiet och Socialdemokraterna.

Samtidigt lägger dessa partier en orimlig skattebörda på hushåll som är beroende av bilen. Värst drabbas givetvis de människor som bor på landsbygden, där avstånden är stora, men också alla de som bor strax utanför våra städer. För ingen kollektivtrafik i hela världen, hur utbyggd den

än blir, går från hemmet till förskolan och till skolan, vidare till arbetsplatsen, förbi mamma på äldreboendet och sedan tillbaka för hämtning, hem för att laga middag, därefter till hockeyträningen, till hämtning efter baletten och sedan till fotbollen. Det går helt enkelt inte bygga en sådan kollektivtrafik.

Vi har byggt vårt samhälle på att människor har bil, och det gör också samhället bra och livet bättre. Men nu är det så dyrt att använda bilen att man funderar på om man har råd att skjutsa till fotbollsträningen, hälsa på mamma på äldreboendet eller åka till systemen i grannstaden.

Är detta det Sverige vi vill ha? Året är alltså 2021. Vi har arbetat i generationer, och vi arbetar fortfarande hårt – och man ska behöva fundera på om man har råd att hämta på hockeyträningen och om man har råd att åka och hälsa på på äldreboendet!

Detta är ju själva kärnan i den cyniska politik som bedrivs: Det ska vara så dyrt med livsnödvändigheten bilen att man helt enkelt inte ska kunna använda den. Det ska vara dyrt att bo på landsbygden. Det ska vara dyrt och besvärligt att ha barn som man behöver skjutsa. Man förväntas helt enkelt ställa bilen och sänka livskvaliteten. På något annat sätt går det inte att förstå den förda politiken.

Men det är inte nog med absurditeten i den överbeskattning som riktas mot svenska hushåll utan någon större klimat- eller miljönytta – se hur man använder pengarna! Elcykelsubventioner är ett exempel.

Familjen på landsbygden, som är beroende av bilen, ska alltså betala skyhöga skatter för att subventionera en elcykel till direktören, journalisten och pr-arbetaren på Södermalm, så att de slipper trampa i uppforsbacken på Götgatan. Är detta en rimlig politik för Centerpartiet, Miljöpartiet och Socialdemokraterna? Är det rimligt att en vanlig familj strax utanför Örebro, Östersund eller någon annanstans i Sverige ska betala 18,50 litern för dieseln för att subventionera elcyklar i Stockholms innerstad, som på sin höjd har effekten att de gör folkhälsan lite sämre när direktören, pr-geniet och journalisten slipper trampa i Götgatsbacken? Hur har ni tänkt där?

Moderaternas förslag är tydligt. Vi ska möta miljöproblemen med en rationell och effektiv politik. Det gör vi genom att bygga ut kärnkraften. Det gör vi genom att lagra koldioxid i marken. Det gör vi genom att ställa om biståndet. Det gör vi genom rekordsatsningar på laddinfrastruktur, så att det faktiskt blir möjligt med elbilar. Men vi vill också att man ska kunna leva i hela Sverige, att företag ska vara konkurrenskraftiga och att det ska finnas goda villkor för att både jobba och leva i hela vårt land. Därför yrkar jag bifall till reservation 1, som säger att vi ska sänka skatten med 1 krona litern på bensin och diesel vid pumpen.

Anf. 48 ERIC WESTROTH (SD):

Fru talman! Det kommer väl knappast som en nyhet för någon här inne att Sverige är ett stort och glesbefolkat land. Vi är faktiskt det tredje största landet i EU – endast Frankrike och Spanien är större. Dessutom är vi även Europas näst mest glesbefolkade land – endast Finland är mer glesbefolkat.

Denna ekvation gör att väldigt många i vårt vackra land helt enkelt saknar en rimlig kollektivtrafik som ett alternativ för sina transporter. Det finns oftast ingen buss att ta till och från jobbet. Det finns oftast ingen buss att ta för att lämna eller hämta barnen på förskolan. Det finns oftast ingen

buss när barnen ska till fotbollsträningen. Och det finns oftast ingen buss när man ska hjälpa sina gamla föräldrar till sjukhuset. Därför är väldigt många svenskar helt beroende av bilen för att få livspusslet att gå ihop över huvud taget.

Fru talman! Väldigt ofta får vi här i kammaren höra att hela Sverige ska leva. Men stundom är det svårt att se att besluten går i just den riktningen.

När jag tankade i måndags kostade dieseln 18 kronor per liter, vilket är lite dyrare än vad min moderata kollega fick betala. I går kunde vi läsa att priserna höjts ytterligare. För ett år sedan kostade dieseln 13,50 per liter. Då hade visserligen coronakrisen tryckt ned bränslepriset, men de senaste tre månaderna har bränslepriset gått upp med 10 procent och på ett år med över 30 procent. Jämför vi det svenska dieselpriset internationellt kan man på sajten globalpetrolprices.com se att det svenska dieselpriset är näst högst i hela världen. Endast Hongkong har ett 90 öre högre literpris. Efter Sverige kommer Israel och Norge, där dieseln är 1,30 respektive 1,70 billigare.

Fru talman! De höga svenska bränslepriserna drabbar inte heller bara Sveriges privatbilister, utan även de svenska lantbrukarna får högre kostnader för sitt bränsle. Enligt LRF betyder varje krona som dieselpriiset höjs med en ökad kostnad med 270 miljoner kronor för svenska lantbrukare. Dessutom har deras danska kollegor en betydligt frikostigare skattereduktion på bränsle som förbrukas i verksamheten. Därför har Sverigedemokraterna som målsättning att nedsättningen av bränsleskatten för de svenska lantbrukarna ska vara densamma som för de danska.

Även den svenska åkerinäringen drabbas av de höga bränslepriserna. Detta är inget som åkeriföretagarna med enkelhet kan kompensera genom högre priser mot kund. I slutändan blir det de svenska konsumenterna som får betala kostnaden med ökade varupriser. Samtidigt ökar incitamenten att använda utländska lastbilsekipage som ofta har sämre diesel, dragfordon med sämre klimatprestanda och lastbilschaufförer med betydligt sämre villkor jämfört med villkoren för de svenska kollegorna.

Även många mindre företag som sliter för att tjäna ihop till löner och skatter har fått ett större ok att bära, inte bara när det gäller bränsleskatterna utan även när det gäller beskattningen av deras fordon. Vi ser hur förmånsvärden räknas om för att bli mer kostsamma. Vi ser även hur straffbeskattningen i form av bonus malus många gånger träffar mindre tjänsteföretag när fordonsskatten på deras lätta lastbilar mångdubblas.

Fru talman! Men det är egentligen inte detta vi debatterar i dag. Nej, i dag debatterar vi precis detsamma som vi gjorde förra året: en tillfällig paus från den 2-procentiga schablonmässiga och automatiska överindexeringen av bränsleskatten, den så kallade bnp-indexeringen, som regeringen och riksdagen beslutade om 2016. Varje år höjs nämligen skatten på drivmedel automatiskt utan att det föregås av en debatt eller en omröstning här i riksdagen. Bara detta anser vi är helt fel. Varje skattehöjning borde beslutas här vid varje enskilt tillfälle. I stället måste vi nu debattera och besluta om att inte höja skatten.

Men innebär den pausade bnp-beskattningen lägre bränslepriser? Nej, det gör den inte. Fortfarande görs den automatiska KPI-indexeringen av både bensin och diesel. Man kan alltså säga att detta beslut gör att skattehöjningen blir lite mindre än vad den annars skulle vara.

Pausad BNP-indexering av skatten på bensin och diesel för 2022

Den främsta anledningen, som regeringen anför, för den pausade bnp-indexeringen är den utökade reduktionsplikten, som också är starkt bidragande till de ökade bränslepriserna. Men en pausad bnp-indexering medför tyvärr endast en mycket begränsad kompensation för detta. Vi pratar om en utebliven skattehöjning på så lite som 12 öre per liter för diesel och 16 öre per liter för bensin.

Fru talman! Sammantaget menar vi sverigedemokrater att såväl KPI-indexeringen som bnp-indexeringen borde upphöra permanent. Utöver detta behöver bränsleskatterna sänkas ytterligare, inte minst för boende i Sverige som är beroende av bilen för att klara livpusslet och som inte har någon kollektivtrafik som ett rimligt alternativ. Därför vill jag yrka bifall till Sverigedemokraternas reservation 2 i betänkandet.

I vår reservation yrkar vi just på att man permanent ska slopa KPI-indexeringen och bnp-indexeringen samt ytterligare sänka skatterna på bensin och diesel. Då Moderaternas reservation har samma intention och viljeinriktning i fråga om sänkta bränsleskatter kommer vi i händelse av att vår reservation faller att vid voteringen ställa oss bakom Moderaternas reservation 1.

Anf. 49 NIKLAS WYKMAN (M) replik:

Fru talman! Eric Westroth och jag verkar överens om att skatten på bensin och diesel är för hög. Det är helt enkelt inte motiverat av miljöskäl att ha en så hög beskattning som vi har. I stället för att hjälpa omställningen stjälpur det livet för människor som är beroende av bilen i sin vardag.

Fru talman! Jag noterade att Eric Westroth meddelade att Sverigedemokraterna ska rösta på vårt förslag ifall deras förslag faller. Det välkomnar jag, såklart. Det välkomnar jag att alla partier gör. Centerpartiet, till exempel, har här en utmärkt möjlighet att hjälpa människor som är beroende av bilen och som bor på landsbygden. Jag tvivlar dock på att de kommer att ta den chansen.

Min fråga till Eric Westroth är kanske lite av teknisk karaktär, för er som tittar på detta. Men det är ändå viktigt att reda ut. I er budget finns inga pengar avsatta för att sänka bensinskatten och dieselskatten. Det är bara Moderaterna som har gjort den prioriteringen. Nu ska vi blicka lite framåt. Min fråga är därför ifall ni kommer att avsätta pengar i er budget för nästa år för att sänka skatten? Det kräver ju en prioritering i budgeten om man vill göra detta. Det innebär trots allt ett visst intäktsbortfall för staten. Ifall de pengarna tillförs i er budget är vi överens, och i sådana fall kan vi gemensamt ta ett steg för ett Sverige som det är bättre att driva företag och jobba i och där det går bättre att bo i hela landet.

Anf. 50 ERIC WESTROTH (SD) replik:

Fru talman! Tack för frågan, Niklas Wykman! Ja, precis som Niklas säger är förutsättningar för att leva på landet något som vi vill premiera, så att säga. Den nuvarande regeringens politik, med ideliga skattehöjningar och försvåringar när det gäller detta, finner vi inte tillfyllest.

Precis som Niklas Wykman sa i sitt anförande är kärnkraften och en utvecklad laddinfrastruktur en nyckel för att klara klimatomställningen. Vi kan även läsa i motorpressen om journalister som försöker göra långresor med sina elbilar. De får till slut lova sina familjemedlemmar att inte ta

elbilen nästa gång, på grund av köer vid laddstolparna. Där kanske utvecklingen går fortare än vad marknaden är beredd att ta.

Sedan gäller det tillförsel av pengar i fråga om bränsleskatter. Vi får förutsätta att det kommer att tillföras. Det är precis som Niklas Wykman säger: det handlar om prioriteringar. Landsbygden är ett prioriterat område för vår del. Vi ser att bilen är en förutsättning för att man ska kunna bo på landsbygden, och inte bara på landsbygden utan, precis som Niklas Wykman själv sa, också i närheten av storstäderna.

Vår budget är inte presenterad än, men jag förutsätter att det kommer att skjutas till pengar där.

Anf. 51 NIKLAS WYKMAN (M) replik:

Fru talman! Jag välkomnar det beskedet från Eric Westroth: att man ska avsätta pengar i budgeten. Det är precis så som Moderaterna har gjort för att man på riktigt ska kunna sänka dessa skatter. Det är nämligen en viktig fråga.

Först och främst är den givetvis viktig för dem som är direkt berörda, de som behöver bilen för att kunna ta sig till jobbet och, som Eric Westroth pratade om, för att kunna sköta sin familj och ta hand om sina anhöriga. Den är också viktig när det gäller att man ska kunna resa någonstans och komma iväg på semester och så vidare. Men att miljöpolitiken är sund, balanserad och effektiv är också viktigt eftersom klimatutmaningen är på riktigt, och det behövs effektiva åtgärder.

Att då bara fortsätta med den typ av symbolpolitik som Centerpartiet, Miljöpartiet och Socialdemokraterna – regeringen och dess stödpartier – ägnar sig åt riskerar att skada förtroendet för politiken. Människor upplever att de får betala 18,50 per liter för diesel. Sedan ska intäkterna gå till att subventionera elcyklar för att man ska slippa trampa i Götgatsbacken i Stockholm. Det blir en politik som helt enkelt skaver hos människor och som riskerar att legitimiteten och förtroendet för hela miljöpolitiken skjuts i sank.

Jag välkomnar och ska med intresse läsa Sverigedemokraternas budget. Jag ser fram emot att det den här gången finns riktigt genomförbara förslag om sänkt skatt på bensin och diesel. Då kan vi gemensamt och tillsammans med andra partier som bryr sig om villkoren för jobb och företagande och möjligheten att bo i hela landet gå fram med en politik som på riktigt är klimateffektiv utan att skjuta hushållens ekonomi i sank.

Anf. 52 ERIC WESTROTH (SD) replik:

Fru talman! Jag kanske får korrigera mig lite i alla fall. Vi har, som sagt, en budget som inte är presenterad än. Det är en borttagning av KPI-indexeringen och bnp-indexeringen i föregående budget. Den kommande budgeten är, som sagt, inte presenterad än. Men en borttagning av både KPI-indexeringen och bnp-indexeringen är en viktig sak för att bromsa den skenande prisutvecklingen för bränslet.

Vi har inte en kvantitativ sänkning av bränsleskatten på samma sätt som Moderaterna har i sin motion. Men jag och Niklas Wykman är nog helt överens om viljeinriktningen: att skatten på bensin och diesel ska ned för landsbygdens skull och för de verksamheter och det näringsliv som finns på landsbygden. De ska inte tvingas in till tätorterna för att få sina anställda att ta sig till jobbet.

Prot. 2021/22:12
29 september

Pausad BNP-indexering av skatten på bensin och diesel för 2022

Anf. 53 MAGNUS JACOBSSON (KD):

Fru talman! Jag vill börja med att från kristdemokratiskt håll yrka bifall till vår reservation 3.

Hur är det med landet i nuläget? Jag tycker att ledamoten Niklas Wykman lyfte fram det på ett väldigt bra sätt. Sverige är i många stycken ett tudelat land.

Under slutet av sommaren genomförde jag en studieresa. Jag började i Uddevalla och reste inlandsvägen, ut mot kusten ända upp till Kiruna och sedan hem till Uddevalla igen. Jag kom då att åka i stora delar av svenskt inland, liksom längs med kusten, och jag gjorde tio femton olika studiebesök. Bara det i sig var intressant.

I delar av Sverige ser man grusvägar med 110-skyltar. Det är inte så väldigt vanligt förekommande hemma i Uddevalla. Det var också intressant att träffa en av de tjänstemän som jobbar för Region Jämtland, som konstaterar att trafikplanen i Jämtland innehåller 60 procent grusväg. Jag tror att väldigt få av oss som är i kammaren just nu har den erfarenheten. Åtminstone är det inte så för oss som kommer från Västra Götaland att regionens trafikplan innehåller 60 procent grusväg. Det är alltså en otrolig skillnad i hur infrastrukturen ser ut.

Vi ser också ett annat fenomen som dyker upp i nuläget och som givetvis påverkas av synen på skatt. Att man sänker hastigheterna i stället för att laga vägar drabbar näringslivet, vilket drabbar den enskilde och dem som ska försöka ta sina barn till en idrottsaktivitet eller till skolan.

Vi ser också hur de prismodeller som vi jobbar med i dag resulterar i skenande priser. Dieselpriiset går upp. En del partier tycker att det är positivt. Det finns till och med de som hävdar att priset borde gå upp till både 30, 40 och 50 kronor. Det kan man hävda om man har tre minuter till tunnelbanestationen och tio minuter till jobbet. Men så ser inte Sverige ut. För väldigt många ser Sverige ut så att man faktiskt måste ta sitt fordon och resa både en halvtimme och en timme för att komma till jobbet. Det är klart att om man då står och pratar om prisbilder på 30, 40 och 50 kronor slår man sönder delar av Sverige. Det här måste vi riksdagsledamöter vara medvetna om, fru talman.

Därför blir jag förvånad när jag läser det här rätt korta betänkandet. Med en väldigt svag argumentation avfärdar nuvarande majoritet det förslag vi kristdemokrater har om att ta fram en ny bränsle- och fordonsbeskattning i Sverige. Det intressanta är att just det här förslaget och dessa idéer lyfter Tomas Eneroth och även Miljöpartiets företrädare fram i trafikutskottsdebatterna. I den ena delen av kammaren är alltså det här en fråga vi diskuterar, och i den andra delen av kammaren står samma majoritet som säger att vi behöver en översyn och säger att vi inte behöver någon sådan översyn.

Fru talman! Jag måste säga att jag inte får det där att helt gå ihop.

Vad är då skälet till att vi kristdemokrater vill ha en översyn av bränsle- och fordonsbeskattningen? Det är ett faktum att nuvarande modell egentligen bara går att reglera med högre eller lägre skatt. Modellen har ingen träffsäkerhet i relationen mellan stad och land. Den har heller ingen träffsäkerhet när det gäller tid på dygnet. Den har en viss träffsäkerhet avseende fordon, eftersom fordonsbeskattningen tar hänsyn till vad du har köpt för fordon. Men egentligen är dagens system extremt trubbigt.

Kristdemokraternas förslag till en ny fordons- och bränslebeskattning hade fått som effekt att vi kommer åt de utländska chaufförerna. I dag får svenska chaufförer betala skatt i Sverige när de kör här, och sedan får de betala skatt i utlandet för att köra där. Men för utländska chaufförer är Sverige ett av få länder där det inte sker någon beskattning. Vi har alltså satt in en konkurrensnegativ situation för vårt eget näringsliv.

Vårt förslag hade också möjliggjort en sänkning av beskattningen för alla dem som bor på landsbygden och som inte har en fullgod kollektivtrafik. Dagens skatt slår blint, och det är svårt att underlätta för dem som är beroende av fordonstransporter utan att man samtidigt sänker skatter för dem som har fungerande alternativ. Nuvarande system är alltså trubbigt. Det möter inte miljömålen, det möter inte den sociala dimensionen och det möter heller inte de behov som finns. Det är ett trubbigt system som slår blint.

Vårt system hade också kunnat användas för att styra transporter under olika tider på dygnet. Har man en digitaliserad fordons- och bränslebeskattning, paketerar ihop det och avvecklar alla de andra systemen kan man faktiskt styra ungefär som med flygets slottider. Det kan alltså vara dyrare för lätt lastbil att köra vissa tider på dygnet, vilket styr bort den trafiken framför allt i större tätorter i rusningstrafik när människor ska till och från jobbet. Man kan också underlätta beskattningen så att transporter vid andra tider kan köra ut och fylla på i varuhus och annat viktigt. Det är alltså en beskattning som skulle kunna följa fordonet på ett helt annat sätt.

Vi har ytterligare en faktor, fru talman, som alltför få talar om men som vi bohuslänningar har noterat, och det är den norska debatten. Det är positivt att fler fordon går på alternativa bränslen. Men om de alternativa bränslena till viss del är skattebefriade enligt en styrmodell får vi till sist en situation där allt färre betalar för slitaget. I Norge börjar det komma en sådan debatt: Vänta lite, hur gör vi nu? Ska vi ha mindre pengar till vägar?

Vi kanske behöver göra någonting i ett tidigt skede så att medborgarna inte blir lurade om och om igen. Ena stunden skulle det vara etanol. Sedan skulle laddhybrider ingå via bonus malus. Min hustru köpte en sådan i våras, men vad jag förstår av regeringens förslag ska den inte ingå nästa vår. Den typen av hattande är inte ett bra sätt att bedriva miljöpolitik.

Fru talman! Vi står fast vid vårt förslag i reservation 3, och det är med stor förvåning som jag konstaterar att S och MP i trafikutskottet talar om hur viktigt det vore med en ny modell, medan S och MP i skatteutskottet säger nej till ett sådant förslag.

Anf. 54 SULTAN KAYHAN (S):

Fru talman! I dag debatterar vi pausad bnp-indexering av drivmedels-skatten på bensin och diesel. Samtidigt får vi inte glömma färdriktningen i klimatpolitiken och den klimatkris som pågår.

Vad som fått många av oss att vakna är kanske detta med vädret. De kalla och regniga svenska somrarna som alla ville fly ifrån verkar vara borta. En rad stekheta somrar har drabbat hela norra halvklotet under de senaste åren. Temperaturrekord har slagits. Skogarna har brunnit. Torka i kombination med häftiga regn som medfört översvämningar har plågat jordbruket. Att bygga nära vatten har blivit en ny utmaning i och med detta. Stormar hotar både skogen och kustbebyggelse.

Vi befinner oss i en klimatkris, och det krävs kraftiga åtgärder för att minska koldioxidutsläppen. Vår färdriktning måste vara klar. Industrins gröna omställning behöver accelereras. Transporter måste ställas om, och vi behöver få en fossilfri fordonsflotta – ju fortare, desto bättre. Sveriges klimatpolitiska ramverk säger att växthusgasutsläppen från inrikes transporter ska minska med minst 70 procent 2030 jämfört med 2010. Man kan inte båda ha denna färdriktning och sedan säga att bensinpriset ska ned med 1 krona.

En del säger att detta är en landsbygdsfråga, men är det inte också en landsbygdsfråga att skogen inte brinner ned eller stormfälls? Eller att bonden slipper tvingas konkurrera med grannarna om det lilla vatten som finns kvar i ån efter en längre tids torka?

Det gäller att hålla två tankar i huvudet samtidigt. Många är på olika sätt beroende av bilar som är drivna av bensin och diesel, så drivmedelspriset kan inte raka i höjden hur mycket som helst. Samtidigt måste utvecklingen tydligt drivas mot drivmedel med lägre utsläpp och en fossilfri fordonsflotta år 2030.

Sedan 1994 sker en årlig omräkning av såväl koldioxid- som energiskattesatserna på bland annat bensin och diesel med förändringar i konsumentprisindex. För bensin och diesel görs sedan den 1 januari 2016 även ett schabloniserat årligt tillägg om 2 procentenheter till KPI-omräkningen. Med detta finns ett tydligt och nödvändigt förändringstryck som också främjar utvecklingen av bensinsnålare fordon.

Den 1 juli 2018 infördes en reduktionsplikt att blanda in biodrivmedel i bensin och diesel för att minska växthusgasutsläpp. Till följd av högre produktionskostnader är biodrivmedel än så länge dyrare än bensin och diesel. Regeringens förslag syftar till att möta de högre pumppriser som kan uppstå till följd av högre inblandning av biodrivmedel inom reduktionsplikten. När indexeringen pausas innebär det att pumppriserna blir lägre jämfört med om skattesatserna hade bnp-indexerats som vanligt.

Förslaget innebär en balanserad avvägning mellan enskildas och företags förmåga att möta prisökningen till följd av skärpningarna av reduktionsnivåerna relativt till en hög ambitionsnivå i klimatarbetet, där reduktionsplikten innebär minskade växthusgasutsläpp från bensin och diesel genom inblandning av biodrivmedel.

Fru talman! Att säga att vi beskattar fordon och fossila drivmedel för mycket i en situation av uppenbar klimatkris är inte trovärdigt. Jag önskar att vi i stället skulle diskutera hur vi tillsammans kan höja ambitionen för klimatpolitiken och göra ännu mer, för klimatet kan inte vänta.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 55 MAGNUS JACOBSSON (KD) replik:

Fru talman! Sultan Kayhan! Min huvudfråga handlar om att jag stått i åtskilliga debatter med Tomas Eneroth där han lyft fram vikten av att vi faktiskt förbättrar vår miljöpolitik och blir mer träffsäkra. Han har vid flera tillfällen sagt att han saknar partier i riksdagen som är beredda att diskutera en ny bränsle- och fordonsbeskattning. Jag har då i all ödmjukhet påpekat att nu är det nog tredje året vi lagt fram motioner om detta i riksdagen.

Jag måste säga att jag blir lite förvånad när ni socialdemokrater säger att ni vill ha en mer träffsäker politik och er infrastrukturminister säger att det vore önskvärt med mer dialog med oppositionen om detta – all respekt

för det – men ni ändå röstar ned motioner som efterfrågar att det genomförs en utredning avseende ny bränsle- och fordonsbeskattning. En sådan utredning behöver inte ens landa i att vi är överens, så man skulle väl åtminstone kunna utreda det.

Jag är djupt förvånad över att ni med ert miljöengagemang väljer att säga nej till denna utredning – jag tror att det är tredje gången i rad – trots att regeringen själv efterfrågar att oppositionen ska ta initiativ till den här dialogen. Vi har försökt, fru talman. Det går inte så bra.

Anf. 56 SULTAN KAYHAN (S) replik:

Fru talman! Jag tackar för frågan. Jag tycker att det låter bra att Magnus Jacobsson har ett miljö- och klimatengagemang och skulle vilja diskutera vad vi kan göra ännu bättre för att utveckla vår miljö- och klimatpolitik.

I dag diskuterar vi som sagt bnp-indexeringen. Vi är överens i utskottet om att vi inte ska genomföra den i år, och de förslag som lagts fram finns det än så länge inte bredare stöd för.

Här finns egentligen två olika frågor. Om vi ska ha en skatteöversyn kommer det kanske snarare att ske, eller jag önskar att det skulle kunna ske, en bredare skatteöversyn där vi kan kolla igenom hela skattesystemet. Det är ju också något som skulle behövas, och det är också en punkt som vi hade i den tidigare januariöverenskommelsen, det vill säga att vi behöver göra en bredare skatteöversyn. Men att bryta ut bara en skattefråga och diskutera den när vi egentligen skulle vilja ha en bredare skatteöversyn, det är väl något att fundera över.

Anf. 57 MAGNUS JACOBSSON (KD) replik:

Fru talman! Jag vill citera en tidigare talare: Miljön har inte tid att vänta.

All respekt för en bredare skatteöversyn. Personligen kan jag tycka att man skulle ha en stor översyn av hela momssystemet. Jag är själv fastighetsägare av en liten fastighet och är förvånad över att vi inte har moms på hyran. Det missgynnar investeringar i fastigheten och så vidare. Det är också väldigt konstigt att kommunerna inte är med i momssystemet. I stället fick man skapa Ludvikamomsen. Det här skapar bara en massa problem i systemet. Det finns otroligt mycket man skulle kunna göra på det skattepolitiska området, och jag misstänker att ni som ledamöter i detta utskott är betydligt duktigare än jag på många av de förslagen.

Men, fru talman, miljön kan inte vänta. Vi har nu en situation där fler och fler fordon kommer att drivas med fossilfria drivmedel. Det innebär att vi kommer att få en skattekil mellan dem som kör på ett sätt och dem som kör på ett annat sätt. Men vägarna, mina vänner, behöver också få pengar och underhållas. Det är en fråga som är lite brådskande. Och jag kan inte komma ifrån att det är förvånande att infrastrukturministern önskar att oppositionen skulle kunna sträcka ut en hand i den här frågan samtidigt som majoriteten röstar ned den utsträckta handen.

Nu har ni några timmar på er fram till voteringen klockan 16.00. Jag hoppas givetvis att Socialdemokraterna och Miljöpartiet ändrar sig i den här frågan och ställer upp på att man utreder en annan form av bränsle- och fordonsbeskattning som blir mer rättvis för dem som bor på landsbygden och dem som kör miljövänligt och har bättre effekt över tid på dygnet.

Prot. 2021/22:12
29 september

Pausad BNP-indexering av skatten på bensin och diesel för 2022

Anf. 58 SULTAN KAYHAN (S) replik:

Fru talman! Miljön kan inte vänta. Absolut är det så.

Just därför är det inte trovärdigt med en politik som skulle innebära att man backar på det området. Jag misstänker ju att när Magnus Jacobsson efterfrågar en utredning är det inte för att ändra på skatterna på något annat sätt än att sänka dem, och att sänka skatterna ytterligare och hårt skulle vara ett kliv bakåt och inte framåt för miljön.

Vi vet också att resandet och transportererna står för mer än en tredjedel av Sveriges totala utsläpp av koldioxid. Menar man allvar med att klimatet och miljön inte kan vänta är det fel väg att gå att backa, vilket jag misstänker att man skulle vilja se som resultat av en sådan här utredning.

Anf. 59 NIKLAS WYKMAN (M) replik:

Fru talman! Moderaterna sänker skatten på bensin och diesel med 1 krona litern vid pumpen. Det gör vi för att man ska kunna leva, driva företag och jobba i hela Sverige.

Dagens beskattning är omoralisk eftersom så mycket av bördan får bäras av vanliga hushåll med vanliga inkomster. Den är omoralisk eftersom det blir svårt, för många till och med omöjligt, att leva på landsbygden. Den är orättfärdig eftersom den drabbar barnfamiljer och många hushåll med små ekonomiska marginaler väldigt hårt. Det är därför Moderaterna föreslår en skattesänkning med 1 krona litern på bensin och diesel.

Vi föreslår också en mycket effektiv klimatpolitik – mycket mer effektiv än den som Sverige har i dag.

Det är svårt att förstå hur Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Centerpartiet får ihop logiken i att man vill bestraffa hushåll, barnfamiljer och landsbygden så hårt, samtidigt som man lägger ned kärnkraften så att vi får elda 140 000 liter olja i timmen för att klara vår elförsörjning.

Min fråga till Socialdemokraterna är: Hur dyrt tycker ni att det ska vara för en vanlig LO-arbetare att gå till jobbet? Låt säga att man har fyra mil till jobbet. Det blir åtta mil varje dag, 40 mil i veckan och 160 mil i månaden. Låt säga att man har en snål dieselbil som drar en halvliter. Det blir då 9 kronor milen och exakt 1 440 kronor per månad, bara för att åka till jobbet varje månad för en av familjemedlemmarna. Ska det verkligen kosta 1 500 kronor bara att ta sig till jobbet tur och retur om man bor på landsbygden?

Anf. 60 SULTAN KAYHAN (S) replik:

Fru talman! Jag ser positivt på Niklas Wykmans oro för LO-arbetarna. Jag tycker att det är en sak som vi kan jobba vidare på. Men jag tycker inte att det är rätt att plocka ut en skatt och av det dra slutsatsen att LO-arbetare och personer med låga inkomster skulle bli väldigt lidande.

Den budget som regeringen precis har lagt fram är en välfärdsbudget med satsningar på 74 miljarder som ska ta Sverige framåt. Det handlar om att bygga upp välfärden och stärka tryggheten och att ha en högre ambition för klimatpolitiken.

I budgeten har vi också förslag på vissa skattesänkningar, inte minst för personer som har aktivitets- och sjukersättning, personer som har det väldigt svårt, men också tillfälliga skattesänkningar som mest kommer att gynna personer med låga inkomster och medelinkomster. Det gäller också

människor som bor på landsbygden. När vi tittar på skattepolitiken och hur människor lever tittar vi på helheten.

Om Niklas Wykman menar allvar med att ni bryr er om LO-arbetare skulle jag föreslå att ni röstar för vår budget.

Anf. 61 NIKLAS WYKMAN (M) replik:

Fru talman! Socialdemokraternas vilja att höja bidragen eller i det här fallet, som Sultan Kayhan säger, sänka skatten på bidrag hjälper ju inte LO-familjen som faktiskt arbetar. Och det är inte helt oviktigt vare sig för familjen själv eller för den delen för hela Sverige att det faktiskt lönar sig att arbeta.

Jag köper absolut argumentet att om man inte arbetar utan lever på bidrag får man lite sänkt skatt med Socialdemokraternas budget, och man är heller inte lika beroende av bilen, så det är klart att det blir en bra affär. Men tro mig, för Sverige och för människor rent generellt är det bättre att man går till jobbet.

Vi kan fundera på hur väl det här exemplet hänger ihop. För en vanlig familj, två personer som har fyra mil till jobbet, kostar det nästan 3 000 kronor i månaden bara för dieseln tur och retur till jobbet. Till det kommer sedan resor till fotbollsträningarna och mamman på äldreboendet, kanske har man till och med möjlighet att göra någonting roligt eller en utflykt. Vi pratar då alltså om 4 000, 5 000 eller kanske till och med 6 000 kronor i månaden för att bo på landsbygden med vanliga jobb.

Det där kanske man kan vifta bort om man har Sultans eller min månadslön, men om man går till fabriken eller äldreomsorgen och tjänar 25 000–30 000 kronor i månaden före den vanliga skatten pratar vi alltså om väldigt mycket pengar. Samtidigt som Sultan, regeringen och Socialdemokraterna samt Centerpartiet lägger den här bördan på de familjer som arbetar eldar man med 140 000 liter olja i timmen för att klara elförsörjningen. Det är alltså orimligt att peka ut de här familjerna och säga att det är de som är miljöbovarna, när det är ni som bedriver en politik som gör att vi behöver elda med olja för att klara vår elförsörjning.

Anf. 62 SULTAN KAYHAN (S) replik:

Fru talman! Jag vill inledningsvis påminna Niklas Wykman om att Sultan Kayhan, inte bara Sultan, är mitt fullständiga namn.

Jag tycker att det är intressant att Moderaterna alltid ska slå på de personer som har det svårast i vårt samhälle. Jag nämnde personer med aktivitetsersättning och sjukersättning som exempel bland flera, men vår budget kommer faktiskt att stärka välfärden för alla i Sverige. De personer som har sjuk- och aktivitetsersättning, och som får en skattesänkning, är de som har det tuffast och verkligen skulle behöva den här förändringen.

Jag tänker på Niklas Wykmans påstående att Moderaterna skulle ha så himla mycket mer effektiva lösningar på de klimat- och miljöhot som vi står inför och på den kritik som vi får för samarbetet med Miljöpartiet, men att samarbeta är ett givande och tagande. Och det parti som Moderaterna verkar se som sitt samarbetsparti efter nästa val är ju faktiskt klimatförnekare. Hur rimmar det med Moderaternas politik för klimatet?

Vi firar hundra år av demokrati i år. För hundra år sedan, när Moderaterna hette Högerpartiet, var man inte riktigt med på att införa allmän och

Prot. 2021/22:12
29 september

Pausad BNP-indexering av skatten på bensin och diesel för 2022

lika rösträtt. I dag tycker man att det är väldigt bra och står för det. Det finns också många moderater som kallar sig för feminister.

I dag är man i stället kritisk mot andra frågor som handlar om att till exempel ha höga ambitioner för klimatpolitiken. I dag är vi inte överens i frågan och kanske inte heller kommer att vara det i morgon. Men jag hoppas att vi kommer överens en dag, för klimatet kan inte vänta och påverkar precis alla, oavsett om man är låg- eller höginkomsttagare.

Anf. 63 HELENA VILHELMSSON (C):

Fru talman! Centerpartiet yrkar bifall till propositionen, som handlar om att vi ska göra ett uppehåll med den särskilda bnp-indexeringen av drivmedelsskatten.

Att skatten på drivmedel indexeras generellt är bra. Då följer man nämligen kostnadsutvecklingen i samhället, och det gör att skattens effekt inte urholkas i takt med löneökningar eller annat.

Den förra, förrförra eller kanske förrförrförra regeringen valde däremot att införa en överindexering och höja skatten mer än index. Det har Centerpartiet liksom flera partier varit emot. Därför sätter vi nu stopp för det. Detta är också en rest av januarisamarbetet.

Vi har tidigare också medverkat till tydligare miljöstyrning när det gäller drivmedel. Reduktionsplikten är utökad, det vill säga att det ska vara obligatoriskt för drivmedelsbolag att blanda in förnybara drivmedel i den ordinarie bensinen och dieseln. Oavsett vad man tankar ska det alltså bli mer miljösmart.

Vi från Centerpartiet har tidigare också sett till att Energimyndigheten haft ett uppdrag att titta på styrmedel för att utöka den förnybara drivmedelsproduktionen i Sverige. Och det är bra av jättemånga skäl, inte minst säkerhetspolitiskt så att vi ska vara mindre beroende av den ryska oljan. Jag gissar att det är ett antal britter i dag som önskar att de hade haft mer skog och att de varit offensivare när det gäller innovationer av inhemska bränslen. Det här gör också att vi får mer jobb och företagande i hela landet, för den här råvaran finns ju inte i storstäderna utan på landsbygden runt om i Sverige.

Fru talman! Det låter ibland i debatten som att det här är enbart ett landsbygdsbeslut, men det stämmer inte riktigt. Centerpartiets miljö- och klimatpolitik är att se till att vi får in mer förnybart i våra bränslen. Men samtidigt stärker vi också svensk landsbygd, för det behövs ju riktiga investeringar i svensk landsbygd och våra gröna näringar. Regeringens satsning på landsbygdsprogrammet räcker inte på långt när. Vi har därför föreslagit ytterligare 1 miljard kronor per år för att säkerställa att vi når målet i livsmedelsstrategin, till exempel. Det ska också gå till unga jordbrukare och nya innovationer.

Samtidigt måste mer göras för att hela landet ska få trygga och säkra vägar, så att våra bilar kan åka på våra vägar utan att gå sönder. Vi vill satsa pengar på att stärka underhållet av enskilda vägar, på bättre vägbelysning, på plogning och snöröjning av vägnätet. Det är avgörande för boende på landsbygden. Människor ska kunna bo och jobba i hela Sverige, och det är upp till politiken att skapa rätt förutsättningar för att kunna göra det. Det måste också finnas tillgänglig service på landsbygden.

Här kommer Centerpartiet att agera för att rädda mackarna på landsbygden, som riskerar att tvingas lägga ned på grund av ett orimligt kostnadspåslag för myndighetskrav från MSB.

Förslaget om att sänka skatten med 1 krona rakt över kan tyckas bra, men i våra ögon är det lite av storstadspolitik och mycket tveksamt ur en fördelningspolitisk aspekt. Hälften av alla körda mil i Sverige körs nämligen i storstadslänen, där det finns kollektivtrafik. Storstadslänen får alltså de absolut största skattesänkningarna, inte landsbygden. Det körs betydligt mindre bil i glesbygds länen än i exempelvis Stockholms eller Uppsala län.

Fru talman! Centerpartiet menar att den föreliggande propositionen är väl avvägd mellan just miljö och ekonomi. Den ökar inte kostnaderna i onödan och sänker inte Sveriges klimatambitioner.

Anf. 64 NIKLAS WYKMAN (M) replik:

Fru talman! Moderaterna föreslår att skatten på bensin och diesel sänks med 1 krona litern så att man kan leva i hela Sverige och så att det alltid lönar sig att åka till jobbet.

Centerpartiet medverkar i stället till en regering som gör det väldigt dyrt för människor som bor på landsbygden. Dieseln kostar nu 18,50 och bensinen runt 17 kronor, och då blir det väldigt dyrt när avstånden är lite större.

Samtidigt medverkar Centerpartiet till en politik där det eldas 140 000 liter olja i timmen för att man har stängt ned kärnkraften. Man medverkar också till elcykelsubventioner, som givetvis inte har någon som helst klimatnytta utan på sin höjd ger lite sämre folkhälsa för att journalisterna, direktörerna och pr-folket på Södermalm slipper att trampa i uppforsbackarna här i Stockholm.

Tycker Helena Vilhelmsson att detta är en väl avvägd politik på totalen? Är det rimligt att man ska tvingas att betala 18,50 litern för diesel när man bor på landsbygden samtidigt som dessa pengar i nästa skede ska gå till att subventionera elsparkcyklar för människor i städer? De hade givetvis inte tagit bilen utan trampat fram på sin vanliga cykel. Är det verkligen bra att det är på detta sätt? Är det väl avvägt? Är det inte bara väldigt belastande för de människor som är beroende av sin bil i vardagen och till ingen klimatnytta över huvud taget?

Anf. 65 HELENA VILHELMSSON (C) replik:

Fru talman! Jag tackar Niklas Wykman för frågan.

Det är alltid intressant att höra Niklas Wykmans mustiga berättelser om livet på landsbygden. Jag har ingen aning om var Niklas Wykman är uppvuxen. Jag är dock uppvuxen på landet och har av hävd och tradition valt att stanna kvar, för det finns många fördelar med att bo på landsbygden.

Men det finns också många nackdelar. Bland annat är känslan av orättvis behandling när det gäller service, kollektivtrafik och framför allt förskolor och skolor enorm, till exempel när skolor läggs ned. Det finns många aspekter som gör att det ibland är irriterande att bo på landsbygden. Drivmedelspriserna är en, men det är inte allt.

Jag skulle vilja vända på frågan och få ett tydligare svar på om Moderaterna tycker att det är en väl avvägd användning av skattemedel att sänka skatten med 1 krona rakt över på bensin och diesel när den största summan

hamnar i storstadslänen, där det finns kollektivtrafik och man faktiskt kan lämna bilen hemma.

Nej, vi kommer inte att stödja några elsparkcyklar. Det är ett miljöpartiförslag. Vi kommer att presentera cykelsatsningar i vår budget, men det kommer inte att handla om subventioner till elsparkcyklar.

Anf. 66 NIKLAS WYKMAN (M) replik:

Fru talman! Det var ett mycket överraskande och glädjande besked att Centerpartiet inte kommer att rösta på Socialdemokraternas och Miljöpartiets budget. Det välkomnar jag, och det kommer att innebära en stor förändring för hur Sverige kommer att styras nästa år. Det är mycket uppskattat om denna typ av symbolpolitik försvinner.

Vi får dock utvärdera Helena Vilhelmssons utsaga efter att vi har tryckt färdigt på knapparna här i kammaren och sett hur det blir med den saken. Jag tror att Centerpartiet till slut kanske ändå faller till föga och röstar för höga skatter på landsbygden till förmån för subvention av elsparkcyklar i Stockholms innerstad.

Helena Vilhelmsson försöker missleda dem som lyssnar genom att säga att den största summan hamnar i storstäderna. Ja, i kronor och ören räknat blir det såklart mest där det bor flest. Men procentuellt, som andel av inkomsten, gynnar en bensin- och dieselskattesänkning dem som har de största utgifterna för detta, och det är inte de som har de kortaste avstånden eller som åker tunnelbana – om Helena Vilhelmsson nu på riktigt tycker eller tror det.

Frågorna kvarstår: Är det rimligt med ett dieselpreis på 18,50? Är det rimligt att människor som jobbar och driver företag på landsbygden ska betala så mycket? Är det välvägt inom ramen för en klimatpolitik där man har stängt ned koldioxidfri elproduktion och i stället eldar 140 000 liter olja i timmen för att det ska finnas el i landet? Hur går denna politik ihop?

Det finns såklart många utmaningar med att bo på landsbygden. En av de absolut största är när det blir så dyrt att man inte har råd. Jag betvivlar inte att Helena Vilhelmsson med sitt riksdagsarvode har råd, men även undersköterskan, småföretagaren och alla andra med mer vanliga inkomster ska också ha råd. Helena Vilhelmsson ska väl rimligtvis inte bo ensam på landsbygden.

Anf. 67 HELENA VILHELMSSON (C) replik:

Fru talman! Jag tackar Niklas Wykman för hans omtanke. Jag känner mig inte särskilt ensam på landsbygden; vi är många som bor där och till stor del uppskattar det.

Jag noterar att jag inte fick något svar på varför direktören eller prkillen på Södermalm ska få en större del av skattesänkningen på 1 krona litern än invånarna i Laxå eller Hofors. Jag tycker att det är en oförsvarbar åtgärd ut fördelningspolitisk synpunkt.

När det gäller klimatpolitik vill Moderaterna satsa på kärnkraft och använder att det eldas i ett oljekraftverk i Blekinge som främsta skäl för det, trots att Moderaterna vet att det vid detta tillfälle var billigare att använda olja än kärnkraft. Kärnkraftens leverans är dessutom osäker, både när det gäller näten och för att man stängde ned under sommaren för renovering. Detta framgår dock sällan.

Jag ser fram emot ett kraftfullt budgetförslag och en kraftfull politik med offensiva miljöförslag från Moderaterna. Jag tycker att det har saknats hittills.

Detta återstår att se, och vi kommer att få diskutera frågan mer och även budgetfrågan längre fram.

Anf. 68 GULAN AVCI (L):

Fru talman! Att handspriten är slut vid talarstolen är ett tecken på att vi återgår till någon form av vardag i dag när många restriktioner upphävs.

Fru talman! Jag tänkte ta min utgångspunkt i något mycket trevligare än den debatt som varit hittills. I söndags hade jag mina två syskonbarn Ronia, 17, och Nellie, 14, på middag hemma hos mig. Det var en väldigt trevlig kväll med mycket skratt men också några mer allvarsamma samtal.

Jag frågade hur det går för dem i skolan och hur de känner nu när vi äntligen börjar ta oss ur den djupa och mörka tunnel där vi har befunnit oss i snart två år med pandemi, kris och isolering. De är givetvis glada att få slippa distansundervisning och att få träffa alla sina kompisar igen, men det finns en stor oro för framtiden. "Vuxenvärlden sviker oss unga", fick jag höra. Det var med hänvisning till att vi politiker inte tar de stora klimatutmaningarna på tillräckligt stort allvar. Om man är lagstiftare och faster till två unga tjejer får man höra ganska raka och hårda argument, men det får man givetvis ta.

Däremot tror jag inte att mina syskonbarn är unika när det gäller att bära på denna oro inför framtiden. Om det är något som de har rätt om är det just att klimatförändringarna utgör det största hotet mot mänskligheten. Då måste vi som är vuxna i dag, inte minst vi som är politiker och har ett stort ansvar, se till att vi lämnar efter oss en planet där vi har stoppat klimatutsläppen och säga till dagens unga hur vi bäst ska göra detta.

Fru talman! Jag vill inte vara alarmist, för jag tror på framtiden. Jag tror att vi kan vända utvecklingen och lösa klimatkrisen. Men jag förnekar inte det hot som klimatförändringarna utgör mot vår civilisation. Arbetet för att ställa om till klimatsmarta och hållbara samhällen går för långsamt, och det behöver hanteras akut, både på hemmaplan och internationellt i samarbete med andra länder.

Fru talman! Dagens betänkande handlar om en pausad bnp-indexering för bensin och diesel. Det beskriver inte hur illa ställt det är för klimatet men ger oss en fingervisning om vilka ambitionsnivåer vi bör ha för att ställa om till klimatneutrala och förnybara drivmedel.

Låt mig vara tydlig om Liberalernas ambitioner. Utsläppen av fossil koldioxid ska elimineras, och fossila bränslen ska bort. Bästa sättet att nå dit är att fortsätta arbetet för att minska utsläppen tills ren teknik konkurrerar ut den smutsiga.

För oss liberaler handlar det om att driva en förnuftsaserad politik som underlättar den snabba utvecklingen mot klimatvänlig teknik. Många vill göra rätt, men då måste det finnas alternativ, för hur ska man kunna göra rätt om det inte finns laddstolpar och tillförlitlig el till elbilen eller pålitlig elförsörjning till de nya fossilfria industriprocesserna? För oss är det tydligt och enkelt. Det är förorenaren som ska betala, inte de som tar ansvar.

Denna debatt kräver att man är ärlig och säger att en hel del åtgärder kommer att behöva vidtas för att få stopp på utsläppen men att man också

Prot. 2021/22:12
29 september

Pausad BNP-indexering av skatten på bensin och diesel för 2022

kommer att möta motstånd, både från företag och från människor. Annars blir det svårt att tas på allvar.

Fru talman! Den liberala klimatpolitiken innebär att ekonomin som helhet går stärkt ur omställningen och bort från fossila bränslen. Men de företag vars verksamhet bygger på fossila drivmedel kommer att få se sina marknadsandelar krympa om de inte kan hitta kostnadseffektiva alternativ.

Jag måste därför säga att jag blir lite förvånad över en del oppositionspartiets följdmotioner. Det är inte de delar som handlar om att vi behöver säkra kärnkraften för att kunna få elförsörjning och elektrifiera våra vägar så att vi kan bygga ut laddstolparna så att människor som köper elbilar ska veta att de kan ladda sina bilar som jag blir förundrad över, utan det gäller de delar som handlar om att sänka skatter på just de drivmedel som bidrar till att öka utsläppen.

Jag tycker att man ska vara ärlig och säga att kostnaden för bensin och diesel kommer att öka även i fortsättningen, i stället för att försöka gömma kostnaden för utsläppen bakom sänkta skatter. Det skickar inte bara fel signaler till bilindustrin, som gör ett oerhört viktigt arbete för att bygga mer klimatsmarta bilar, utan det skickar en signal till hushållen om att ribban för politikens ambitioner att utveckla hållbara samhällen är lågt satt.

Så agerar man om man vill tona ned klimatåtgärderna för att slippa ta ansvar. Men den liberala klimatpolitiken är konstruktiv. Den innebär att vi kan få både och – att vi både kan leva goda liv och stoppa klimatförändringarna.

Fru talman! Vi liberaler tillstyrker en paus i indexeringen. Vi erkänner att den ökade reduktionsplikten sannolikt kommer att ge lite ökade priser initialt, men den kommer att leda till minskade utsläpp. Därför är det viktigt att produktionen av biodrivmedel ökar, så att reduktionsplikten får verkan. Men detta är en tillfällig åtgärd för att i fortsättningen kunna fasa ut bilar som går på bensin och diesel.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag återigen referera till mina syskonbarn. Trots sin unga ålder tar de stort individuellt ansvar. De sopsorterar, handlar i secondhandbutiker och tänker på hur de reser för att inte bidra till ökade utsläpp. Man kan inte begära mer av ungdomarna. Men då måste vi politiker också ta vårt ansvar.

Vår huvuduppgift måste vara att få bort de fossila bränslena helt de kommande 20 åren. Att lätta på vägtransporterna måste gå först i det arbetet. Där finns tekniken i stor skala, och den har börjat växa till sig. Därför måste vi intensifiera arbetet med att elektrifiera våra vägar.

Teknikskiftet sker här och nu, och det kommer att gå allt fortare. Indexeringen är ett bra sätt att styra om från fossila till fossilfria alternativ. Indexeringen är en viktig mätare för omställningen men också en viktig kontrollstation för att säkerställa att priserna inte skenar i väg på kort sikt. Det är också viktigt att understryka i denna debatt eftersom omställningen kommer att ta olika lång tid beroende på var i landet vi bor. Men sänkta skatter på bensin och diesel är inte rätt väg att gå. Detta är något som vi alla bör ha med oss i den fortsatta debatten om klimat- och miljöfrågorna.

Därmed yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Anf. 69 MARGARETA FRANSSON (MP):

Fru talman! Jag gör min första debatt här i kammaren och måste erkänna att jag är väldigt nervös. Nu när jag gör premiär vill jag ändå börja

med att säga att utsläppen måste ned. Det känns väldigt viktigt för mig att detta får vara mitt första budskap i kammaren.

Jag vill passa på, fru talman, att yrka bifall till utskottets förslag.

En viktig motor i omställningen är att vi länge har haft en skatt på koldioxid. Denna skatt har fått vara ett stabilt styrmedel som har påverkat beteenden, investeringar och teknologiutveckling i 30 år. Koldioxidskatten har tjänat oss väl på så sätt. En effekt av att Sverige och andra länder beskattar och inför gränser för fordons utsläpp är att utsläppen minskar, och på så sätt är allt precis som det ska. Men att utsläppen minskar innebär också en förändring av vårt beteende. Lägre utsläpp kan för dem som bryr sig om miljön upplevas som ett mindre hinder när det gäller att faktiskt använda bilen. Kör vi mer ökar också våra utsläpp. Och om våra utsläpp ökar minskar effekten av de klimatförbättringar som vi har gjort.

Utan en indexering av skatter på bränslen skulle inflation och ekonomisk utveckling kontinuerligt erodera skattens påverkan. Det är därför viktigt att vi faktiskt fortsatt slår vakt om en bnp-indexering av skatter på drivmedel.

Med detta sagt måste vi också ha en klimatpolitik som fortsätter att värna om att vi är ett land som håller ihop.

Vi miljöpartister har under vår tid i regeringen värnat om att inte bara beskatta det som vi vill se mindre av i klimatomställningen utan också att genom stöd hjälpa till.

Samtidigt som vi har en hög beskattning av utsläpp har regeringen just presenterat en rekordbudget för klimatet. Här hittar man väldigt mycket av det som jag pratar om. Det handlar till exempel om att den som vill köpa en ny bil som är bättre för klimatet ska få en bonus för det. Och den som vill bidra till att bygga ut infrastrukturen för elbilar ska få stöd genom Klimatklivet.

Nu när inblandningsnivåerna i bränslet höjs för att ytterligare sänka utsläppen innebär det också att priset höjs vid pumpen. Som en följd av det anser vi att det är rimligt att pausa indexeringen fram till slutet av 2022. Steg för steg bidrar vi till att ställa om Sverige, och vi gör det tillsammans.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 12.)

§ 9 Utbetalning av ersättning för personlig assistans endast vid tillstånd

Socialutskottets betänkande 2021/22:SoU2

Utbetalning av ersättning för personlig assistans endast vid tillstånd
(prop. 2020/21:205)
föredrogs.

Anf. 70 PIA STEENSLAND (KD):

Fru talman! Det är få saker som gör mig så upprörd och illa till mods som när välfärdssystem som ska stödja människor med behov av samhällets stöd utnyttjas genom organiserad brottslighet.

Prot. 2021/22:12
29 september

Pausad BNP-indexering av skatten på bensin och diesel för 2022

Utbetalning av ersättning för personlig assistans endast vid tillstånd

Utbetalning av ersättning för personlig assistans endast vid tillstånd

Pengar som avsätts till LSS och den personliga assistansen ska ge människor med omfattande funktionsnedsättning och deras familjer en möjlighet att leva ett liv som andra, inte göda kriminell verksamhet.

Det kriminella utnyttjandet av den personliga assistansen urholkar allmänhetens förtroende för assistansen som den livsavgörande frihets- och rättighetsreform som den är. Samtidigt skadas förtroendet för de många seriösa assistansbolag som värnar om hög kvalitet och goda arbetsvillkor.

Fru talman! Vi kristdemokrater välkomnar därför det förslag som vi debatterar i kammaren i dag. Det är ett förslag som kommer att ge Försäkringskassan och kommunerna lagstöd för att neka en assistansberättigad utbetalning av ersättning för personlig assistans som utförs inom en yrkesverksamhet utan tillstånd. Förslaget medför också en skyldighet för Försäkringskassan och kommunerna att informera Inspektionen för vård och omsorg när en enskild kan antas bedriva verksamhet för personlig assistans utan tillstånd. Förslaget medför också ett förtydligande av möjligheterna för Inspektionen för vård och omsorg att begära ut information i tillsynsärenden. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 november 2021.

Allt detta ställer sig Kristdemokraterna helhjärtat bakom, även om vi anser att regeringen har tagit alltför lång tid på sig för att genomföra förslaget. Försäkringskassan larmade redan för mer än två år sedan om att det fanns en lucka i lagstiftningen som medförde att utbetalning kunde ske till assistansanordnare som saknade tillstånd. Under tiden har vi kristdemokrater tagit fram ett fyrtiotal förslag som syftar till att stoppa välfärdsbrottsligheten, och då inte bara riktade mot assistansen utan mot våra samlade välfärdssystem.

Fru talman! Jag ska återgå till det förslag som vi debatterar i dag. Det medför också att när den assistansberättigade har underrättats om att tillståndet har upphört att gälla ska ersättning få lämnas ut för den assistans som utförs under två veckor efter den dag då underrättelsen skedde. Om det finns särskilda skäl ska det finnas möjlighet att ge undantag för denna tidsfrist. I dessa delar är Kristdemokraterna inte helt nöjda med regeringens förslag. Att bara få två veckor på sig att hitta en ny utförare är enligt vår uppfattning en för kort tid.

Att vara personlig assistent är ett kvalificerat yrke som baseras på erfarenhet. Det krävs därför någon typ av introduktion och utbildning i början av en anställning. För de allra flesta assistansanvändare skulle det därför kunna medföra stora praktiska problem att ha endast två veckor på sig för att hitta en ny assistansanordnare och att därefter introducera och lära upp personalen.

Visserligen skulle kommunens basansvar för den personliga assistansen träda in under den tid det tar att genomföra ett byte och tills en ny ordinarie anordnare är på plats. Men att ta in tillfällig personal på detta sätt kan medföra svårigheter i allt det praktiska i den enskildes vardag. Därtill, och inte minst, skulle det inskränka den grundläggande rätten i LSS-lagstiftningen, det vill säga rätten för den enskilde att själv få välja sin personal.

Kristdemokraterna anser därför att ersättningen bör utbetalas under en period på minst tre veckor efter att användaren har meddelats om att tillståndet har upphört. Jag vill därför, fru talman, yrka bifall till reservationen i betänkandet. Den extra veckan skulle ge assistansanvändaren lite mer tid att ordna en trygg övergång till en ny och trygg vardag.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag betona att vi måste orka hålla två tankar i huvudet samtidigt när det gäller assistansen. Det kriminella utnyttjandet måste stoppas. Men, och det är ett stort men, samtidigt måste rätten till assistans räddas och utvecklas.

I dag tvingas en stor andel människor med omfattande funktionsnedsättning och deras familjer att kämpa mot myndigheter för att få det stöd som de behöver för att klara sin vardag. Det är en direkt effekt av S-MP-regeringens regleringsbrev till Försäkringskassan 2016 med direktivet att bryta utvecklingen av antalet assistanstimmar. Myndigheten agerade då genom att börja tolka gamla domar från 2009, 2012 och 2015 mycket mer restriktivt än man gjort tidigare.

Fru talman! Nationell statistik visar att avslagsbesluten började öka kraftigt efter regleringsbrevet 2016. Det är tusentals personer med omfattande funktionsnedsättning som har farit oerhört illa när de har förlorat sin rätt till assistans, detta på grund av att rättspraxisen har drivits så långt att endast den del av det grundläggande behovet som anses vara av mycket personlig eller integritetskänslig karaktär anses vara assistansgrundande. Detta medför exempelvis att det är endast den tid som det tar att ta av och på kläderna närmast kroppen som räknas. Tiden det tar att ta på sig jackan, även om det är 20 grader kallt ute, räknas inte. Det är också så att det bara är den tid som beröring av naken hud sker under ett toalettbesök som räknas, inte den tid som det faktiskt tar att utföra ett behov.

Fru talman! Kristdemokraterna välkomnar att regeringen har aviserat att den kommer att genomföra förslagen för att stärka rätten till assistans avseende föräldraansvar, egenvård och tillsyn. Behovet av detta har Kristdemokraterna lyft fram under lång tid. Men det krävs mer. Att säkerställa att samtliga grundläggande behov i sin helhet blir assistansgrundande är ett avgörande steg för att återupprätta rätten till assistans – rätten för människor med omfattande funktionsnedsättning att, precis som alla andra, kunna leva ett liv med självbestämmande. Det handlar om mänskliga rättigheter, och vi kristdemokrater kommer därför att fortsätta att driva på för den nödvändiga lagändring som krävs.

Anf. 71 BENGT ELIASSON (L):

Fru talman! Till att börja med vill jag deklarerat att Liberalerna självklart står bakom det förslag till ändringar i lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade och i socialförsäkringsbalken som regeringen lägger fram i dagens betänkande. Men vi gör det med ett förtydligande om att värna de rättighetsbärande assistansberättigade, så inledningsvis yrkar jag bifall till reservationen i betänkandet.

Fru talman! Kriminaliteten och fuskets inom assistansersättningen är ett hot mot hela välfärdssystemet. Det är framför allt en stöld från alla personer med funktionsnedsättning som behöver samhällets stöd för att klara sin vardag och sina behov. Dagens förslag innebär något som jag tror att de allra flesta i vårt avlånga land redan trodde gällde men som alltså inte har gällt. Det är väl givet att utbetalning av ersättning till tillståndspliktiga verksamheter enbart kan ske till verksamheter som har vederbörliga tillstånd? Jag tror att alla i vårt land tar det som en fullständig självklarhet, men så är det inte.

Nu blir det äntligen så, och därför är det här förslaget väldigt bra. Det är givetvis inte tillräckligt för att stoppa all kriminalitet eller alla

Utbetalning av ersättning för personlig assistans endast vid tillstånd

Utbetalning av ersättning för personlig assistans endast vid tillstånd

oegentligheter inom systemen, men det är ett steg i rätt riktning när det gäller att faktiskt försvåra för dem som inte har rätten att utföra personlig assistans.

Reservationen syftar till att skydda den som har rätten till assistans i sin vardag, fru talman. Det är på den punkten – i synen på den rättighetsbärande, alltså den assistansberättigade – som vi liberaler skiljer oss från regeringen. Vi liberaler anser att ersättning bör betalas ut under en period på minst tre veckor efter att användaren har meddelats och inte under en kortare period, som regeringen vill.

Det är nämligen viktigt att grunden i lagstiftningen, det vill säga rätten för den enskilde att själv få välja sin personal, behålls utan inskränkning. Att bara få ett par veckor på sig att hitta en ny utförare är enligt vår mening en väldigt kort tid. Vårt mantra från Liberalernas sida har alltid varit, och är, att vi ska bekämpa de kriminella. Vi ska bekämpa fuskarna, men vi ska värna dem som har rättigheter enligt LSS.

Vi får återkommande rapporter om bidragsbedrägerier, kriminellt fusk och oseriösa aktörer inom välfärdsområdet – inte minst inom LSS. I grunden är LSS av avgörande vikt för att alla människor ska kunna klara av sin vardag, herr ålderspresident. Men under de senaste åren har regeringen bara sett på när många människors stöd har dragits in eller dragits ned. I många fall har detta fått fruktansvärda konsekvenser, exempelvis när människor med väldigt stora behov har förlorat allt stöd. Sedan 2014 har antalet assistansberättigade personer inom LSS minskat med i runda slängar 3 000 personer.

När brottslingar utnyttjar välfärdssystemen i allmänhet, och LSS och den personliga assistansen i synnerhet, för att finansiera sina kriminella verksamheter skadar det trovärdigheten i hela systemet. Brottslingarna tar pengar från de brukare som behöver samhällets stöd allra mest. Missbruket misstänkliggör också en hel bransch som sysselsätter någonstans mellan 80 000 och 100 000 människor. Det är en alarmerande utveckling. Det har kanske funnits en naivitet från oss alla kring många av våra välfärdssystem, som i vissa fall plundras av kriminella ligor. Det måste få ett slut.

Avslutningsvis, herr ålderspresident, ser Liberalerna att det behövs så mycket mer. Vi vill därför inrätta det vi kallar en LSS-inspektion. Inspektionen ska ha två saker som huvuduppgift: dels att stoppa kriminalitet och fusk genom att tillse att den enskildes trygghet och säkerhet hela tiden upprätthålls, dels se till att välfärdssystemets integritet upprätthålls genom att oseriösa och kriminella utförare stängs av och lagförs. Vi vill också att LSS-inspektionen ska stå på rättighetsbärarens sida och tillse att den som har rättigheter ska få dem tillgodosedda. Det behövs dessutom rättsskydd och rättshjälp inom en sådan ny myndighet.

Liberalerna är oerhört kritiska till den rödgröna regeringens nedmontering av LSS; det kan inte nog understrykas. Vi är de varmaste anhängare av att människor med funktionsnedsättning ska få stöd. Därför är vi särskilt angelägna om att pengarna ska hamna hos just dem som behöver dem och inte i brottslingarnas fickor. Vi bryr oss om dem med funktionsnedsättning och har nu ett stort ansvar att ta itu med fusket inom assistansen utan att skuldbelägga dem som faktiskt har rätt till stöd.

Herr ålderspresident! Det betänkande vi debatterar i kammaren i dag handlar som sagt om ändringar som ska göras i socialförsäkringsbalken. Det berör LSS, det vill säga lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade.

De ändringar som föreslås kommer att ge kommunerna och Försäkringskassan möjlighet att neka utbetalning till verksamheter som bedriver personlig assistans och som saknar tillstånd. Det föreslås också att det ska införas en informationsplikt där man blir rapporteringsskyldig till Ivo, det vill säga Inspektionen för vård och omsorg.

För att säkra det glapp som kan uppstå införs en tidsfrist på två veckor då ersättningen kan betalas ut trots att anordnaren saknar tillstånd eller har fått det indraget. Det går även att justera den tidsperioden vid behov, herr ålderspresident, så det kommer att finnas möjligheter för den som är assistansberättigad att hitta en ny utförare.

För att bedriva personlig assistans krävs det i dag tillstånd av Ivo. Det är till för att få bort de så kallade oseriösa aktörerna på marknaden och framför allt för att ge en trygghet till dem som behöver stöd och hjälp. Detta gäller dock inte kommuner och regioner, utan de har i stället rapporteringsskyldighet till Ivo. Detsamma gäller enskilda som anställer personliga assistenter; de behöver också rapportera till Ivo att de har assistanshjälp, men de behöver inte ha tillstånd.

Herr ålderspresident! Så här får det inte gå till. Nu täpper vi till den här luckan i lagstiftningen. Att bedriva personlig assistans utan tillstånd är inte tillåtet. Därför ska anordnare som saknar tillstånd inte heller ha ersättning. Att motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott i samhället är nödvändigt för att upprätthålla förtroendet från allmänheten, och LSS är inget undantag. Varje krona ska gå till dem som behöver den. Vi ska inte göda de kriminella.

Jag kan också konstatera att medierna bara under de senaste åren har rapporterat om förfärliga brister hos oseriösa assistansanordnare, och så kan det inte fortsätta. Trots att många bolag har fått sina tillstånd återkallade fortsätter verksamheten, eftersom deras uppfinningsrikedom är stor. Därför är det viktigt att den här lagändringen snabbt träder i kraft – redan i november är förslaget. Jag är glad att det är ett enigt utskott som står bakom denna förändring.

Herr ålderspresident! Med detta sagt vill jag ändå understryka att LSS är en unik rättighetslagstiftning som gör det möjligt för människor att leva ett fritt liv och att kunna delta i samhällslivet. Därför är det extra viktigt att det stöd som är avsatt för detta går till rätt adress.

Personlig assistans är en livsviktig funktion för många människor med stora funktionsnedsättningar. Regeringen har genomfört ett antal reformer för att stärka den personliga assistansen. Det arbetet pågår, och det fortsätter oavbrutet.

Herr ålderspresident! Jag är därför glad och stolt över regeringens proposition för det kommande året. Regeringen mejslar ut en hög ambitionsnivå inom funktionsområdet. Vi vill bland annat stärka rätten till tillsyn, vi vill minska föräldraansvaret, vilket innebär att fler barn och ungdomar kommer att få hjälp med personlig assistans, och vi vill även se över frågan om grundläggande egenvård.

Utbetalning av ersättning för personlig assistans endast vid tillstånd

Enligt utredningens egna beräkningar handlar det om att ytterligare 2 000 personer som i dag behöver hjälp, men som inte har fått den, kommer att få den. Vi gör även stora satsningar på det ekonomiska området för den enskilde. Bland annat föreslår vi kraftiga höjningar av aktivitetsersättningen, som många berörs av. Och vi fortsätter att höja bostadstillägget. Regeringen prioriterar pengar till dem som behöver pengarna mest i vårt samhälle.

Jag hoppas att vi här i kammaren får stöd för regeringens budgetproposition så att förslagen därmed kan bli verklighet.
(Applåder)

Anf. 73 PIA STEENSLAND (KD) replik:

Herr ålderspresident! Jag tackar så mycket för Mikael Dahlgqvists anförande.

Jag instämmer i att det är otroligt viktigt att vi får lagstiftningen på plats, och jag önskar att den hade funnits tidigare. Det får inte vara så att det finns uppenbara luckor där kriminella kan utnyttja den livsviktiga insats som görs för att hjälpa människor till ett bra liv.

Jag vill höra ledamoten reflektera över om tvåveckorsöverlappningen kan vara för kort för att den enskilda personen ska hitta en ny anordnare. Man kan förstå att det kan bli turbulent i livet när det uppdagas att det finns problem i tillståndsgivningen för den anordnare som har anlitats tidigare. Det kan vara problematiskt att lära upp en ny assistent så att livet blir tryggt. Anser ledamoten att tvåveckorsperioden kommer att vara tillräcklig?

Herr ålderspresident! Ledamoten Dahlgqvist nämnde i sitt anförande de förstärkningar som regeringen gör i budgeten i fråga om de ekonomiska ersättningarna för stärkt assistans. Vi kristdemokrater välkomnar dem, och de är jättebra. Men jag vill också fråga om regeringen är villig att gå oss till mötes i de delar som är så viktiga, nämligen att alla grundläggande behov ska vara assistansberättigade i sin helhet.

Anf. 74 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik:

Herr ålderspresident! Jag tackar ledamoten Steensland för hennes frågor.

Herr ålderspresident! Det finns en diskussion om lagförslaget. Hur lång tid ska en assistansberättigad ha på sig för att få tag på en ny anordnare? I början fanns ingen tidsgräns alls, ledamoten Steensland. Därför har vi gjort en justering efter Lagrådets rekommendation, som innebär att det blir två veckor. Om inte de två veckorna räcker till kan, om särskilda skäl finns, tiden förlängas individuellt.

Varför blir det en så kort tidsperiod? Det är precis som många tidigare har sagt i kammaren i dagens debatt, nämligen att det är oerhört viktigt att felaktiga utbetalningar stoppas snabbt och effektivt. Det är därför vi har satt en tuff tidsgräns – jag håller med om det. Det är för att vi vill markera att om det inte finns tillstånd ska inte heller assistans bedrivas. Så enkelt är det. Att vi befinner oss i den här situationen är absurt, men de kriminella är experter på att hitta olika kryphål.

Regeringen gör en enorm satsning i budgetpropositionen. Det ska bli spännande att se om Kristdemokraterna ställer sig bakom budgetpropositionen. Om vi får majoritet i kammaren kan vi göra dessa stora satsningar.

Bara de reformer som vi föreslår för stärkt assistansrätt kommer att kosta miljarder. Sedan finns den ekonomiska situationen. Jag tycker att vi helt klart är på rätt väg och har höjt fanan när det gäller funktionsfrågor i praktiken.

Anf. 75 PIA STEENSLAND (KD) replik:

Herr ålderspresident! Jag tackar Mikael Dahlqvist för svaret.

Jag vet att ledamoten, precis som jag, värnar om att systemet ska bli bättre. Jag instämmer i att inte en krona för mycket ska hamna i de kriminellas fickor. Samtidigt sett från den enskildes perspektiv när det gäller trygghet i den akuta situationen skulle ytterligare en vecka ge lite mer trygghet och möjlighet att faktiskt planera och direkt komma igång med en ny assistansanordnare som är seriös och bra.

Herr ålderspresident! Jag hoppas att regeringen kommer att utvärdera hur dessa frågor fungerar. Jag hoppas också att man om det blir en stor anstormning av ansökningar där särskilda skäl åberopas kan se över frågan om tidsgränser på något sätt.

Jag instämmer med ledamoten att det är jätteviktigt att vi får dessa reformer på plats. Som jag sa i mitt anförande lägger vi kristdemokrater fram flera förslag på området. Vi menar också att den anordnare som blir av med sitt tillstånd ska hamna i någon form av karantän så att man inte direkt kan hoppa upp och starta ny verksamhet inom samma område. Det tycker vi är en viktig åtgärd.

Vi välkomnar de satsningar som görs i budgeten. Sedan är vi såklart kritiska till andra delar i budgeten. Så att i fråga om att vi kristdemokrater skulle anta regeringens budget i sin helhet får jag göra ledamoten Dahlqvist besviken.

Är Mikael Dahlqvist villig att göra de livsnödvändiga förändringar som krävs när det gäller de grundläggande behoven? Det är rimligt att hela den tid som det tar att gå på toaletten räknas som assistansgrundande.

Anf. 76 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik:

Herr ålderspresident! Jag tackar Pia Steensland för hennes synpunkter och frågor.

Låt mig backa tillbaka till frågan om tvåveckorsfristen. Den är motiverad av – det vet ledamoten Steensland mycket väl – att vissa assistansverkare har stora kostnader för dem som har dygnetruntservice och dygnetrunttillsyn. Vi kan tala om flera hundra tusen under ett par veckor. Det finns väl motiverade ekonomiska skäl till att göra perioden så kort som möjligt. Givetvis finns brasklappen särskilda skäl med, som ledamoten hänvisar till. Men naturligtvis får vi om det blir fel på något sätt, som det kan bli med nya förslag, vara öppna för en justering.

Det är alltid intressant när vi diskuterar välfärdsbrottsligheten, som ledamoten Steensland tar upp. Den är ett stort problem, och regeringen har också vidtagit andra åtgärder och kommer att vidta fler åtgärder. Varje skattekrona ska gå till det den är tänkt för. Det vore intressant att i den diskussion som berör LSS mer än kriminalitet ta upp frågan om arbeidskraftsinvandringen. Vår regering vill stoppa den, men jag förstår att Kristdemokraterna har en annan uppfattning. Det är också en sådan fråga man bör diskutera för att få en helhet.

Prot. 2021/22:12
29 september

Utbetalning av ersättning för personlig assistans endast vid tillstånd

Utbetalning av ersättning för personlig assistans endast vid tillstånd

Regeringen har lagt fram sitt budgetförslag med prioriteringar. Sedan får vi hoppas och tro att riksdagen ställer sig bakom dem.

Anf. 77 ULRIKA HEINDORFF (M):

Herr ålderspresident! När vi i Moderaterna utformar vår politik är det människan som är vår utgångspunkt. Vi tror på individen och på individens rätt till frihet. När det handlar om LSS-lagstiftningen och personlig assistans innebär detta att regelverk och lagar måste utformas så att de människor som behöver samhällets stöd allra mest också får det.

Vi moderater värnar assistansreformens långsiktighet och legitimitet. Detta gäller såväl kvalitet, valfrihet, kontinuitet, rättssäkerhet och effektivitet som ekonomiska åtaganden på totalen. Det är politikens uppgift att säkerställa att lagar, finansiering och regelverk lever upp till detta.

Herr ålderspresident! Låt mig säga det uppenbara: Den personliga assistansen har betytt mycket och betyder mycket för många. Den är ofta en förutsättning för att kunna leva som alla andra och vara delaktig i samhället. Den personliga assistansen gör det också möjligt för barn att växa upp i sin familj. När den personliga assistansen funkar bra betyder den trygghet och frihet.

För mig som moderat sitter det i ryggmärgen att ha som utgångspunkt att alla människor har en vilja och förmåga till självbestämmande, åtminstone i den specifika situationen, under förutsättning att man är omgiven av människor som har kunskap och erfarenhet nog för att förstå och respektera ens vilja.

Herr ålderspresident! Det finns en betydande mångfald av privata aktörer och utförare inom personlig assistans. Det är ganska enkelt att starta verksamhet och få tillstånd, och vinsterna är relativt sett låga. Detta tyder på att konkurrensen mellan anordnarna fungerar.

Det är viktigt att förstå varför assistansberättigade i stor, och faktiskt också ökande, utsträckning väljer privata alternativ.

Assistanskommittén påvisade i en enkätundersökning att de som har personlig assistans och som har valt en privat utförare upplevde större självbestämmande och valfrihet än andra. Personer som fick kommunalt utförd assistans upplevde sig ha sämre möjligheter att få välja assistenter och att vara med och bestämma hur assistansen skulle utföras. Vi i politiken måste uppmärksamma detta och se hur självbestämmandet kan öka även när man uppbär kommunalt utförd assistans.

Herr ålderspresident! För att klara framtidens ökade välfärdskostnader krävs det ordning och reda. Det ska finnas klara och tydliga lagar och regelverk för vad som gäller när man driver och sköter LSS-verksamhet, såsom insatsen personlig assistans, oavsett vilken driftsform det handlar om. Detta handlar i första hand om att säkerställa kvaliteten, men det handlar såklart också, vilket har nämnts i tidigare anföranden i dag, om att motverka organiserad brottslighet, fusk och överutnyttjande.

Herr ålderspresident! Dagens betänkande kommer att ge Försäkringskassan och kommunerna ett lagstöd som saknas i dag för att neka utbetalning av ersättning för personlig assistans då tillstånd saknas.

I anslutning till detta föreslås att medföra en skyldighet för Försäkringskassan och kommunerna att informera Ivo, Inspektionen för vård och omsorg, när en enskild utförare antas bedriva verksamhet utan tillstånd.

Betänkandet innehåller också ett förtydligande av Ivos möjligheter att begära ut information i tillsynsärenden.

Herr ålderspresident! Moderaterna anser i huvudsak att regeringens förslag är ett steg i rätt riktning. Det handlar om vikten av att värna den assistansberättigades trygghet. Genom tillståndskravet ökar också rättssäkerheten. Det har tidigare saknats lagstöd, och det är bra att detta nu kommer på plats. Som mina kollegor förtjänstfullt har redogjort för tidigare är det viktigt att de pengar som ska gå till assistansberättigade går just dit och inte till kriminella.

Herr ålderspresident! När vi pratar om personlig assistans vill jag nämna att det finns någonting som man kan göra för att den ska bli både mer rättssäker och bättre. Detta är något som skulle ha stor effekt. Jag talar om det samlade huvudmannaskapet.

Det finns, som vi alla vet, en majoritet i riksdagen för ett samlat statligt huvudmannaskap. Jag vill påminna om detta, för i de direktiv som presenterades förra veckan stod att man skulle överväga förslag till alternativa lösningar. Det var ingenting annat än en stor besvikelse att regeringen inte hörsammat riksdagens vilja.

(Applåder)

Anf. 78 CARINA STÅHL HERRSTEDT (SD):

Herr ålderspresident! Under flera år har funktionsnedsatta blivit ansatta från dubbla håll. För det första har de drabbats av regeringens sparkrav och regleringsbrev. För det andra har systemet angripits av organiserat och storskaligt fusk.

Bedrägerier har lett till att omfattande medel som har varit avsedda för personer i behov av stöd i stället har gått till klaner och organiserad brottslighet. Samtidigt beviljas färre personer assistans, och över 80 procent får avslag på sin förstahandsansökan när de söker stöd via LSS. Därför måste de felaktiga utbetalningarna stoppas, så att de medel som betalas ut också går till dem som de är avsedda för.

Herr ålderspresident! Sverigedemokraterna har sedan tidigare drivit frågan om orimligheten i att driva verksamhet utan tillstånd. Redan i dag är det otillåtet för Försäkringskassan att betala ut assistansersättning direkt till en anordnare som saknar tillstånd. Men om den assistansberättigade väljer att själv ta emot ersättningen och sedan köpa assistansen kan inte Försäkringskassan neka utbetalning, även om myndigheten vet att den går till en aktör utan tillstånd.

Detta tycker vi är fel. Utan tillstånd ska ingen verksamhet få lov att bedrivas. Vi kan inte ha en ordning där tillstånd krävs men där det fortfarande är möjligt att så att säga sälja tjänsten assistans även om man inte har det tillstånd som krävs. Dagens tillståndskrav blir i praktiken helt verkningsslöst om den enskilde ändå kan anlita en anordnare som saknar tillstånd.

Det vi gör med dagens förslag är att täppa till den lucka som finns i lagen genom att förhindra att assistansersättning betalas ut till assistansbolag utan giltigt tillstånd. Detta gör det svårare för oseriösa aktörer och kriminella att utnyttja assistansberättigade.

Förslaget som nu ligger på bordet innebär att ersättning ska lämnas för assistans som har utförts senast två veckor efter att den assistansberättiga-

Prot. 2021/22:12
29 september

Utbetalning av ersättning för personlig assistans endast vid tillstånd

de blivit underrättad om att tillståndet är indraget. Den assistansberättigade har alltså två veckor på sig att hitta en ny anordnare.

Herr ålderspresident! Vi delar bedömningen att en tidsfrist om två veckor bör vara tillräcklig för att de allra flesta ska kunna genomföra ett byte av anordnare. Med det sagt vill vi dock framhålla att det är jätteviktigt att värna valfriheten och möjligheten att själv välja personal som man trivs med, fungerar med, känner sig trygg med och känner förtroende för.

I detta skede är det viktigt att de assistansberättigade inte påverkas negativt av förslaget. Därför är det bra att det ska vara möjligt att pröva om det finns särskilda skäl för en förlängd tidsfrist om två veckor inte anses tillräckligt för att hitta en ny anordnare eller byta anordnare.

Det lagförslag som nu ligger på bordet innebär att Försäkringskassan och kommunerna ges laglig rätt att neka en assistansberättigad utbetalning för assistans som utförts av en verksamhet utan tillstånd. Det blir alltså inte längre möjligt att få ersättning och betala en anordnare som inte har tillstånd. Detta är rimligt, och det är precis detta vi har eftersträvat.

Det här är ett bra förslag som vi ställer oss bakom. Jag yrkar bifall till förslaget, herr ålderspresident.

För övrigt måste det tilläggas i detta forum att assistansersättningen måste höjas. De grundläggande behoven måste vara assistansgrundande i sin helhet. Föräldraansvaret behöver ändras och ses över, och Sverige behöver ett riktigt LSS-lyft.

Anf. 79 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik:

Herr ålderspresident! Tack så mycket för ditt anförande, Carina Ståhl Herrstedt! Jag är glad att vi är överens om bakgrunden till dagens betänkande och att välfärdsbrottsligheten måste stoppas. Däremot är jag lite bekymrad över din historieberövning när det gäller varför assistanstimmar har minskat under ett antal år. Därför skulle det vara intressant, herr ålderspresident, om ledamoten Ståhl Herrstedt visade mig var i budgeten vi har dragit ned på den personliga assistansen under de här åren.

Den rätta beskrivningen, herr ålderspresident, är helt enkelt att man har gjort strängare tolkningar av lagstiftningen. Det började redan 2009 i Högsta förvaltningsdomstolen, i ett antal domar som blivit rättspraxis och som Försäkringskassan, som är en fristående myndighet, följer. Därför har antalet assistanstimmar tyvärr gått ned, och det är det som regeringen nu håller på att rätta till på ett förtjänstfullt sätt.

Min fråga till ledamoten Ståhl Herrstedt är följande: Var finns det i regeringens budget under dessa år neddragningar inom LSS under rubriken Personlig assistans?

Anf. 80 CARINA STÅHL HERRSTEDT (SD) replik:

Herr ålderspresident! Till att börja med är det ju inte bara budgeten som reglerar hur verksamheten ska se ut. Vi ska kanske vara ärliga och i stället diskutera vad som har gjort att det blivit som det har blivit. Vi kan inte sticka under stol med att det regleringsbrev som regeringen skickade till Försäkringskassan innehöll sparkrav som att man skulle hålla igen på antalet timmar. Det gör såklart att verksamheten har fått se över vad man har kunnat dra ned på.

Vad som gjort att dessa domar har börjat tillämpas i ett så här sent skede är ganska uppenbart. Jag säger inte att det har påbörjats nu, men

sedan 2015 då det regleringsbrevet kom har det skett en kraftig försämring. Det tror jag inte att någon kan sticka under stol med.

Prot. 2021/22:12
29 september

Anf. 81 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik:

Herr ålderspresident! Jag tackar ledamoten Stål Herrstedt för hennes svar – eller avsaknaden av svar, skulle jag kanske säga. Jag efterlyser fortfarande ledamotens svar på var i budgeten vi har minskat när det gäller området LSS.

Det fungerar så här, herr ålderspresident: Detta är en rättighetslagstiftning som vid varje positivt beslut genererar en kostnad. När året är slut summerar man budgetramen, och så betalar statskassan ut de pengar som är beslutade. Det finns ingen som helst ram kring den här budgeten.

Dessutom, herr ålderspresident, började dessa förändringar redan 2009, under alliansregeringens tid. Vi talar alltså om drygt tio års tid med försämringar i LSS, vilket är förfärligt, men jag tycker att rätt ska vara rätt.

Tycker inte ledamoten Carina Ståhl Herrstedt dessutom att det är viktigt att våra oberoende myndigheter, i det här fallet Försäkringskassan, följer lagstiftningen? Det är ju det man har gjort. Man följer rättspraxis och lagstiftning. Man kan inte göra en egen tolkning. Och regeringen, herr ålderspresident, får absolut inte lägga sig i de oberoende myndigheternas ansvarsutövande.

Anf. 82 CARINA STÅHL HERRSTEDT (SD) replik:

Herr ålderspresident! Nej, jag har inte heller påstått att det varit nedskärningar just i budgeten, även om det säkerligen går att hitta också sådana. Däremot är det ganska intressant att ledamoten står i talarstolen och kritiserar min historiebereskrivning. Det får mig osökt att tänka på att det har hänt förr att någon har kritiserat min historiebereskrivning, till exempel när Magdalena Andersson stod här och påstod att min historiebereskrivning kring hennes uttalande om att man skulle stoppa kostnadsutvecklingen gällande sjukförsäkring och personlig assistans för att bekosta andra områden inte stämde. I slutänden visade den sig vara sann. Det är alltså inte första gången jag blir beskyddad för att ha en felaktig historiebereskrivning som sedan i slutänden har visat sig vara alldeles korrekt.

Sedan kan jag hålla med ledamoten om att det är mycket som görs just nu som är på rätt väg. Men det är fortfarande en bit därhän, och det är väl bra att man någonstans ändå tar ansvar för de misslyckanden, i någon mening, som jag tycker att man har gjort.

Jag tycker absolut att man ska följa lagarna. Jag tyckte redan då att regeringen skulle ta tag i detta och försöka få en ändring av lagen till stånd. Det finns ju aktuella ärenden uppe just nu som visar att man kan sätta sig över lagar om man verkligen vill.

Anf. 83 NICKLAS ATTEFJORD (MP):

Herr ålderspresident! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag till beslut och därmed också bifall till regeringens proposition.

Assistansreformen, som trädde i kraft den 1 januari 1994, har möjliggjort självbestämmande och inflytande för tusentals personer med funktionsnedsättningar. Assistansreformen är en av vår tids stora frihetsreformer och en reform som behöver vännas och utvecklas.

Utbetalning av ersättning för personlig assistans endast vid tillstånd

Ett hot mot reformen är missbruk och oegentligheter. För att skydda reformens långsiktiga överlevnad är det därför viktigt att åtgärder vidtas mot exempelvis assistansföretag som inte lever upp till regler och krav. De vanligaste orsakerna till att tillstånd för anordnare av personlig assistans återkallas är ekonomisk misskötsamhet eller att bolag försätts i konkurs. Enligt uppgifter som jag kunnat ta del av skedde det vid två tillfällen under perioden 2017–2019 att tillstånd återkallades på grund av missförhållanden i företagen som var så pass allvarliga att det innebar fara för liv och hälsa för den assistansberättigade. I något eller några fall har det även funnits kopplingar till brottslighet.

Därför är det nu bra att regeringen agerat och att vi här i kammaren i dag kan fatta beslut om att reglera detta och ge Försäkringskassan och kommunerna lagstöd för att agera. Beslutet innehåller även välkomna förslag om ökad myndighetssamverkan mellan Försäkringskassan, kommunerna och Inspektionen för vård och omsorg. Inte minst finns det i förslaget, vilket har nämnts tidigare i debatten, en ventil vid särskilda skäl så att man kan förlänga tidsfristen, där förslaget i dag är två veckor.

Avslutningsvis, herr ålderspresident, är det min förhoppning att de beslut vi kommer att fatta senare i dag ska medverka till att långsiktigt stärka och skydda rätten till personlig assistans.

Anf. 84 PIA STEENSLAND (KD) replik:

Herr ålderspresident! Tack för ditt anförande, Nicklas Attefjord! Jag kan bara instämma i vikten av att vi får de här lagändringarna på plats. Jag tycker att det är anmärkningsvärt att det tog drygt två år från det att Försäkringskassan upptäckte den här luckan tills regeringen agerade.

Men, herr ålderspresident, jag måste värja mig mot den historiebeskrivning som regeringens partiföreträdare gör här i kammaren i dag. Ledamotens kollega från Socialdemokraterna värjde sig mot det faktum att det regleringsbrev som regeringen utfärdade 2016 faktiskt har medfört oerhört stora inskränkningar i mänskliga rättigheter för människor med omfattande funktionsnedsättning.

Jag kan säga att det inte var perfekt under alliansregeringens tid, men nu har inte bara ledamöter här i kammaren utan också socialministern upprepade gånger sagt att det inte är några politiska beslut som är orsaken till att det har skett nedskärningar inom assistansen.

Jag kan bara föreställa mig hur det känns för alla de människor som hör det. Politiska beslut fattas på olika sätt. Jag menar att ett regleringsbrev till en myndighet som innehåller ett tydligt direktiv att bryta utvecklingen gällande antalet timmar inom assistansen är ett politiskt beslut. Myndigheten måste agera för att leva upp till direktivet, och myndigheten såg till att domar, gamla domar från 2009, 2012 och 2015, tolkades mycket mer restriktivt än tidigare.

Aldrig någonsin annars än under de sju, snart åtta, åren med den här regeringen har människor med funktionsnedsättning haft det så svårt. De är ifrågasatta, och det är deras mänskliga rättigheter också.

Anf. 85 NICKLAS ATTEFJORD (MP) replik:

Herr ålderspresident! Tack, ledamoten Steensland, för frågorna!

Jag hade bilden av att vi skulle diskutera det lagförslag som ligger på bordet och som handlar om en skärpning av reglerna för utbetalning av

assistans. Men nu ställer ledamoten frågor om regleringsbrev som regeringen har fattat beslut om och om vilka effekter det har fått för personer med personlig assistans.

Jag kan säga att jag delar bilden av att det är ett problem så som det har tillämpats av de myndigheter som är satta att hantera den personliga assistansen och de utbetalningarna. Det är också därför regeringen nu har sett till att det finns två olika utredningar på gång som ska se över hela assistanslagstiftningen, som det väl handlar om, för att kunna skydda och långsiktigt stärka rätten till den personliga assistansen.

Mitt svar är att det väl är så som regeringen har valt att hantera det här.

Anf. 86 PIA STEENSLAND (KD) replik:

Herr ålderspresident! Tack, Nicklas Attefjord, för svaret!

Jag ber om ursäkt för att jag sätter ledamoten Attefjord lite grann på pottkanten här, men eftersom han är här i egenskap av representant för regeringspartierna kunde jag inte låta bli att lyfta den här frågan.

Ledamoten Dahlqvist har möjlighet att trycka in sig på fyra minuter extra i den här debatten, och det kan kanske vara en möjlighet för ledamoten att ge respons på den här situationen. För det är anmärkningsvärt att regeringspartierna inte bara ger de här direktiven utan inte heller agerar när man ser hur stora negativa konsekvenser det har medfört när rätten till assistans har inskränkts på det här sättet. Som jag sa i mitt anförande är det nere på den nivån att när man går på toaletten räknas bara den tid som det tar att torka rumpan. Hela den tid det tar att faktiskt utföra behovet räknas inte. Det är fullständigt ovärdigt. Vi kan inte ha det så.

Jag tycker att det är anmärkningsvärt att regeringen inte har agerat för att faktiskt göra den lagändring som krävs. Vi välkomnar det som sker nu, men det är ytterst anmärkningsvärt att regeringen dessutom upprepade gånger på statsrådsnivå förnekar att politiska beslut ligger bakom den situation som vi har i dag.

Ett regleringsbrev, ett direktiv där, är enligt min uppfattning ett politiskt beslut, och det har haft förödande konsekvenser som har gjort att människor med omfattande funktionsnedsättning och deras familjer nu har levt under väldigt svåra förhållanden under lång tid.

Anf. 87 NICKLAS ATTEFJORD (MP) replik:

Herr ålderspresident! Ledamoten Steensland fortsätter att hävda att det finns ett illvilligt politiskt beslut bakom tillämpningen av detta. Jag vill nog hävda att så inte är fallet. Det finns regleringsbrev, och besluten om dem fattas politiskt. Den exakta tillämpningen är inte politiska beslut, utan det är beslut som verksamheter eller domstolar prövar sedan.

Regeringen har också sett det här, och man har nu tillsatt de här utredningarna också för att komma till rätta med det.

Apropå klädsamhet är det bra att minnas att det här inte är ett nytt fenomen utan att det är någonting som har funnits så långt tillbaka som till Alliansens regering, som du talade om tidigare.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under § 12.)

Prot. 2021/22:12
29 september

Utbetalning av ersättning för personlig assistans endast vid tillstånd

§ 10 Genomförande av visselblåsardirektivet

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2021/22:AU3
Genomförande av visselblåsardirektivet (prop. 2020/21:193)
föredrogs.

Anf. 88 CICZIE WEIDBY (V):

Herr ålderspresident! Vi ska nu debattera genomförandet av visselblåsardirektivet.

En visselblåsare är en person som slår larm om oegentligheter, ofta på sin egen arbetsplats, främst till massmedier eller kontrollorgan vid upptäckt av oegentligheter hos till exempel myndigheter och företag. Visselblåsare har exempelvis avslöjat korruption, vapensmuggling, staters avlyssning och åsiktsregistrering av den egna befolkningen, militärers mord på civila, miljöbrott och brister i omvårdnad och patientsäkerhet.

Visselblåsare har ofta drabbats av kännbara konsekvenser genom att åtalas för exempelvis spionage, förtal eller, om beskyllningen är riktad mot den egna arbetsgivaren, att bli avskedad eller omplacerad.

Arbetstagare som slår larm om missförhållanden på sin arbetsplats ska ha ett starkt skydd mot repressalier. Det är en förutsättning för att arbetstagare ska våga larma om missförhållanden och en grundläggande del av ett fritt och demokratiskt samhälle. En sådan skyddslagstiftning ska vara enkel och lätt att förstå för dem som lagen är avsedd att skydda.

Vänsterpartiet kan konstatera att regeringens förslag till ny lag om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden, som innebär en implementering av visselblåsardirektivet i svensk rätt, varken är enkelt eller lätt att förstå. I likhet med flera remissinstanser kan vi dessutom konstatera att regeringens lagförslag i flera avseenden innebär en försämring jämfört med den nuvarande lagen om särskilt skydd mot repressalier för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden.

Herr ålderspresident! Implementeringen av sådana här direktiv innebär nästan alltid, och då särskilt på arbetslivets område, att juridiska konstruktioner får företräde framför praktisk tillämpning. Detta gäller även i det aktuella fallet. Regeringen har i propositionen heller inte ansträngt sig för att avhjälpa detta.

Vänsterpartiet hade hellre sett en mer begriplig, tillgänglig och användarvänlig lagstiftning som underlättar för arbetstagare att slå larm om missförhållanden. Det allra bästa sättet att uppnå detta vore att utvidga det grundlagsfästa meddelarskydd och efterforskningsförbud som gäller myndigheter och offentliga organ till fler områden i privat verksamhet.

Herr ålderspresident! För att minimera risken för att den nya lagstiftningen på grund av dess komplexitet leder till att färre väljer att larma om missförhållanden anser jag att införandet av den nya lagen bör kompletteras med en bred utbildningsinsats. Jag anser att regeringen bör ge lämplig myndighet i uppdrag att, i samråd med partsorganisationerna på arbetsmarknaden, koordinera en bred utbildningsinsats när det gäller de rättigheter som följer av den nya lagen och i det sammanhanget även vara tydlig med att lagen inte inskränker några av de rättigheter som följer av grundlag eller annan lag. Jag beklagar verkligen att utskottet inte ser det angelägna i att få till denna form av bred utbildningsinsats.

Ytterligare en åtgärd som jag anser att regeringen bör vidta är att skyndsamt göra en konsekvensanalys när det gäller gränsdragningen för vilka verksamheter som ska vara skyldiga att ha interna rapporteringskanaler och förfaranden för rapportering och uppföljning. Enligt min mening har regeringen inte i tillräcklig grad beaktat konsekvenserna av att så många anställda inte omfattas av visselblåsarskyddet i direktivet.

Herr ålderspresident! Skyldigheten att ha interna rapporteringskanaler och förfaranden för rapportering och uppföljning ska gälla för verksamhetsutövare som vid ingången av kalenderåret hade 50 eller fler arbetstagare. Flera remissinstanser har synpunkter på det förslaget. Statskontoret ser till exempel en risk att de myndigheter som har färre än 50 anställda helt väljer att bortse från direktivet och dess innebörd. Saco framhåller exempelvis att alla arbetsgivare borde ta ställning till hur och vart eventuella visselblåsare kan rapportera internt, även om man inte har dessa särskilda rapporteringskanaler. Vänsterpartiet delar remissinstansernas farhågor.

I sammanhanget kan nämnas att Sverige endast har 9 000 företag med fler än 50 anställda men 1,2 miljoner företag med färre än 50 anställda. En majoritet av landets företag kommer alltså inte att omfattas av skyldigheten att ha interna rapporteringskanaler. Det innebär att anställda på företag med färre än 50 anställda kommer att ha sämre möjligheter att rapportera missförhållandena på det sätt den nya lagstiftningen föreskriver.

Herr ålderspresident! Vänsterpartiet har nio punkter i sin reservation, och jag lovar att inte redogöra för alla. Men jag vill lyfta fram en till viktig punkt.

Regeringen föreslår att en verksamhetsutövare inte ska få vidta represalier på grund av att någon vänder sig till sin arbetstagarorganisation, det vill säga går till sitt fack, för samråd i fråga om rapportering. Verksamhetsutövaren ska inte heller få hindra eller försöka hindra ett sådant samråd. Det är helt rätt – jag och de fackliga remissinstanserna delar den uppfattningen. Men såväl vi som Saco och Akavia invänder mot att ansvarsfriheten inte ska omfatta en medlem som åsidosätter en tystnadsplikt vid samrådet med sin arbetstagarorganisation.

För de flesta är det naturligt att lufta oron över missförhållanden med just sin fackliga organisation. Det är mycket viktigt att slå vakt om detta och ge det ett nödvändigt skydd när det kopplas till visselblåsarfunktioner, som den här lagen handlar om. Det är både troligt och rimligt att det i samband med sådana samråd kan dryftas känsliga uppgifter. Det bör inte bli ett hinder för kontakt med den fackliga organisationen inför ett beslut om huruvida det är lämpligt att gå vidare med rapportering. Den som samråder med en arbetstagarorganisation bör alltså åtnjuta ansvarsfrihet vid åsidosättande av tystnadsplikt.

Herr ålderspresident! Jag yrkar bifall till Vänsterpartiets reservation nummer 2 i betänkande AU3.

Anf. 89 MALIN DANIELSSON (L):

Herr ålderspresident! Det är välkommet att visselblåsardirektivet nu genomförs i svensk lag och att vi genom det tar ytterligare steg för att säkerställa att det finns ett starkt skydd för visselblåsare som larmar om missförhållanden. Det är också välkommet att skyddet utvecklas till att gälla fler än anställda.

Fungerande rutiner för att en organisations ledning ska kunna få kännedom om eventuella missförhållanden och möjlighet att åtgärda dessa är viktigt. Det finns goda exempel på när visselblåsare larmat och det lett till viktiga förändringar. Ett sådant är lex Sarah, lagstiftningen inom socialtjänsten som innebär en skyldighet för anställda att anmäla om patienter far illa. Den kom till tack vare att visselblåsaren Sarah Wagnert, som var undersköterska på ett äldreboende, larmade om missförhållanden.

Visselblåsning handlar inte bara om när människor far illa. Det kan även vara viktigt för att avslöja omfattande korruption. I bakgrunden till att Europaparlamentet lagt fram visselblåsardirektivet finns till exempel den omfattande penningtvätt som avslöjades av visselblåsaren Howard Wilkinson, som var anställd på Danske Bank. Det fallet visar även på att det är viktigt att det finns skydd som gör att den som larmat internt men inte fått gehör ska kunna välja att gå vidare och larma externt.

Vissa arbetsgivare arbetar strukturerat med kanaler för visselblåsare där man kan rapportera missförhållanden, andra gör det inte. Ibland har en större incident lett till att stora organisationer på frivillig basis inrättat kanaler för visselblåsare. Detta skedde till exempel efter den stora muthärvan i Göteborg, som Karin Törnqvist, då konsult på Göteborg Energi, var med och avslöjade som visselblåsare. Det är välkommet att lagen nu tydliggör organisationers ansvar för att ha fungerande kanaler.

Penningtvätt, muthärvor och missförhållanden som drabbar patienter är alla tydliga exempel där det är av allmänintresse att informationen kommer till ledningen och där det också är av allmänintresse att gå vidare och larma externt om ledningen inte agerar.

Herr ålderspresident! Det finns dock andra missförhållanden där det inte är lika lätt att som enskild uppfatta ett allmänintresse. Det krävdes till exempel ett omfattande internationellt upprop under namnet metoo för att kvinnor inom olika sektorer skulle våga stiga fram och berätta om sexuella trakasserier och övergrepp som de utsatts för på sina arbetsplatser.

För den enskilde som utsätts för sexuella trakasserier eller mobbning kan det vara svårt att bedöma om detta är av allmänintresse, eftersom det är någonting som upplevs som svårt att prata om och man inte vet om det bara är man själv som är drabbad eller om det finns fler. Det kan även vara svårt att lyfta fram problemet till ledningen eller till ett skyddsombud med tanke på frågans känsliga karaktär.

Därför är det mycket viktigt att denna aspekt tas väl om hand och uppmärksammas i tillämpningen av lagstiftningen. Det är också viktigt att klargöra att sexuella trakasserier och liknande missförhållanden är just missförhållanden och att det finns ett allmänt intresse av att de kommer fram. Därmed ska de omfattas av 1 kap. 2 § i den nya lagen om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden. För att tydliggöra detta, herr ålderspresident, har vi i Liberalerna lämnat en motivreservation i betänkandet, reservation nummer 1, som vi också yrkar bifall till.

Anf. 90 HELEN PETTERSSON (S):

Herr ålderspresident! I dag debatterar vi arbetsmarknadsutskottets betänkande 3 *Genomförande av visselblåsardirektivet*. Jag vill, herr ålderspresident, börja med att yrka bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Det kan tyckas att det borde vara en självklarhet att man inte ska straffas för att man påpekar allvarliga missförhållanden på en arbetsplats. Alla arbetstagare ska ha rätt att larma om missförhållanden. Det är viktigt för den enskilde arbetstagaren, men också en avgörande del för ett fritt och demokratiskt samhälle. Ingen ska känna rädsla för att hamna i frysboxen på arbetsplatsen eller rent av bli uppsagd för att man slår larm om missförhållanden på sin arbetsplats. Vi vill inte ha arbetsplatser där tystnad och undergivenhet premieras.

Arbetstagare har redan i dag ett lagstadgat skydd mot repressalier från sin arbetsgivare vid larm om allvarliga missförhållanden. Vi fattade i den här kammaren beslut om den visselblåsarlag som trädde i kraft 2017. Nu går vi vidare i genomförandet av EU:s visselblåsardirektiv, vilket innebär att skyddet förstärks och blir tydligare. Det ska bli lättare och tryggare att visselblåsa.

Den lag om rapportering av missförhållanden som vi föreslår ska gälla i all privat och offentlig verksamhet och ska ersätta dagens visselblåsarlag. Fler ska omfattas av lagstiftningen. Förutom anställda gäller den här lagen även arbetssökande, egenföretagare, volontärer, praktikanter med flera. Det ska bli tydligare hur man går till väga för att visselblåsa och hur uppgifterna tas om hand.

Det är, herr ålderspresident, som jag har sagt i flera tidigare debatter i denna kammare: En äkta demokrati vilar på trygga medborgare. Att se och uppleva allvarliga missförhållanden men vara rädd för att avslöja dem för att man kan bli straffad är inte en arbetsmarknadsmodell som skapar trygga individer – tvärtom.

I enlighet med den nuvarande regeringens vilja att stärka den svenska modellen, med starka parter på arbetsmarknaden och trygga individer på jobbet, är denna lagstiftning ännu ett steg på vägen mot att skapa ett bättre samhälle för alla. Det gläder mig verkligen att vi har en bred politisk majoritet för att genomföra denna proposition i riksdagen i dag.
(Applåder)

Anf. 91 SAILA QUICKLUND (M):

Herr ålderspresident! Vi debatterar alltså i dag regeringens förslag till lag om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden och lag om ändringar i offentlighets- och sekretesslagen. Regeringens förslag innebär bland annat att fler personer omfattas av skyddet för visselblåsare, att det införs krav på vissa verksamhetsutövare att inrätta interna rapporteringskanaler, att det införs en ordning för hur rapporter om missförhållanden ska tas om hand och att uppgifter om visselblåsares identitet ska omfattas av sekretess.

Genom detta förslag genomförs Europaparlamentets och rådets direktiv om skydd för personer som rapporterar om överträdelser av unionsrätten, det så kallade visselblåsardirektivet. Förslaget innebär att den gällande lagen om särskilt skydd mot repressalier för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden ersätts av en ny lag. Lagförslaget föreslås träda i kraft den 17 december 2021, alltså inom kort.

Den nuvarande regleringen för personer som rapporterar information gällande missförhållanden innebär enligt regeringsformen att var och en tillförsäkras vissa grundläggande fri- och rättigheter i förhållande till det allmänna. En av de viktigaste är yttrandefriheten, som omfattar alla en-

skilda, det vill säga även anställda. För offentligt anställda innebär detta även ett skydd gentemot arbetsgivaren.

En myndighet kan i regel inte ingripa mot en anställd vid myndigheten för att denne genom att utnyttja sin yttrandefrihet har förorsakat störningar i verksamheten eller skadat myndighetens anseende och allmänhetens förtroende för myndigheten. Personer som rapporterar om missförhållanden har även genom Sveriges internationella åtaganden ett visst skydd mot repressalier.

Europakonventionen har inkorporerats i svensk rätt och gäller sedan 1995 som svensk lag. Arbetstagare som rapporterar om missförhållanden har genom arbetsrätten skydd både mot att skiljas från anställningen och mot ingripanden under pågående anställning. Det arbetsrättsliga skyddet utgörs av både lagar och rättsgrundsatser som har utvecklats i rättspraxis.

När det gäller propositionen innehåller visselblåsardirektivet detaljerade villkor om skydd för rapporterade personer. Villkoren motsvaras inte av vad som gäller enligt den svenska grundlagen eller enligt den arbetsrättsliga regleringen.

Vidare ska skyddet enligt direktivet gälla för en omfattande personkrets. Det skydd som finns i dag i visselblåsarlagen och anställningsskyddslagen är begränsat till just arbetstagare. Grundlagsskyddet gäller för var och en men ger med vissa undantag inte något skydd mot repressalier eller efterforskningsåtgärder inom den privata sektorn.

Inte heller här kan således det svenska skyddet sägas motsvara det skydd som visselblåsardirektivet kräver. Det behövs därför nya bestämmelser som säkerställer det skydd för rapporterade och andra personer som ska finnas enligt visselblåsardirektivet.

Direktivet genomförs generellt, det vill säga inte endast inom de områden och vid de överträdelser som anges i visselblåsardirektivet. Därför föreslås alltså en ny lag med bestämmelser om skydd för personer som i ett arbetsrelaterat sammanhang har fått del av eller inhämtat information om missförhållanden och sedan rapporterar den. Skyddet föreslås även gälla för andra än rapporterade personer, till exempel personer som bistår den rapporterade personen och juridiska personer som den rapporterade personen äger, arbetar för eller på annat sätt har en koppling till.

Avslutningsvis, herr ålderspresident, yrkar Moderaterna bifall till propositionen.

Anf. 92 ANN-CHRISTINE FROM UTTERSTEDT (SD):

Herr ålderspresident! Lagom till året för demokratins hundraårsjubileum, jubileet för allmän och lika rösträtt, säger vi också i dag med bred majoritet ja till att stärka skyddet för så kallade visselblåsare. Vi fortsätter därmed arbetet mot en rättvisare vardag.

Sverigedemokraterna yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet och välkomnar det stärkta skyddet.

Visselblåsardirektivet har sitt ursprung i Europaparlamentet och kommer att ersätta den nu gällande lagen om skydd mot repressalier för arbetstagare som slår larm om missförhållanden. Den nya lagen innehåller positiva förändringar som att visselblåsares identitet ska skyddas genom tystnadsplikt och sekretess och att inte bara anställda ska omfattas utan även arbetssökande, egenföretagare, volontärer, praktikanter, personer som in-

går i ett företags ledning och aktieägare som är verksamma i bolaget. Det är bra.

När det gäller lagens förhållande till annan reglering föreslås att lagen ska upplysa om att den inte inskränker skydd som gäller enligt annan lag eller förordning eller på annan grund. Det föreslås vidare att det ska tas in en upplysningsbestämmelse om rätten för var och en att i grundlagsskyddade medier meddela och offentliggöra uppgifter i vilket ämne som helst. Det är ett bra förtydligande.

Herr ålderspresident! Låt mig nu ge en kort historieberövning. När den svenska lagen under 2016 och 2017 skulle införas och behandlas ansåg Sverigedemokraterna att lagen borde utökas med utgångspunkt i vad vi tyckte saknades och behövde förtydligas och föreslog följande:

- Den arbetstagare som överväger att slå larm behöver få bättre vägledning om förhållandet mellan den föreslagna lagen och annan reglering.
- Det behövs klarare regler och direktiv för var gränsen går för visselblåsare och anställning med tystnadsplikt.
- Skyddet för visselblåsarens identitet i såväl offentlig som privat verksamhet bör utökas.
- Det källskydd som garanteras den som lämnar meddelanden till medier ska vara vägledande för skydd för visselblåsares identitet.
- En lagstadgad absolut sekretess vid anmälan av till exempel brister i arbetsmiljö och överträdelse råder inom finanssektorn medan motsvarande inte gäller inom andra områden, och regeringen bör därför återkomma med förslag om ett utökat skydd för samtliga visselblåsares identitet.

Detta är just vad som ligger på bordet i dag. De förbättringar som Sverigedemokraterna föreslog redan 2016 avsåg dessvärre den gången, och även då styrdes vårt land av inga mindre än just Socialdemokraterna – precis som är fallet även i dag. Vi har alltså på grund av vårt lands styrande politiker förlorat årtal av ett bättre och tydligare skydd för visselblåsare. Men nu får vi äntligen möjlighet att stärka upp lagen.

Återigen visar Sverigedemokraterna att vi är vägledande i politiken. Även om vi anser att vår nation är fullt kapabel att själv hantera en tillfredsställande lagstiftning är vi som vanligt ödmjuka inför att våra förslag ändå genomförs och till slut blir verklighet. Detta utan att lägga vikt vid vem som ser till att de genomförs, vilket just i detta fall, herr ålderspresident, råkar vara kolossen EU.

Anf. 93 MICHAEL ANEFUR (KD):

Herr ålderspresident! Jag måste få säga att det är första gången jag har nöjet att närvara när just denna ålderspresident tjänstgör i kammaren. Det här trodde ingen i början på 90-talet när vi började vår resa i partiet. Det känns väldigt roligt! Det har ingenting med dagens ärende att göra, men jag ville ändå säga något som är lite personligt.

Jag vill börja med att yrka bifall till propositionen.

Prot. 2021/22:12
29 september

*Genomförande av
visselblåsardirektivet*

Det är jätteviktigt att oegentligheter av olika slag uppmärksammas så tidigt som möjligt. Inte sällan är det anställda eller personer nära en verksamhet som har störst möjlighet att upptäcka oegentligheter av olika slag. Samtidigt vet vi var och en hur svårt det kan vara att vara den som pekar på problem, inte minst när det handlar om oegentligheter. Risken finns att man ses som osolidarisk i gruppen, i företaget eller var man nu är – alltså som någon man egentligen inte riktigt kan lita på. Då är det desto viktigare att det finns ett rejält lagligt stöd så att man både vågar och kan göra rätt.

Herr ålderspresident! Med dagens föreslagna beslut ökar vi markant skyddet för så kallade visselblåsare. Det är bra, men det är också nödvändigt. En stor skillnad är att den nya föreslagna lagen i mycket större omfattning än den nuvarande kommer att innefatta både offentliga och privata verksamheter. Vi tycker att det är fullt rimligt att man så långt det är möjligt jämför både offentlig och privat verksamhet.

Vidare tycker Kristdemokraterna att regeringen har landat rätt när det gäller de olika avvägningar som gjorts. Det är fullt rimligt att frågor rörande till exempel rikets säkerhet eller terrorism behandlas i särskild ordning.

Så långt har jag väl sagt som alla andra. Men jag tror ändå att det är bra att göra ett litet tillägg som inte ingår i lagen men som vi måste vara uppmärksamma på.

Tyvärr är verkligheten inte alltid rosenröd. Det är inte alltid enkelt, svart och vitt och så vidare. Någon gång kommer det att hända att någon någonstans använder visselblåsarlagen på ett sätt som bara är ämnat att skada företaget man jobbar på. Jag tror att det är viktigt att våra kontrollmyndigheter är noga med att följa upp de olika saker som händer så att enskilda företag inte råkar oerhört illa ut.

Det här kommer att vara på marginalen – jag inser det, eller jag hoppas det i alla fall. Men det är ändå en viktig aspekt att ha med sig att det inte är alltid som alla är snälla, goda och rara. Ibland finns det de som vill riktigt illa, och då måste vi vara uppmärksamma och kunna stå emot.

Med detta yrkar jag som sagt bifall till propositionen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 12.)

Samhall

§ 11 Samhall

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2021/22:AU4
Samhall
föredrogs.

Anf. 94 MARIANNE FUNDAHN (S):

Herr ålderspresident! Vi behandlar i dag arbetsmarknadsutskottets betänkande AU4 *Samhall*. Jag vill börja med att yrka bifall till vår reservation och avslag på utskottets förslag till tillkännagivande.

Ett enigt utskott ställer sig bakom ett förslag till tillkännagivande vid riksmötet 2019/20 om att göra en översyn av Samhalls uppdrag så att Samhall återgår till sitt grunduppdrag när det gäller personer med fysiska och intellektuella funktionsnedsättningar.

Med anledning av detta har regeringen vidtagit flera åtgärder. I april i år beslutades om en förordningsändring gällande särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Förändringen innebär ett förtydligande om målgruppen för de särskilda insatserna, och särskilt för skyddat arbete.

Förändringen innebär också ett förtydligande av vad som gäller vid skyddat arbete. För att anvisas till ett skyddat arbete ska en persons arbetsförmåga vara så nedsatt till följd av en funktionsnedsättning att personen inte kan få något annat arbete, och hans eller hennes behov ska inte kunna tillgodoses på annat sätt.

Förordningen trädde i kraft i juni och bygger på en överenskommelse mellan regeringspartierna, Centern och Liberalerna.

Herr ålderspresident! I ägaranvisningen som antogs vid årsstämman gjordes en revidering av uppdraget med ett förtydligande av bland annat anpassning av förutsättningar hos personer med funktionshinder som medför nedsatt arbetsförmåga. Regeringen anger att bolaget över tid bör söka affärsmöjligheter inom ett flertal branscher för att få en bred tillgång till arbetsuppgifter som är anpassade efter olika människors behov.

Regeringen har också lämnat flera uppdrag till Arbetsförmedlingen i regleringsbrevet för 2021. Bland annat ska man se över definitionen av och målnivån för prioriterade grupper. Detta ska redovisas senast den 15 oktober 2021. Ett annat uppdrag är att man ska se över kunskaper i svenska och förekomsten av funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Detta ska redovisas senast den 28 februari 2022.

Herr ålderspresident! År 2014 inledde Europeiska kommissionen en granskning av det statliga stödet till skyddad sysselsättning i Sverige. Kommissionen gjorde då bedömningen att den svenska staten gett Samhall stöd som var oförenligt med den inre marknaden.

Med anledning av kommissionens granskning införde regeringen genom förordningen (2018:1528) om statlig ersättning till Samhall regler om hur bland annat merkostnadsersättningen ska beräknas och om statens kontroll och återkrav vid eventuell överkompensation.

Med detta som bakgrund är det orimligt att ställa sig bakom utskottets förslag.
(Applåder)

Anf. 95 LEILA ALI-ELMI (MP):

Herr ålderspresident! Att det finns personer som vill arbeta men som står utanför arbetsmarknaden på grund av en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga trots att de skulle kunna arbeta med rätt stöd och anpassning är en enorm utnyttjad resurs och en förlust för hela samhället.

Därför är Samhalls uppdrag i den aktiva arbetsmarknadspolitiken mycket viktigt. Samhalls position att fungera som en ingång till arbetsmarknaden för personer som annars riskerar att stå utanför arbete är unik; det tror jag att vi alla är överens om.

Jag välkomnar därför utskottets engagemang i att värna Samhalls uppdrag och delar uppfattningen att Samhall tydligt ska vara till för personer som på grund av funktionsnedsättning står långt ifrån arbetsmarknaden.

Det är också anledningen till att Miljöpartiet ställde sig bakom utskottets förslag vid riksmötet 2019/20 om att regeringen skulle göra en översyn av Samhalls uppdrag så att Samhall återgår till sitt grunduppdrag när det gäller personer med fysiska och intellektuella funktionsnedsättningar.

Sedan dess har regeringen gjort flera förändringar i styrningen och uppföljningen av Samhall. Dessutom har Arbetsförmedlingen fått fyra särskilda uppdrag i sitt regleringsbrev för 2021 utifrån tillkännagivandet.

Det handlar om att se över definitionen och målnivån för prioriterade grupper, att analysera processen och tillämpningen avseende förekomsten av funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga och att följa upp anvisningarna till skyddat arbete hos Samhall. Slutligen har Arbetsförmedlingen ett uppdrag som rör insatser för personer som utöver nedsatt arbetsförmåga till följd av funktionsnedsättning även har bristande kunskaper i svenska språket. Inget av dessa uppdrag har ännu återrapporterats, utan det ska göras i oktober i år respektive i februari nästa år.

Som vi skriver i vår reservation finns det därför goda skäl att avvakta med ett ytterligare tillkännagivande till dess att regeringen har återrapporterat det förra uppdraget i dess helhet.

Att undvika osund konkurrens är naturligtvis viktigt. Här är det viktigt att hålla i minnet att Samhall inte är vilket bolag som helst utan ett statligt bolag som har ett särskilt samhällsuppdrag. Det är regeringen som anger det antal lönetimmar som Samhall ska nå per kalenderår för anställningsformerna skyddat arbete och lönebidrag för utveckling i anställning.

Utifrån sitt särskilda samhällsuppdrag finansieras Samhalls verksamhet bland annat av merkostnadsersättningen, och Kammarkollegiet har i uppdrag att granska att ersättningen inte överstiger verksamhetens behov. Regeringen har också möjlighet att kräva tillbaka medel om det skulle vara befogat.

Granskningar från både EU-kommissionen och Konkurrensverket talar emot att bolaget skulle ha en osund marknadspåverkan. Mot denna bakgrund tycker jag inte att det bör göras något nytt tillkännagivande, utan jag yrkar avslag på utskottets förslag.

Herr ålderspresident! Jag vill ta tillfället i akt att i detta sammanhang också ta upp de arbetsintegrerande sociala företagen. De är ett viktigt komplement till Samhall för att skapa möjligheter för grupper som står långt från arbetsmarknaden.

Det handlar om personer med funktionsnedsättningar som medför nedsatt arbetsförmåga, men också om personer med social problematik, långtidsarbetslösa, nyanlända och andra personer som av någon anledning behöver extra stöd för att få och behålla ett arbete.

Miljöpartiet vill få till stånd en förordning som innehåller en tydlig definition av arbetsintegrerande sociala företag. En sådan definition skulle underlätta för bland andra Arbetsförmedlingen att samarbeta med dessa företag kring grupper som står långt från arbetsmarknaden. På så sätt kan vi få fler människor i arbete.

Anf. 96 SAILA QUICKLUND (M):

Herr ålderspresident! Vi debatterar nu på nytt Samhall och dess verksamhet. Utskottet föreslår i ett tillkännagivande att regeringen ska tillsätta en extern utredning om Samhall och återkomma till riksdagen med redovisning av det resultatet.

Anledningen till vårt initiativ om ett tillkännagivande till regeringen är bland annat den mycket skarpa kritik mot Samhall som har framkommit från många intressenter med god och relevant insyn i organisationen, inte minst medier som *Uppdrag granskning* och tidskriften *Dagens Arbete*. Regeringen har heller inte återkommit utifrån det första tillkännagivandet, som utskottet gjorde 2019.

Låt mig säga något kort om Samhalls uppdrag. Samhall AB hör till de statliga bolagen. Det bildades 1990 och har självklart ett särskilt samhällsuppdrag. Man har 25 000 anställda, och det är riksdagen som beslutar om samhällsuppdraget, som syftar till att generera andra effekter än ekonomisk avkastning till ägaren. Samhall är en del av arbetsmarknadspolitiken, och i Samhalls bolagsordning framgår att bolagets uppdrag är att skapa meningsfulla och utvecklande arbeten åt personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga.

För att anvisas till ett skyddat arbete ska en persons arbetsförmåga – notera detta! – vara så nedsatt till följd av en funktionsnedsättning att personen inte kan få något annat arbete, och personens behov ska inte kunna tillgodoses genom andra insatser. Vidare framgår det att verksamheten ska bedrivas enligt affärsmässiga principer och på marknadens villkor, och man ska se till att övrigt näringsliv inte utsätts för osund konkurrens. Den bolagsordning som gäller nu antogs vid Samhalls årsstämma den 28 april 2014.

Flera granskningar av Samhalls verksamhet har gjorts. Europeiska kommissionen ansåg att den svenska staten hade gett Samhall statligt stöd som är oförenligt med den inre marknaden. Statskontoret uttryckte följande: Arbetsförmågan hos de anställda har ökat, och det beror på försäljningstillväxten. Konkurrensverket uttryckte följande angående merkostnadsersättningen: ”Det har inte varit möjligt att utifrån Samhalls interna redovisning avgöra hur den internt fördelade merkostnadsersättningen per uppdrag förhåller sig till den faktiska merkostnaden.” Detta är anmärkningsvärt.

För att ni ska förstå vad vår kritik handlar om vill jag ge några exempel. De har hämtats från bland annat reportage i *Uppdrag granskning* och kommer från chefer på olika nivåer och områden liksom från sådant som anställda har uttryckt. Jag vill verkligen poängtera att det jag återger är citat:

- De med de verkliga behoven kommer inte in på Samhall. Man har inte en chans.
- Den bästa personalen ska gå till Samhall. De ska kunna stå, gå och vara starka.
- Staten bryr sig inte om Samhall.
- Det är en betydande ökning av utomeuropeiskt födda samtidigt som andelen personer födda inom EU minskar.
- Språkbrister kan vara skäl till en anvisning till Samhall.
- Samhall har fått ökat inflytande över Arbetsförmedlingen. Man väljer de arbetstagare man vill ha.

- Samhall har fått 6,6 miljarder oavsett diagnos och behov av anpassning.
- Affärerna går före människorna.
- Arbetsplatserna saknar stolar och belysning som är anpassade till respektive brukare eller anställd trots att Samhall får bidrag för det.

Samhall har också anställda på Arlanda som tidigare var anställda i ett privat bolag med städuppdrag. När Samhall tog över verksamheten fördes delar av personalen – helt friska individer – över till Samhalls verksamhet. Hur kunde det gå så långt?

Jag ska också nämna fakta om målgruppen. Dessa uppgifter har jag fått från riksdagens utredningstjänst. Det är frågor som jag har ställt till ledningen för Samhall, till Arbetsförmedlingen och till arbetsmarknadsministern.

Var tredje person har en kognitiv funktionsnedsättning. Jag har frågat vilken klassificering som används – vad menas egentligen med diagnosen? Man kan tycka att det är på detaljnivå, men det är en ytterst relevant fråga då denna diagnosgrupp har ökat så dramatiskt. För att kunna göra en översyn och ta fram underlag till förbättringar krävs fakta och djupgående kännedom om organisationen, därav min fråga.

Var femte person har nedsatt inlärningsförmåga. Ett förtydligande av det begreppet är också något som jag har efterfrågat. Samtidigt har antalet anställda med nedsatt eller begränsad rörelseförmåga halverats på fem år. År 2015 var det 26 procent, och 2020 var det 12 procent. Det är en anmärkningsvärd minskning.

Det är viktigt med detaljerna eftersom de gör att vi kan förstå orsak och verkan. Man måste känna till begreppen. Jag har inte fått svar på dessa frågor.

Åldersspannet har också förändrats. År 2011 var 59 procent äldre än 45 år. Det vi nu kan se är att de över 45 år har minskat till 20 procent på nio år. Det är anmärkningsvärt.

Andelen som kommer från de prioriterade grupperna sjönk från 73 procent 2019 till 63 procent 2020, alltså en minskning med 10 procent på ett år.

Könsfördelningen är 65 procent män och 35 procent kvinnor. Det är en stor övervikt av män, och jag har efterfrågat en analys av detta, men den saknas.

Dagens Arbete har talat med chefer på Samhall runt om i landet. Jag ska citera från intervjuer. Det är många som har hört av sig och velat vittna, uttrycker tidskriften. De säger samma sak. Det är ingen personlig introduktion. Det är ingen anpassning till vars och ens förmåga. Alla ska gå in på samma schema. Det är allvarliga brister.

Samhall har en viktig roll, och självklart finns det exempel på arbetstagare som har gjort goda resultat och som trivs och så vidare. Men de brister som har uppdagats, som nu har lyfts fram, kräver självklart åtgärder. Det är också därför det är ytterst relevant med det tillkännagivande som vi i dag behandlar.

Enligt tillkännagivandet bör utredningen se över

- om Samhall uppfyller kravet i bolagsordningen att verksamheten ska iakta att övrigt näringsliv inte utsätts för osund konkurrens
- om Samhalls verksamhet är ändamålsenlig för uppdraget och målgruppen enligt bolagsordningen och ägaravisningen och om samverkan med Arbetsförmedlingen är ändamålsenlig
- om den statliga ersättningen till Samhall för uppdraget att tillhandahålla en tjänst av allmänt ekonomiskt intresse är ändamålsenligt utformad eller om den i stället bör vara knuten till varje person som anvisas enligt ägaravisningen
- om den verksamhet som Samhall bedriver i egenskap av anordnare av insatserna arbetsträning och förstärkt arbetsträning bör omfattas av den statliga ersättning som bolaget får för uppdraget att tillhandahålla en tjänst av allmänt ekonomiskt intresse
- om Samhall lever upp till de lagstadgade kraven på ett systematiskt arbetsmiljöarbete och vid behov lämna förslag på förbättringsåtgärder.

Självklart yrkar Moderaterna bifall till förslaget om detta tillkännagivande.

Anf. 97 MAGNUS PERSSON (SD):

Herr ålderspresident! Vi är här i dag för att debattera ytterligare ett tillkännagivande till regeringen, som arbetsmarknadsutskottet har lämnat förslag om, angående Samhall. Jag vill börja med att yrka bifall till förslaget.

Herr ålderspresident! Samhall AB ska vara en del av den svenska arbetsmarknadspolitiken och producera efterfrågade varor och tjänster och genom detta skapa meningsfulla och utvecklande arbeten åt personer som har en funktionsnedsättning som påverkar deras arbetsförmåga. Det är något som vi alla här i kammaren säkert är väldigt överens om. Men problemen för Samhall har tyvärr varit återkommande.

Redan 2019 valde riksdagen att rikta ett tillkännagivande till regeringen om att Samhall bör återgå till sitt grunduppdrag: att skapa arbete åt personer med fysiska och intellektuella funktionsnedsättningar. Bakgrunden till riksdagens tillkännagivande var att det uppdagats att över hälften av deltagarna i Samhall var utrikes födda, något som också Statskontoret konstaterade i rapporten *En analys av processen och förutsättningarna för anställningar hos Samhall AB*.

Herr ålderspresident! Språkförbistring ska inte ses eller behandlas som en funktionsnedsättning, och språksvaga personer ska under inga omständigheter placeras i Samhall. Dels tar det resurser från de personer som faktiskt behöver Samhalls stöd, dels är det väldigt ogynnsamt för de personer som med rätt insatser i stället skulle kunna komma ut på den reguljära arbetsmarknaden. Uppdragets karaktär tydde på en allvarlig bakomliggande problematik i Arbetsförmedlingens arbetsprocess, framför allt gällande kodningen av vilka som skulle ha tillträde till Samhalls tjänster.

Herr ålderspresident! Regeringen lyssnade på kritiken, och man reviderade Samhalls ägaravisning samt lämnade nya direktiv gällande kodningen till Arbetsförmedlingen. Det är en myndighet som själv äger den delen, och det är något som Samhall inte kan påverka. Det är en arbets-

Prot. 2021/22:12
29 september

Samhall

ordning som bör ifrågasättas. Än märkligare är det att Arbetsförmedlingen blir den myndighet som ska granska sig själv och Samhall, vilket vi starkt motsätter oss.

Herr ålderspresident! Nya frågetecken dök upp. Det kulminerade när man i medier kunde ta del av undersökningar som visade på stora arbetsmiljöproblem inom Samhall. Det är en av punkterna som lyfts fram i tillkännagivandet. Här är det extra viktigt att man går till botten med problematiken. Hur ska vi kunna ställa krav på övriga aktörer på den svenska arbetsmarknaden om inte ett statligt bolag lever upp till de lagstadgade kraven på ett systematiskt arbetsmiljöarbete? Arbetsmiljöarbetet blir ju än viktigare framöver.

Herr ålderspresident! En annan punkt i tillkännagivandet som är viktig för Sverigedemokraterna är frågan om huruvida ersättningen till Samhall är ändamålsenligt utformad. Vi anser att dagens ersättningsmodell försvårar uppföljning och kvalitetsgranskning av de insatser som ges till personer som anvisas till Samhall.

För att komma till rätta med detta anser vi att det stöd Samhall erhåller ska redovisas på individnivå i linje med det som gäller när privata företag anställer personer som har funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Vi kan konstatera att utan uppföljning av stödet på individnivå går det inte att utvärdera stödet på ett korrekt och rättvist sätt.

Detta, herr ålderspresident, är några av de punkter som lyfts fram i tillkännagivandet och som visar att det tillkännagivande man nu riktar till regeringen gällande Samhall är viktigt och nödvändigt. Man bör från regeringen ta det på allvar och skyndsamt starta en process för att se över ärendet.

Anf. 98 ALIREZA AKHONDI (C):

Herr ålderspresident! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet. Att människor som har störst behov av stöd måste få det först borde vara en rimlig utgångspunkt i arbetsmarknadspolitiken. Att se människan och hennes potential att forma sitt liv och bidra till samhället är en annan viktig princip, i alla fall om man är liberalt sinnad. Men någonstans där kan vi konstatera att de principerna inte är ledstjärnan för arbetsmarknadspolitiken i dag, i synnerhet inte när det kommer till styrningen av det statliga bolaget Samhall.

Herr ålderspresident! Samhall kallar sig för Sveriges viktigaste företag och har en särskild ställning bland de statliga bolagen. För denna viktiga särställning får Samhall 6,6 miljarder kronor från staten årligen.

När Samhall grundades för drygt 40 år sedan var avsikten att skapa meningsfulla och utvecklande arbeten för personer med fysiska och intellektuella funktionsnedsättningar, men flera personer på insidan menar att jakten på affärer går före människan. Många inskrivna är över huvud taget inte aktuella för Samhall, för Samhall tar inte emot dem. Tyvärr är det inte det enda problemet i denna soppa.

Herr ålderspresident! Arbete är en viktig källa till en meningsfull vardag. Det handlar om arbetsgemenskap och den egenmakt som en inkomst ger. Drygt 400 000 människor har enligt SCB en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. En lösning för dem som inte kan få ett jobb med någon annan insats är Samhall, som då ska vara ett avgränsat men viktigt verktyg för att fler ska komma i arbete utifrån sina förutsättningar.

Vi får dock ständiga vittnesmål om att "svaga" personer med funktionsnedsättning sorteras bort i syfte att Samhall ska kunna vinna svårare uppdrag. Det finns vittnesmål om dålig arbetsmiljö, där exempelvis personer med behov av tydliga instruktioner inte får det stöd de behöver när tidsplanen pressas. Det finns vittnesmål från tidigare chefer om en prissättning som vanliga företag inte kan matcha och om att man tar in personer utan funktionsnedsättning för att lösa uppdraget. Så kan vi verkligen inte ha det.

Det är uppenbart, inte bara för mig, Centerpartiet och för en stor del av mina kollegor i denna församling, att något har gått sönder i statliga Samhall. Det är en olycklig utveckling med kritik från medarbetare, funktionsrättsrörelsen, forskare och konkurrenter.

Det är därför som Centerpartiet och Liberalerna har tagit detta initiativ och kräver en extern granskning. Det är vår gemensamma skyldighet att säkerställa en effektiv funktionshinderspolitik som öppnar portarna till egenförsörjning och självbestämmande för dem som verkligen behöver det.

Herr ålderspresident! Statliga Samhall är inget vanligt företag. Det är Sveriges största företag sett till antalet anställda i Sverige. Men med storleken följer också ett särskilt ansvar – ett ansvar att leva upp till det uppdrag som uppdragsgivaren har gett. Det handlar om att föregå med gott exempel i arbetsmiljöarbetet, att inkludera och att skapa möjligheter för individer med funktionshinder i stället för att gynna Samhalls kunder ekonomiskt genom underprissättning. Det finns utöver detta inget självändamål för ett statligt bolag. Det måste ledningen i Samhall komma ihåg.

Herr ålderspresident! Syftet med det här utskottsinitiativet är inte att ge regeringspartierna en näsknäpp. Vi har efter det förra tillkännagivandet för två år sedan varit en konstruktiv kraft inom ramen för januarisamarbetet när det gäller att hitta möjliga vägar framåt och lösa frågan. Till exempel såg vi till att regeringen gav Arbetsförmedlingen i uppdrag att utreda om det är rätt människor som hamnar på Samhall och hur anvisningarna egentligen går till, detta med hjälp av en genomlysning av hela funktionshinderskodningen på Arbetsförmedlingen. Resultatet ska redovisas i början av nästa år, som någon av mina kollegor sa tidigare.

Vi har sett till att regeringen har ändrat förordningen så att det görs tydligare att skyddat arbete endast får ges till den som har en funktionsnedsättning. Språkförbistring ska inte ses som en funktionsnedsättning. Vi har utöver det inom ramen för vårt januarisamarbete gett fyra konkreta uppdrag i regleringsbrevet till Arbetsförmedlingen.

Men släpphäntheten kring Samhall är frustrerande. Det går helt enkelt för långsamt, och bolaget väljer att slå ifrån sig all kritik. I stället för att lyssna på sina uppdragsgivare väljer man att anlita konsulter som ska kartlägga politikernas åsikter i frågan. Det är inte acceptabelt. Det är vi i politiken som styr Samhall, inte vice versa.

Herr ålderspresident! Med statliga medel i botten och hög vinstmarginal har Samhall intagit en dominerande ställning och i delar av landet vunnit nästan lika många städupphandlingar som de fyra stora konkurrenterna tillsammans. Effekten blir både att målgruppen – personer med funktionsnedsättning som medför påtagligt nedsatt arbetsförmåga – inte får de möjligheter och stöd som de har behov av och att vanliga företag konkurreras

ut. I slutändan gynnas de som köper städtjänster av Samhall på bekostnad av personer i behov av stöd och jobb i privata företag.

Visst ska funktionshinderspolitiken få kosta, men då måste den också leverera och kunna utvärderas. Den får under inga omständigheter slå ut jobb och människor.

Nu signalerar det statliga bolaget att de har för avsikt att träda in på nya marknader. Det är oklart vilka politiska beslut som ligger bakom dessa planer. Därför är det för oss extra viktigt att de problem som har uppdragats skyndsamt åtgärdas så att de inte får ytterligare spridning.

Det finns mycket mer att säga om Samhall, men jag väljer att stanna här.

Anf. 99 MARIANNE FUNDAHN (S) replik:

Herr ålderspresident! Jag skulle vilja ställa några frågor till ledamoten Alireza Akhondi. Den första frågan är: Finns det någon speciell anledning till att det inte går att invänta regeringens arbete med det förra tillkännagivandet?

En annan fråga är: I tillkännagivandet står det att den verksamhet som Samhall bedriver i form av arbetsträning och förstärkt arbetsträning bör omfattas av den statliga ersättningen som bolaget får för sitt uppdrag. Dessa insatser ingår ju inte i Samhalls uppdrag utan är ett åtagande som både statliga företag, myndigheter och andra arbetsgivare gör för att stödja människor som står långt ifrån arbetsmarknaden. Tycker Centern att även dessa myndigheter och företag ska tillhandahålla dessa platser utan ersättning?

Det pratas också om en extern utredning. Jag utgår från att det inte är Arbetsmiljöverket som ska se över det systematiska arbetsmiljöarbetet på Samhall. Och om det inte är den expertmyndighet som är satt att kontrollera om företaget lever upp till arbetsmiljölagens krav som ska granska Samhall, vem tycker Centern är bäst lämpad att göra det?

Anf. 100 ALIREZA AKHONDI (C) replik:

Herr ålderspresident! Tack för frågorna, Marianne Fundahn!

Man skulle kunna tycka att vi kunde vänta två veckor till. Det skulle vi kunna göra, men ingenting hade förändrats i och med det.

De åtgärder som har vidtagits är uppenbarligen inte tillräckliga. Om ledamoten läser betänkandet ser ledamoten att det finns fler förslag än det som regeringen avser att återkomma med i oktober i ett första steg och i februari i ett andra steg.

Ledamoten hade fler frågor, men jag missade att anteckna dem. Jag ber om ursäkt för det.

Anf. 101 MARIANNE FUNDAHN (S) replik:

Herr ålderspresident! Då återger jag frågan igen: Det står i tillkännagivandet att den verksamhet som Samhall bedriver i form av arbetsträning och förstärkt arbetsträning bör omfattas av den statliga ersättningen som bolaget får för sitt uppdrag. Dessa insatser ingår inte i Samhalls uppdrag utan är ett åtagande som både statliga företag, myndigheter och andra arbetsgivare gör för att stödja människor som står långt från arbetsmarknaden.

Anf. 102 ALIREZA AKHONDI (C) replik:

Herr ålderspresident! Jag tackar återigen för frågan!

Vi har ett statligt bolag, Samhall, som är Sveriges största som jag sa i mitt anförande. De får 6,6 miljarder kronor årligen. Det är vi i politiken som bestämmer vad vi ska använda våra statliga bolag till och vad de ska ha för uppdrag. I utskottsinitiativet har vi skrivit att man bör utreda om det finns möjlighet att det här ska ingå i det uppdrag som Samhall har utan att de får extra ersättning för det. Jag ser inga konstigheter med detta med tanke på att Samhall till exempel inte har levt upp till antalet levererade timmar.

Man får alltså en bra ersättning i förhållande till vad man levererar. Vi har i dag heller ingen insyn i exakt hur det här förhåller sig till de individer som detta är tänkt att vara en merkostnadsersättning för.

Absolut – de ska helt enkelt leverera på det vi ber dem om.

Anf. 103 ALI ESBATI (V):

Herr ålderspresident! Det är alltså en enig opposition från höger till vänster som står bakom det här initiativet i utskottet angående verksamheten inom Samhall. Det handlar om behovet för regeringen att agera och utreda ett antal viktiga frågor runt hur Samhall fungerar. Det säger väl i sig något om att det finns många olika aspekter av verksamheten på Samhall och en hel del olika problem och utmaningar som behöver adresseras.

För egen del har jag ända sedan jag hade förmånen att tjänstgöra som inkallad ersättare i riksdagen 2013 följt utvecklingen på Samhall genom att besöka och lyssna på medarbetare som haft kritiska synpunkter. Jag har talat med fackliga företrädare och tagit del av nyheter och reportage. Jag har haft kontakt med företrädare för andra typer av verksamheter som riktar mot delvis samma målgrupper som Samhall och givetvis även hört vad företagets ledning och politiskt ansvariga haft att säga.

Jag och Vänsterpartiet har tagit upp olika frågor i debattartiklar, interpellationer och motioner. När jag tittar tillbaka ser jag att det är för att det finns mycket att åtgärda och att en hel del av problemen är återkommande.

Jag tror att det är viktigt att understryka att Samhall har en viktig funktion i vårt lands samlade arbetsmarknadspolitik. Det finns många som dagligen gör ett väldigt bra jobb för att verksamheten ska flyta på och fungera, och det finns många medarbetare som trivs väl och som har Samhall som en trygg punkt i tillvaron där de finner mening, gemenskap och utveckling.

Samtidigt finns det en hel del problem som inte går att bortse från och som det är viktigt att ta tag i, inte minst för oss som verkligen tror att Samhall behöver finnas kvar och inte tror att andra typer av verksamheter – det kan vara rent kommersiella inom sociala företagssektorn, ideella och kommunala – helt kan ersätta det som Samhall gör på ett bra sätt. Jag säger detta eftersom jag vill understryka att jag inte är naiv i förhållande till de företrädare för övriga oppositionen som vi vill ha en gemensam ståndpunkt med. Jag och Vänsterpartiet förstår naturligtvis att det delvis är helt andra motiv än våra som ligger bakom kritiken mot Samhall från det hållet, inte minst att reservera möjligheten till kommersiell vinst för andra aktörer inom exempelvis städbranschen – sådant som kan få borgerliga hjärtan att

Samhall

klappa snabbare. Likväl landar vi i vissa liknande slutsatser om vad som behöver ses över eller undersökas närmare.

Herr ålderspresident! I tidningen Fastighetsfolket nummer 6 2021 kunde man ganska nyligen läsa att fackförbundet Fastighets stämt Samhall i Arbetsdomstolen efter att en anställd i Östergötland blivit uppsagd. Det handlade om en kvinna som varit anställd inom Samhall i drygt tio år och som anvisats dit på grund av flera funktionsnedsättningar. Hon har haft olika jobb, bland annat receptionsarbete. Men på senare tid har hon, i likhet med en snabbt växande grupp, hänvisats till städning.

Efter några års städning fick jag problem med axlarna och nyckelbenen, berättar kvinnan. Hon vill arbeta. Hon säger att hon kan utföra lättare arbetsuppgifter, exempelvis viss sorts packningsarbete som hon har gjort. Men nu har hon alltså blivit uppsagd för att Samhall menar att det inte finns några sådana uppgifter till henne. Fastighets har då drivit detta till AD som ett brott mot det särskilda kollektivavtal som Samhall har.

Detta är förvisso en intressant tvist. Jag ska inte påstå att jag känner till de specifika detaljerna i fallet, utöver det som står i artiklarna. Men själva grundproblemet är en återkommande kärnfråga i diskussionen om Samhall, och det är ett problem att det är återkommande. Alltså: Om Samhall inte är rätt plats för en person med multipla funktionsnedsättningar och låg arbetsförmåga men som har både förmågan och viljan att i någon form arbeta, vad är då rätt plats?

Sedan är det då detta med städning där Samhall har expanderat verksamheten mycket kraftigt. Jag tror att det kan vara alldeles utmärkt att Samhall skapar timmar inom städning och även vinner upphandlingar. Men det är också uppenbart att städning är ett ur vissa synpunkter mycket hårt arbete som passar vissa personer mycket dåligt. Om det då finns alltför lite jobb av annan karaktär blir det ju så att målgruppen anpassas till vissa typer av arbeten snarare än tvärtom.

Det här, herr ålderspresident, är inte en abstrakt byråkratisk fråga utan någonting som får konkreta effekter för människor. I det fall som jag nämnde tidigare med Fastighets säger den berörda kvinnan så här: När jag jobbar känner jag mig lycklig och stolt. Jag vill inte bara sitta hemma. Jag vet att jag har jättelåg arbetsförmåga. Men vart ska jag ta vägen? Jag är bara 51 år och kan inte sitta hemma resten av livet.

Den här problemställningen, med oklarheter runt målgruppen för Samhalls verksamhet, framkom också i programmet *Uppdrag granskning* i april i år. Arbetsmarknadsministern valde då att referera till detta som anekdoter. Det är något som företrädare för regeringen har gjort återkommande, också när det exempelvis har framkommit uppgifter om allvarliga arbetsmiljöproblem, medarbetare som har känt att de inte vågar säga ifrån och stressade arbetsledare som känt att de måste leverera timmar utan att kunna ta hänsyn till kvaliteten för medarbetarna eller till den särskilda uppgift som Samhall har. Det är detta förhållningssätt som gör det angeläget med den typ av tillkännagivande från riksdagen som vi i dag diskuterar och ska fatta beslut om.

Herr ålderspresident! Det finns många olika saker som man kan och bör utreda och försöka förbättra när det gäller Samhall. I grunden behöver man förhålla sig till det viktiga arbete som Samhall gör i ett bredare perspektiv. Det handlar om hur man ser på den framtida arbetsmarknaden och på arbetsmarknadspolitikens roll.

För att kunna styra Samhall i rätt riktning behöver det finnas en idé om vart man ska, om inriktningen. För Vänsterpartiet är det centralt att återkomma till detta i olika sammanhang, alltså att vi behöver en rymligare arbetsmarknad i Sverige, en arbetsmarknad som är anpassad till det faktum att människor som befolkar vårt land och utgör vårt samhälle är både olika och föränderliga.

Min förhoppning är att regeringen kan använda tillkännagivandet, som rimligen röstas igenom av riksdagen om en stund, till att inleda en klok och offensiv process utifrån detta synsätt. Man behöver se på de möjligheter som finns att få Samhall att fungera bättre tillsammans med andra verktyg, som subventionerade anställningar och den flora av arbetscertifierade sociala företag som finns i Sverige tillsammans med en sjukförsäkring som ska utgå från människors behov i ett modernt välfärdssamhälle och en aktiv arbetsmarknadspolitik i övrigt.

Jag vet att det inte är särskilt troligt om man ser till regeringens track record av senfärdighet och visionslöshet på det här området och på den nyliberala tillbakarullning av ett antal samhälleliga framsteg som har präglat politiken under en stor del av senare tid. Men vi kan hoppas, vi kan tjata och pressa på. Vi kan också påminna om att vi gärna diskuterar och samarbetar om de här sakerna. Det kommer vi att fortsätta göra, eftersom det här är viktiga frågor för hur vi organiserar vårt samhälle och för att enskilda människor ska kunna lita på att samhället står på deras sida när de behöver det.

(Applåder)

Anf. 104 MICHAEL ANEFUR (KD):

Herr ålderspresident! Kristdemokraterna tillstyrker självklart förslaget om en extern utredning av Samhall.

Samhall är en av de viktigaste verksamheter vi har, för den finns till för personer med funktionsnedsättning och nedsatt arbetsförmåga och som inte kan få arbete på annat sätt. Jag tror att alla har sagt det, och det är bra att vi är överens om det.

Vi är naturligtvis också överens om att Samhall utgör en viktig arbetsmarknadsåtgärd för just den här gruppen. Det är därför företaget får ekonomiskt stöd och möjligheter att agera på ett sätt som andra företag på den reguljära marknaden inte har. Samhall är en samhällsviktig verksamhet. Men för att Samhall ska kunna fortsätta att utvecklas är det viktigt att Samhalls verksamhet inte kan ifrågasättas utifrån till exempel att den skapar en osund konkurrenssituation, att man arbetar med fel målgrupp eller att kostnaden för den enskilde inte går att utläsa av den ekonomiska redovisningen.

Herr ålderspresident! Det framgår nog klart och tydligt för var och en att kraven för att bli anställd av Samhall har ökat med åren. Det innebär på ren svenska att den enskildes funktionsnedsättning blir alltmer avgörande för anställning eller inte. Ju svårare funktionsnedsättning, desto svårare att få anställning på Samhall.

Det kan naturligtvis finnas ett flertal anledningar till detta, men oavsett vilken verkar det vara så att Samhall på något sätt successivt fjärlar sig från det ursprungliga uppdraget, som vi alla här har varit överens om är viktigt. Det är en utveckling som vi som ansvariga inte kan godta, och därför är en extern utredning nödvändig.

Herr ålderspresident! Låt mig konstatera att dåliga språkkunskaper inte går att jämställa med en funktionsnedsättning. Men, kanske någon säger, vet du att det är så på Samhall att de tar in människor som har dåliga språkkunskaper och ger dem jobb? Nej, jag kan inte vara helt hundra på det. Det ryktas. Det påstås, ibland inifrån Samhall. Men det är illa nog att misstanken finns. Därför behövs en extern utredning som går till botten med om Samhall följer sitt uppdrag eller om den här glidningen är på riktigt.

Det finns en fastställd ordning för hur relationen mellan Samhall och Arbetsförmedlingen ska fungera. Teoretiskt är det så bestämt att Arbetsförmedlingen anvisar personer till Samhall, som i sin tur har att erbjuda en anställning som passar den personen med arbete som den personen har möjlighet att utföra.

Det är nu helt uppenbart att processen lätt blir den omvända, det vill säga att Samhall upphandlar tjänster och sedan "beställer" personer av Arbetsförmedlingen som kan uppfylla de arbetsuppgifter som den upphandlade tjänsten kräver.

Det har exempelvis varit mycket prat om städning. Det är inte så underligt eftersom städning nu är en av de absolut största verksamheter som Samhall håller på med. Samhall vinner upphandlingar för städning, och för att kunna få jobb på Samhall måste man då ha en fysik som gör att man kan utföra städning. Det är ganska glasklart så, men det är ju fel. Det ska inte vara så att Samhalls behov av arbetskraft styr, utan det ska vara Arbetsförmedlingens behov av att få människor i arbete på rätt funktion som ska vara drivande. Man vänder alltså bak och fram på förhållandet mellan Samhall och Arbetsförmedlingen, och det finns då stor risk att personer med vissa eller svårare funktionsnedsättningar blir diskriminerade och ställda utanför.

För att säkerställa att detta inte sker krävs en extern utredning.

Nu när Samhall blivit Sveriges kanske största städbolag i alla kategorier börjar det åtminstone hos mig ringa varningsklockor. Det kan aldrig ha varit meningen att Samhall ska ha en så dominerande ställning inom en specifik bransch. Man kan ana att denna stora satsning på just städning har lett till att annan verksamhet inom Samhall, till exempel industri och tillverkning, blivit satt på undantag.

Samhalls uppdrag är att bistå med en bred palett av arbetsuppgifter inom olika sektorer för att ge funktionsnedsatta möjlighet att arbeta och vara med, att hitta en plats som passar just dem. För att genomföra detta krävs en extern utredning.

Herr ålderspresident! När en statlig verksamhet som Samhall, ett statligt bolag styrt av politiken och med stöd på drygt 6,5 miljarder kronor i skattepengar varje år, kommer ut på den normala arbetsmarknaden finns det naturligtvis en risk att konkurrensen sätts ur spel och att andra aktörer låter bli att lägga anbud om de vet att Samhall gör det för att de vet att de inte har en chans. Om företag på den normala marknaden eller arbetsintegrerande sociala företag känner sig förfördelade och känner att det inte är lönt att bråka eftersom Samhall är så mycket starkare än de är, då är det en förlust inte bara för de enskilda företagen utan också för dem som har en funktionsnedsättning och inte får möjlighet att vara med.

Så länge Samhall inte redovisar sin ekonomi på ett sätt som gör att vi som beslutsfattare får möjlighet att följa pengarna på individnivå kommer det att vara som att vi famlar i mörkret. Vi vet inte vad dessa 6,5 miljarder egentligen går till.

Jag påstår inte att Samhall konkurrerar på osjysta villkor. Jag påstår inte att Samhall dumpar priser. Men jag påstår att för att få full kunskap och alla fakta på bordet krävs det en extern utredning.

Jag är övertygad om att det finns oerhört stor samstämmighet i Sveriges riksdag om att Samhall är ett av flera viktiga medel för att skapa arbete för personer med funktionsnedsättning. Lika övertygad är jag om att Samhalls verksamhet och organisation måste genomlysas av en extern utredning.

Därför känns det ganska bra att riksdagen om någon timme kommer att kunna ge regeringen detta i uppdrag. Vi behöver en genomlysning, framför allt för de funktionsnedsattas skull.

Anf. 105 ROGER HADDAD (L):

Herr ålderspresident! Sverige har rekordhög långtidsarbetslöshet. Den arbetslösheten började öka redan hösten 2019, innan pandemin slog till.

Det är lika bra att börja i den änden eftersom många av dem som är långtidsarbetslösa, av vilka hälften har varit arbetslösa i över två år, är personer med låg utbildning och personer med lägre kunskaper i svenska men också personer som har olika typer av funktionsnedsättning som bidrar till arbetsoförmåga eller lägre arbetsförmåga som gör att de inte har lika stora chanser och möjligheter att komma ut på den reguljära arbetsmarknaden.

Det är anmärkningsvärt, tycker jag, när Liberalerna har tagit upp den här frågan återkommande. Initiativet hösten 2019 som refereras till var Liberalernas utskottsinitiativ. Vi krävde redan då ett förtydligande i förordningen för Arbetsförmedlingens arbete med personer med funktionsnedsättning därför att vi redan då såg problemet som flera nu går upp i talarstolen och bekräftar, nämligen att det finns risk för undanträngningseffekter.

Det ställs allt högre krav på Arbetsförmedlingen och på Samhall genom de instruktioner och det uppdrag som finns från regeringen.

Ingen från Socialdemokraterna verkar vilja uttala något slags självkritik i frågan, utan man hänvisar till gamla uppdrag och att allt redan är på rull. Liberalerna instämmer inte i den bilden. Det var inte så att Socialdemokraterna skyndade fram med reformer för Arbetsförmedlingen och Samhall efter utskottsinitiativet från 2019, utan det dröjde till först i april 2021 – efter ett och ett halvt år – innan regeringen kunde presentera en smärre justering i förordningen för att förtydliga målgruppen för Arbetsförmedlingens anvisningar till Samhall.

Fru talman! Det har slarvats i debatten om hur man skjuter över enskilda fall till Samhall. Om jag ska säga något till Samhalls försvar är det inte Samhall som gör bedömningen eller väljer och vrakar bland dessa människor, utan det är Arbetsförmedlingen. Arbetsförmedlingen bedömer, kartlägger, för handlingsplaner, för samtal och har överläggningar med Försäkringskassan och andra berörda parter i svåra fall, och därefter klassificerar, kodar och anvisar personerna till Samhall.

Arbetsförmedlingen förtjänar också kritik, men ansvarig för Samhall och Arbetsförmedlingen är Sveriges regering och ytterst arbetsmarknadsministern.

Förutom den ändring i förordningen som kom i april, som ska återrapporteras i oktober, menar vi från Liberalerna och Centern att det ska lämnas ett bredare uppdrag. Det är oerhört glädjande att flera partier i kammaren stöder vårt initiativ. Uppdraget ska inte bara handla om ekonomi utan också om bolagsordning, arbetsmiljö och osund konkurrens.

Det som driver mig mest, som också någon kollega tog upp, är att den verksamhet inte är vilken som helst. Personer med funktionsnedsättning har oerhört svårt att komma ut på arbetsmarknaden. Det är dubbelt så hög arbetslöshet bland personer med funktionsnedsättning, nästan 20 procent, jämfört med övriga befolkningen, som ligger på 9–10 procent under 2020. Nu är den på väg att sjunka, men vi ser inte samma återhämtning när det gäller personer med funktionsnedsättning. Det är lägre sysselsättningsgrad bland personer med funktionsnedsättning, och många av individerna som är registrerade som arbetslösa med funktionsnedsättning har också lägre utbildningsnivå – inte en eftergymnasial utbildning – än övriga befolkningen.

Fru talman! Det är därför viktigt att samhället – oavsett om det är fråga om kommuner eller staten – har verksamheter som kan ta emot och erbjuda dessa personer fler livschanser och möjligheter. Det ska inte bara gälla utbildning utan även på arbetsmarknaden. Det ska inte vara fråga om ekonomiska krav, konkurrenskrav eller att Samhall används som en integrationspolitisk åtgärd. Samhall har kommenterat att om en person har en kombination av funktionsnedsättning och språkbrister är det inga konstigheter. Då uppfyller personen grundkriteriet. Men det är många som kommer in på Samhall som egentligen inte borde vara där. Det är Liberalernas budskap.

Vi vädjar till regeringspartierna att hjälpa oss med initiativet. Om man i eftermiddag planerar att rösta nej till förslaget finns risk för en fördröjning och förhalning så att regeringen inte tar initiativet.

Några har frågat varför det ska ske en extern utvärdering. Jag var tidigare i utbildningsutskottet, och där hade vi ungefär samma debatt om Pisa. Regeringen valde att ge Skolverket, den egna skolmyndigheten, i uppdrag att granska Pisaresultaten. Vid Riksrevisionens granskning konstaterade man att det inte var fråga om en oberoende extern granskning. Även andra experter har sagt att regeringen agerade fel. Vi riskerar att göra samma misstag här, och jag vill att vi undviker detta.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 106 MARIANNE FUNDAHN (S) replik:

Fru talman! Jag tänkte att jag skulle ställa samma frågor till den andra föräldern till tillkännagivandet, nämligen Roger Haddad, som jag gjorde till Centerns representant.

Finns det någon speciell anledning till att det inte går att avvakta regeringens arbete med det förra tillkännagivandet? Vi utgår från att vi först vill få svar på de frågor som ställdes förra gången innan vi går vidare med nya frågor.

I utskottets ställningstagande framgår det att den verksamhet som Samhall bedriver i form av arbetsträning och förstärkt arbetsträning bör omfattas av den statliga ersättningen som bolaget får för sitt uppdrag. Dessa insatser ingår inte i Samhalls uppdrag utan är ett åtagande som statliga företag, myndigheter och andra arbetsgivare fullgör för att stödja människor som står långt från arbetsmarknaden. Tycker Liberalerna att även dessa myndigheter och företag ska tillhandahålla platser utan ersättning?

Det pratas om en extern utredning. Jag utgår från att det inte är Arbetsmiljöverket som ska se över det systematiska arbetsmiljöarbetet på Samhall. Om det inte är den expertmyndighet som är satt att kontrollera att företaget lever upp till arbetsmiljölagens krav som ska granska Samhall, vem tycker Liberalerna är lämplig att göra det?

Anf. 107 ROGER HADDAD (L) replik:

Fru talman! Det var ett antal frågor, men jag känner igen de flesta eftersom de ställdes för en stund sedan.

Först var det frågan om de olika uppdragen. Låt det vara förutsättningslöst; låt den externa granskaren titta på alla punkterna. Uppdragets karaktär är att titta på vad som ska in och vad som inte ska in i ersättningssystem, hur anvisningar ska reformeras, om uppdraget ska ändras i bolagsordningen när det gäller övergångskrav till reguljär arbetsmarknad och så vidare. Det finns många detaljer i betänkandet.

Vi vill inte avvakta eftersom vi menar att de punkter som är på gång inte täcker in dessa delar. Jo, delvis är det så genom ändringen i förordningen som skedde i april om att förtydliga målgruppen. Det är en av de viktigaste punkterna som ska återrapporteras i oktober. Men vi lyfter upp flera punkter i betänkandet. Därför tycker jag inte att vi ska vänta och låta mer tid passera.

Jag har inget färdigt förslag i fråga om extern granskning. Det är definitivt inte fråga om en annan statlig myndighet under Arbetsmarknadsdepartementet. Det kan till exempel vara akademien eller internationella akademiker som jobbar med frågor som rör arbetsmarknadspolitik och som med andra erfarenheter kan titta på det svenska systemet.

Anf. 108 MARIANNE FUNDAHN (S) replik:

Fru talman! Jag tackar för det fullödiga svaret från ledamoten.

Anf. 109 ROGER HADDAD (L) replik:

Fru talman! Var så god! Det var så lite.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under § 12.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.08 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 16.00, då votering skulle äga rum.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 16.00.

§ 12 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

MJU7 Regeringsprövning av kalkstenstäckter i undantagsfall
Kammaren biföll utskottets förslag.

MJU3 Ändrade regler för kontroll av ekologisk produktion

Punkt 1

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 2 (Uppdrag att ta fram riktlinjer och beslutsstöd för likvärdiga kontroller)

1. utskottet

2. res. (M, KD)

Votering:

225 för utskottet

80 för res.

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 87 S, 55 SD, 28 C, 23 V, 17 L, 14 MP, 1 -

För res.: 60 M, 20 KD

Frånvarande: 13 S, 10 M, 7 SD, 3 C, 4 V, 2 KD, 3 L, 2 MP

Gudrun Nordborg (V) och Johan Pehrson (L) anmälde att de avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

KU2 Rättelse i lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen

Kammaren biföll utskottets förslag.

SkU37 Pausad BNP-indexering av skatten på bensin och diesel för 2022

Punkt 1

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 2 (Motionsförslag om tillkännagivanden)

1. utskottet

2. res. 1 (M)

3. res. 2 (SD)

4. res. 3 (KD)

Förberedande votering 1:

55 för res. 2

20 för res. 3

232 avstod

42 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Förberedande votering 2:

61 för res. 1

55 för res. 2

191 avstod

42 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Monica Haider (S) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Huvudvotering:

173 för utskottet

114 för res. 1

20 avstod

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 87 S, 1 SD, 28 C, 24 V, 18 L, 14 MP, 1 -

För res. 1: 60 M, 54 SD

Avstod: 20 KD

Frånvarande: 13 S, 10 M, 7 SD, 3 C, 3 V, 2 KD, 2 L, 2 MP

Eric Palmqvist (SD) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

SoU2 Utbetalning av ersättning för personlig assistans endast vid tillstånd

Punkt 1

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 2 (Ersättning)

1. utskottet

2. res. (V, KD, L)

Votering:

245 för utskottet

62 för res.

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 87 S, 60 M, 55 SD, 28 C, 1 L, 14 MP

För res.: 24 V, 20 KD, 17 L, 1 -

Frånvarande: 13 S, 10 M, 7 SD, 3 C, 3 V, 2 KD, 2 L, 2 MP

Jakob Olofsgård (L) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Prot. 2021/22:12

29 september

AU3 Genomförande av visselblåsardirektivet

Punkt 1 (Regeringens lagförslag)

Utskottets förslag till beslut med godkännande av

1. utskottets motivering
2. motiveringen i res. 1 (L)

Votering:

288 för utskottet

18 för res. 1

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag till beslut med godkännande av utskottets motivering.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 87 S, 60 M, 55 SD, 28 C, 23 V, 20 KD, 14 MP, 1 -

För res. 1: 18 L

Frånvarande: 13 S, 10 M, 7 SD, 3 C, 4 V, 2 KD, 2 L, 2 MP

Elin Segerlind (V) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Punkt 2 (Ytterligare förslag om rapportering av missförhållanden)

1. utskottet

2. res. 2 (V)

Votering:

281 för utskottet

26 för res. 2

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 86 S, 60 M, 55 SD, 28 C, 20 KD, 18 L, 14 MP

För res. 2: 1 S, 24 V, 1 -

Frånvarande: 13 S, 10 M, 7 SD, 3 C, 3 V, 2 KD, 2 L, 2 MP

Åsa Eriksson (S) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

AU4 Samhall

1. utskottet

2. res. (S, MP)

Votering:

209 för utskottet

98 för res.

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 3 S, 60 M, 55 SD, 28 C, 24 V, 20 KD, 18 L, 1 -

För res.: 84 S, 14 MP

Frånvarande: 13 S, 10 M, 7 SD, 3 C, 3 V, 2 KD, 2 L, 2 MP

Isak From och Jennie Nilsson (båda S) anmälde att de avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

§ 13 Bordläggning

Prot. 2021/22:12
29 september

Följande dokument anmälades och bordlades:

Proposition

2021/22:11 Lagstiftningsåtgärder med anledning av EU:s gröna taxonomi-förordning

Motion

med anledning av skr. 2020/21:212 Meddelande om kommande förslag om begränsning av avdragsrätten för underskott från tidigare år 2021/22:126 av Gulan Avci m.fl. (L)

§ 14 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 28 september

2021/22:19 Oljeproducerad el

av *Thomas Morell* (SD)

till miljö- och klimatminister Per Bolund (MP)

2021/22:20 Kriminaliteten i landet

av *Thomas Morell* (SD)

till statsrådet Mikael Damberg (S)

2021/22:21 Vattenfalls köp av ryskt kärnbränsle

av *Helena Storckenfeldt* (M)

till utrikesminister Ann Linde (S)

2021/22:22 Bredbandsutbyggnad

av *David Perez* (SD)

till statsrådet Anders Ygeman (S)

§ 15 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 28 september

2021/22:45 Behandling av depressioner

av *Barbro Westerholm* (L)

till socialminister Lena Hallengren (S)

2021/22:46 Fler utsatta områden i Norrköping

av *Jonas Andersson* i Lingham (SD)

till statsrådet Mikael Damberg (S)

2021/22:47 Trafikverkets kommunikation med kommuner och näringsliv

av *Mikael Larsson* (C)

till infrastrukturminister Tomas Eneroth (S)

2021/22:48 Ökade spänningar mellan Serbien och Kosovo
av *Björn Söder* (SD)
till utrikesminister Ann Linde (S)

2021/22:49 Ovaccinerad personal i vård och omsorg
av *Ulrika Jörgensen* (M)
till socialminister Lena Hallengren (S)

2021/22:50 JK:s hantering av underlag för skadestånd
av *Björn Söder* (SD)
till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2021/22:51 Regeringens energi- och klimatpolitik
av *Björn Söder* (SD)

till miljö- och klimatminister Per Bolund (MP)

2021/22:52 Kontroll av evakuerade från Afghanistan
av *Björn Söder* (SD)

till utrikesminister Ann Linde (S)

2021/22:53 UD:s evakuering av icke-svenska medborgare från Afghanistan

av *Björn Söder* (SD)

till utrikesminister Ann Linde (S)

2021/22:54 Konsulära kostnader i samband med att UD förde tre IS-kvinnor till Sverige

av *Björn Söder* (SD)

till utrikesminister Ann Linde (S)

§ 16 Kammaren åtskildes kl. 16.08.

Sammanträdet leddes
av talmannen från dess början till och med § 5 anf. 40 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med § 9 anf. 71 (delvis),
av ålderspresidenten därefter till och med § 11 anf. 105 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

EMMA PAAKKINEN

/Olof Pilo

§ 1 Justering av protokoll.....	1
§ 2 Avsägelse.....	1
§ 3 Anmälan om kompletteringsval.....	1
§ 4 Ärenden för hänvisning till utskott	2
§ 5 Regeringsprövning av kalkstenstäkter i undantagsfall	3
Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2021/22:MJU7	3
Anf. 1 ISAK FROM (S)	3
Anf. 2 JESSICA ROSENCRANTZ (M)	5
Anf. 3 ISAK FROM (S) replik	7
Anf. 4 JESSICA ROSENCRANTZ (M) replik	7
Anf. 5 ISAK FROM (S) replik	8
Anf. 6 JESSICA ROSENCRANTZ (M) replik	9
Anf. 7 MARTIN KINNUNEN (SD)	9
Anf. 8 RICKARD NORDIN (C)	11
Anf. 9 BIRGER LAHTI (V).....	13
Anf. 10 CAMILLA BRODIN (KD)	15
Anf. 11 JAKOB OLOFSGÅRD (L)	17
Anf. 12 TALMANNEN.....	18
Anf. 13 RICKARD NORDIN (C) replik	18
Anf. 14 JAKOB OLOFSGÅRD (L) replik.....	19
Anf. 15 RICKARD NORDIN (C) replik	19
Anf. 16 JAKOB OLOFSGÅRD (L) replik.....	19
Anf. 17 MARTIN KINNUNEN (SD) replik	19
Anf. 18 JAKOB OLOFSGÅRD (L) replik.....	20
Anf. 19 MARTIN KINNUNEN (SD) replik	20
Anf. 20 JAKOB OLOFSGÅRD (L) replik.....	20
Anf. 21 ISAK FROM (S) replik	20
Anf. 22 JAKOB OLOFSGÅRD (L) replik.....	21
Anf. 23 ISAK FROM (S) replik	21
Anf. 24 JAKOB OLOFSGÅRD (L) replik.....	21
Anf. 25 MARIA GARDFJELL (MP).....	21
Anf. 26 RICKARD NORDIN (C) replik	24
Anf. 27 MARIA GARDFJELL (MP) replik.....	24
Anf. 28 RICKARD NORDIN (C) replik	25
Anf. 29 MARIA GARDFJELL (MP) replik.....	25
Anf. 30 JESSICA ROSENCRANTZ (M) replik	26
Anf. 31 MARIA GARDFJELL (MP) replik.....	26
Anf. 32 JESSICA ROSENCRANTZ (M) replik	27
Anf. 33 MARIA GARDFJELL (MP) replik.....	27
Anf. 34 HELENA LINDAHL (C)	28
Anf. 35 MARIA GARDFJELL (MP) replik.....	28
Anf. 36 HELENA LINDAHL (C) replik.....	29
Anf. 37 MARIA GARDFJELL (MP) replik.....	29
Anf. 38 HELENA LINDAHL (C)	29
Anf. 39 ISAK FROM (S) replik	29
Anf. 40 HELENA LINDAHL (C) replik.....	30
Anf. 41 ISAK FROM (S) replik	30

Anf. 42 HELENA LINDAHL (C) replik	31
(Beslut fattades under § 12.)	31
§ 6 Ändrade regler för kontroll av ekologisk produktion	31
Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2021/22: MJU3	31
Anf. 43 JOHN WIDEGREN (M)	31
Anf. 44 MAGNUS OSCARSSON (KD)	33
Anf. 45 MALIN LARSSON (S)	34
Anf. 46 MARIA GARDFJELL (MP)	35
(Beslut fattades under § 12.)	36
§ 7 Rättelse i lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen	36
Konstitutionsutskottets betänkande 2021/22: KU2	36
(Beslut fattades under § 12.)	36
§ 8 Pausad BNP-indexering av skatten på bensin och diesel för 2022	36
Skatteutskottets betänkande 2020/21: SkU37	36
Anf. 47 NIKLAS WYKMAN (M)	36
Anf. 48 ERIC WESTROTH (SD)	38
Anf. 49 NIKLAS WYKMAN (M) replik	40
Anf. 50 ERIC WESTROTH (SD) replik	40
Anf. 51 NIKLAS WYKMAN (M) replik	41
Anf. 52 ERIC WESTROTH (SD) replik	41
Anf. 53 MAGNUS JACOBSSON (KD)	42
Anf. 54 SULTAN KAYHAN (S)	43
Anf. 55 MAGNUS JACOBSSON (KD) replik	44
Anf. 56 SULTAN KAYHAN (S) replik	45
Anf. 57 MAGNUS JACOBSSON (KD) replik	45
Anf. 58 SULTAN KAYHAN (S) replik	46
Anf. 59 NIKLAS WYKMAN (M) replik	46
Anf. 60 SULTAN KAYHAN (S) replik	46
Anf. 61 NIKLAS WYKMAN (M) replik	47
Anf. 62 SULTAN KAYHAN (S) replik	47
Anf. 63 HELENA VILHELMSSON (C)	48
Anf. 64 NIKLAS WYKMAN (M) replik	49
Anf. 65 HELENA VILHELMSSON (C) replik	49
Anf. 66 NIKLAS WYKMAN (M) replik	50
Anf. 67 HELENA VILHELMSSON (C) replik	50
Anf. 68 GULAN AVCI (L)	51
Anf. 69 MARGARETA FRANSSON (MP)	52
(Beslut fattades under § 12.)	53
§ 9 Utbetalning av ersättning för personlig assistans endast vid tillstånd	53
Socialutskottets betänkande 2021/22: SoU2	53
Anf. 70 PIA STEENSLAND (KD)	53
Anf. 71 BENGT ELIASSON (L)	55
Anf. 72 MIKAEL DAHLQVIST (S)	57
Anf. 73 PIA STEENSLAND (KD) replik	58
Anf. 74 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik	58
Anf. 75 PIA STEENSLAND (KD) replik	59
Anf. 76 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik	59

Anf. 77	ULRIKA HEINDORFF (M)	60	Prot. 2021/22:12
Anf. 78	CARINA STÅHL HERRSTEDT (SD)	61	29 september
Anf. 79	MIKAEL DAHLQVIST (S) replik	62	
Anf. 80	CARINA STÅHL HERRSTEDT (SD) replik	62	
Anf. 81	MIKAEL DAHLQVIST (S) replik	63	
Anf. 82	CARINA STÅHL HERRSTEDT (SD) replik	63	
Anf. 83	NICKLAS ATTEFJORD (MP)	63	
Anf. 84	PIA STEENSLAND (KD) replik	64	
Anf. 85	NICKLAS ATTEFJORD (MP) replik	64	
Anf. 86	PIA STEENSLAND (KD) replik	65	
Anf. 87	NICKLAS ATTEFJORD (MP) replik	65	
	(Beslut fattades under § 12.)	65	
§ 10	Genomförande av visseblåsdirektivet	66	
	Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2021/22:AU3	66	
Anf. 88	CICZIE WEIDBY (V)	66	
Anf. 89	MALIN DANIELSSON (L)	67	
Anf. 90	HELÉN PETTERSSON (S)	68	
Anf. 91	SAILA QUICKLUND (M)	69	
Anf. 92	ANN-CHRISTINE FROM UTTERSTEDT (SD)	70	
Anf. 93	MICHAEL ANEFUR (KD)	71	
	(Beslut fattades under § 12.)	72	
§ 11	Samhall	72	
	Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2021/22:AU4	72	
Anf. 94	MARIANNE FUNDAHN (S)	72	
Anf. 95	LEILA ALI-ELMI (MP)	73	
Anf. 96	SAILA QUICKLUND (M)	74	
Anf. 97	MAGNUS PERSSON (SD)	77	
Anf. 98	ALIREZA AKHONDI (C)	78	
Anf. 99	MARIANNE FUNDAHN (S) replik	80	
Anf. 100	ALIREZA AKHONDI (C) replik	80	
Anf. 101	MARIANNE FUNDAHN (S) replik	80	
Anf. 102	ALIREZA AKHONDI (C) replik	81	
Anf. 103	ALI ESBATI (V)	81	
Anf. 104	MICHAEL ANEFUR (KD)	83	
Anf. 105	ROGER HADDAD (L)	85	
Anf. 106	MARIANNE FUNDAHN (S) replik	86	
Anf. 107	ROGER HADDAD (L) replik	87	
Anf. 108	MARIANNE FUNDAHN (S) replik	87	
Anf. 109	ROGER HADDAD (L) replik	87	
	(Beslut fattades under § 12.)	87	
	Ajournering	87	
	Återupptaget sammanträde	88	
§ 12	Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde	88	
	MJU7 Regeringsprövning av kalkstenstäkter i undantagsfall	88	
	MJU3 Ändrade regler för kontroll av ekologisk produktion	88	
	KU2 Rättelse i lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen	88	

SkU37 Pausad BNP-indexering av skatten på bensin och diesel för 2022.....	88
SoU2 Utbetalning av ersättning för personlig assistans endast vid tillstånd.....	89
AU3 Genomförande av visselblåsardirektivet.....	90
AU4 Samhall	90
§ 13 Bordläggning.....	91
§ 14 Anmälan om interpellationer	91
§ 15 Anmälan om frågor för skriftliga svar	91
§ 16 Kammaren åtskildes kl. 16.08.	92